

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЛЬВІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»

Кваліфікаційна наукова праця
на правах рукопису

УДК 728:711.55-021.58-021.68

Савчак Роман Несторович

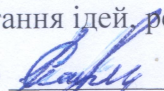
ДИСЕРТАЦІЯ

АРХІТЕКТУРА ПОЛЬСЬКИХ ТЕАТРІВ УКРАЇНИ. ПРИНЦИПИ
ТИПОЛОГІЇ ТА ПРОЕКТУВАННЯ

191 – Архітектура та містобудування

19 Архітектура та будівництво

Подається на здобуття наукового ступеня доктора філософії

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело Р.Н.Савчак

Науковий керівник: Гой Богдан Володимирович к.т.н. доцент

Львів – 2022

АНОТАЦІЯ

Савчак Р. Н. «Архітектура польських театрів України. Принципи типології та проектування» – кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 191 Архітектура та містобудування – Національний університет «Львівська політехніка» Міністерства освіти і науки України. Львів, 2021 р.

Наукова новизна одержаних результатів дослідження полягає у визначенні напрямків розвитку об'ємно-просторових принципів архітектурної типології та проектування польських театрів, які є актуальними для умов сучасної України.

Автором дисертації отримано такі наукові результати:

- розроблено принципи архітектурної типології та проектування нових типів польських театрів в умовах сучасної України;
- сформовано класифікацію польських театрів за місткістю, за жанром, за функціональним складом елементів, за типом сцени, за типом сприйняття в середовищі, за архітектурним рішенням фасаду;
- подано рекомендації щодо складу функціональних елементів театру;
- визначено оптимальні розміри та просторово-композиційні прийоми організації театрального простору;
- визначено найперспективніші методи відродження та розвитку сучасного польського театрального мистецтва.

У першому розділі розглянуто стан дослідженості архітектури польського театру в Україні та світі у літературних джерелах, методику дослідження архітектури польських театральних споруд, генезу формування видовищ в культурі польського народу,

У другому розділі розглянутий досвід проектування і будівництва польських театрів в Польщі, в Литві, в Білорусії, в Росії, в США, в Канаді і на території України, окреслено класифікацію польських театральних будівель

України за місткістю, за жанром, за функціональним складом елементів, за типом сцени, за типом сприйняття в середовищі, за архітектурним рішенням фасаду.

У третьому розділі проаналізовано фактори впливу на формування архітектури нових типів польських театрів та театральних залів (політико-ідеологічні, культурно-естетичні, соціально-економічні, демографічні), визначені вимоги польських громад до складу приміщень в залежності від функціонального призначення та культурних потреб, визначені оптимальні форми функціонування та розвитку сучасного польського театру, визначені оптимальні конструктивні системи та їх функціональні елементи.

У четвертому розділі подані рекомендації по організації театральних залів польськими театрами України, розглянуті типи театрів за місткістю, жанром, розміщенням у місті та складом функціональних елементів, розглянуті засоби архітектурно-художньої виразності польських театрів та можливості пристосування та розбудови історичних будівель під сучасні польські театри, визначені найперспективніші методи відродження та розвитку сучасного польського театру.

На підставі проведених досліджень існуючих форм розвитку польського театру в умовах сучасної України автором запропоновано створення єдиного загальноукраїнського інформаційно-координаційного культурного центру, який повинен забезпечити розвиток та поширення театру серед польських спільнот України, а взаємозв'язок функціональних, технічних та естетичних засад в архітектурі польських театрів допоможуть досягти архітектурної гармонії та візуальної досконалості.

Ключові слова: архітектура польських театрів України, принципи архітектурної типології та проектування, конструктивні системи,

функціональні елементи, класифікація театральних будівель, найперспективніші методи відродження та розвитку.

SUMMARY

Savchak R. N. "Architecture of Polish theaters in Ukraine. Principles of typology and design"- qualifying research work on the rights of the manuscript.

The dissertation on competition of a scientific degree of the doctor of philosophy on a specialty 191 Architecture and town-planning - National university "Lviv polytechnic" of the Ministry of Education and Science of Ukraine. Lviv, 2021

The scientific novelty of the obtained results of the research is to determine the directions of development of three-dimensional principles of architectural typology and design of Polish theaters, which are relevant for the conditions of modern Ukraine.

The author of the dissertation obtained the following scientific results:

- developed principles of architectural typology and design of new types of Polish theaters in modern Ukraine;
- the classification of Polish theaters by capacity, by genre, by functional composition of elements, by type of stage, by type of perception in the environment, by architectural solution of the facade is formed;
- recommendations on the composition of the functional elements of the theater;
- the optimal sizes and spatial-compositional methods of organization of theatrical space are determined;
- identified the most promising methods of revival and development of modern Polish theatrical art.

The first section examines the state of research of Polish theater architecture in Ukraine and the world in literary sources, methods of studying the architecture of Polish theater buildings, the genesis of the formation of spectacles in the culture of the Polish people,

The second section examines the experience of designing and building Polish theaters in Poland, Lithuania, Belarus, Russia, USA, Canada and Ukraine, outlines the classification of Polish theater buildings in Ukraine by capacity, genre, functional composition of elements, by type of stage, type of perception in the environment, architectural solution of the facade.

The third section analyzes the factors influencing the formation of architecture of new types of Polish theaters and theater halls (political, ideological, cultural and aesthetic, socio-economic, demographic), identifies the requirements of Polish communities to the premises depending on the functional purpose and cultural needs, the optimal forms of functioning and development of modern Polish theater are determined, the optimal constructive systems and their functional elements are determined.

The fourth section presents recommendations for the organization of theatrical and entertainment services by Polish theaters of Ukraine, types of theaters by capacity, genre, location in the city and the composition of functional elements, means of architectural and artistic expression of Polish theaters and the possibility of adaptation and development of historic buildings for modern Polish theaters, the most perspective methods of revival and development of modern Polish theatrical art are determined.

Based on the research of existing forms of development of Polish theater in modern Ukraine, the author proposes the creation of a single all-Ukrainian information and coordination cultural center, which should ensure the development and dissemination of theatrical and artistic activities among Polish communities in Ukraine. architecture of Polish theaters will help to achieve architectural harmony and visual perfection.

Key words: architecture of Polish theaters of Ukraine, principles of architectural typology and design, constructive systems, functional elements, classification of theater buildings, the most perspective methods of revival and development.

ЗМІСТ

ВСТУП	9
РОЗДІЛ I Визначення терміну, джерельна база і методики дослідження архітектури польських театрів в Україні і світі	26
1.1. Стан дослідженості архітектури польського театру в Україні і в світі у наукових джерелах.....	26
1.2. Методика дослідження архітектури польських театральних споруд	35
1.3. Генеза формування видовищ в культурі польського народу	40
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ I	49
РОЗДІЛ II. Еволюція проектування і будівництва польських театрів в Україні і класифікація їх історичних типів	50
2.1 Узагальнення практики проектування і будівництва польських театрів у світі	50
2.2 Узагальнення практики проектування і будівництва польських театрів в Україні	72
2.3 Класифікація архітектурних типів польських театрів	116
ВИСНОВКИ ДО II РОЗДІЛУ	124
РОЗДІЛ III. Аналіз основних факторів, що впливають на формування архітектури нових типів польських театрів та театральних-видовищних будівель в Україні	126
3.1 Фактори які впливають на формування польських театрів	126
3.2 Вимоги польських громад до складу приміщень, в залежності від функціонального призначення, побуту, культури.....	136

3.3. Розробка форм функціонування та розвитку сучасного польського театру в Україні	143
3.4 Конструктивні та технологічні рішення	146
ВИСНОВКИ ДО III РОЗДІЛУ	156
РОЗДІЛ IV. Рекомендації щодо проектування польських театрів та театральню — видовищних будівель і споруд в умовах сучасної України ..	158
4.1. Організація мережі театральню-видовищного обслуговування польськими театрами в Україні	158
4.2. Номенклатура типів польських театрів за вмістимістю, жанром, розміщенням у місті та складом функціональних елементів	162
4.3 Функціональна організація і склад функціональних елементів польських театрів	167
4.4. Засоби архітектурню-художньої виразності польських театрів.....	180
4.5. Пристосування історичних будівель під простори сучасних польських театрів	182
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ IV	188
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ	189
СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ ТА ДЖЕРЕЛ	192
ДОДАТКИ.	203
Додаток А. Джерела ілюстрацій до рисунків	203
Додаток Б.	212
Додаток В. Проекти впровадження результатів дисертаційного дослідження в пошуковому, навчальному та конкурсному проектуванні	217

Додаток Г. Проекти впровадження результатів дисертаційного дослідження
в реальному проєктуванні222

Додаток Д. Перелік опублікованих праць, акти впровадження та апробації
результатів дисертації.....226

Вступ

Актуальність теми дослідження

Театр від часу свого зародження завжди був невід'ємною частиною соціально-культурного життя людства. Політичні, культурні, соціально-економічні, етнічні фактори більшою чи меншою мірою впливали на його становлення та розвиток. В Україні, державі із складною долею та непростим історичним минулим, дані чинники становили вагомий вплив на театральне мистецтво. Український театр виник і зростав у непростому для осмислення та аналізу полікультурному соціально-економічному просторі, вплив на який окрім загальносвітових мистецьких та наукових течій, становили також сусідні країни та держави у складі яких перебувала Україна. Наявність значної кількості етноспецифічних рис у традиційній культурі польського населення України поєднується з етнічними особливостями поляків у сфері традиційно духовної культури — мові, звичаях, правових нормах, обрядовості, віруваннях, різних видах мистецтва та народної творчості. З даних причин висвітлення будь-якої ланки суспільного, політичного, культурного, наукового та інших аспектів життя українського народу неможливе без окреслення багатьох аспектів досліджуваного питання в тому числі й Польського театру.

"Польський театр" — цей термін використовується у науковій і публіцистичній літературі, але й досі невідоме підґрунтя, яке окреслювало б основні стильові ознаки побудови простору, принципи побудови тимчасових сцен, на яких виступали гастрольні театральні трупи, інформація про сценографію, яка є нечисленна і розсіяна переважно в біографічних виданнях.

У цій роботі термін "Польський театр" використовується і розглядається як театр, що представляє об'єднання певних культурних і духовних надбань, які сприймаються як театр етнічних поляків.

Дослідження внеску поляків у культурно-суспільне та театральне життя України неможливе без окреслення становлення та діяльності численних польських клубів, гуртків, колективів, товариств як аматорських, так і професійних, які діяли на її території. Важливим фактором означення цих польських товариств і громадських організацій від інших була їх етнічна спрямованість, тяжіння до окреслення та розвитку польського культурного простору.

Архітектура польських театрів в Україні як спеціальна вузькогалузева тема, стан вивчення якої перебуває ще на початковому етапі, потребує комплексного дослідження багатогранної тематики культури та історії України з даного питання. З огляду на відсутність окремих робіт, присвячених архітектурі польських театрів в Україні, вивчення їх історіографії базується на характеристиці праць, які розкривають окремі грані досліджуваного питання.

До найважливіших положень **актуальності теми** дослідження належать такі:

1. Польський театр як окрема одиниця культурно-мистецького життя сучасної України, на сьогодні переживає етап свого становлення. З цієї причини наукові дослідження з історії, драматургії, сценографії та архітектури польського театру є надзвичайно актуальними.

2. Відсутність фундаментальних наукових праць із архітектури польського театру України становлять одну з головних причин складності та новизни дослідження цього питання. Визначення та аналіз архітектурно-планувальних і функціональних принципів та прийомів побудови простору польських театрів є ще практично недослідженою тематикою, яка вимагає спеціальних вузькогалузевих і міждисциплінарних розвідок.

3. У сучасній Україні етнічні польські громади переживають етап національного і культурного відродження (зокрема і відродження

театрального мистецтва). Формуються нові етнічно-культурні осередки — територіальні польські громади, які в умовах становлення незалежної України розгорнули свою діяльність на новому суспільно-культурному рівні.

Зв'язок роботи з науковими програмами. Дослідження відповідає науковому напрямку кафедри дизайну архітектурного середовища Національного університету "Львівська політехніка" — "Культурологія архітектури і дизайну" та "Типологія архітектури і архітектурного середовища", науково-дослідницьким напрямкам кафедри — "Програма відродження театральних будинків і споруд м. Львова", "Заклади культури у структурі сформованої забудови міського центру", "Організація мережі театральних будинків та споруд".

Мета дослідження — виявити основні тенденції розвитку історичної та сучасної архітектури польських театрів України, визначити принципи їх типології; розробити засади їх проектування.

Відповідно до поставленої мети визначено **завдання дослідження**:

1. Розглянути основні тенденції формування театру в польській культурі.
2. Вивчити та систематизувати досвід проектування та будівництва польських театрів у світі та в Україні.
3. Дослідити фактори, що формували архітектуру історичних форм польського театру.
4. Визначити особливості просторово-організаційної та функціонально-дійової складових архітектури історичних форм польського театру, класифікувати відомі архітектурні типи польського театру.
5. Дослідити фактори, що впливають на формування архітектури нових типів польського театру в умовах сучасної України; розробити

рекомендації щодо проектування сучасних польських театрів і театральних просторів та організації ними театральньо-видовищного обслуговування.

Об'єкт дослідження — простори, приміщення, будівлі та споруди, що проектувалися, будувалися або пристосовувалися для потреб польських театрів в Україні і за кордоном.

Предмет дослідження — відмінності розвитку та особливості формування архітектури польського театру в Україні.

Методи дослідження — дослідження велось з позицій системного, комплексного та багаторівневого підходів; використано традиційні загальнонаукові методи: вивчення першоджерел, порівняльно-історичний, типологічний та графоаналітичний аналізи, натурні обстеження (будівель та споруд, що проектували, будували або пристосовували для потреб польських театрів у Львові, Києві, Чернівцях, Дніпрі, Харкові, Одесі), експертне опитування (діячів архітектури, театру, культури), експериментальне проектування.

Наукова новизна отриманих результатів дослідження полягає в наступному:

1. Розглянуто основні тенденції формування театру в польській культурі;
2. Систематизовано досвід проектування та будівництва польських театрів у світі та в Україні;
3. Досліджено фактори, що формували архітектуру історичних форм польського театру;
4. Визначено особливості просторово-організаційної та функціонально-дійової складових архітектури історичних форм польського театру;
5. Розроблено класифікацію відомих архітектурних типів польського театру;
6. Досліджено фактори впливу на формування архітектури нових типів польського театру в умовах сучасної України;

7. Розроблено рекомендації щодо проектування сучасних польських театрів і театральних просторів.

Межами дослідження прийнята архітектурно-просторова і функціонально-дійова організація будинків та споруд, у яких простежується генеза професійного польського театру в Україні.

Джерелознавча база дослідження.

Теоретичною та інформаційною базою дослідження стали наукові праці та публікації відомих українських і закордонних вчених. Дослідження історії архітектури театральних просторів в Україні на сьогодні лише розпочато. Серед новітніх вітчизняних праць, які вивчають цю тематику, варто зазначити роботи таких науковців як: В. Проскуракова, Б. Гоя, О. Дудки, Ю.Ямаша, та інших. Сучасні зарубіжні наукові розвідки не торкалися теми дослідження польського театру на Україні безпосередньо, а лише коротко окреслювали її при розкритті питань історії, культури, мистецтва України, серед них роботи А. Випих-Гавронської, А. Маршалека, Я. Васильковського, О. Паламарчук, В. Пилип'юка, Г. Лужицького, О. Ноги, М. Никирси, О.Карліна, В. Виткалова, О. Волосатих, М. Костриці, Р. Пилипчука та ін. В ході дослідження серед вітчизняних та зарубіжних видань не було виявлено окремої праці присвяченої архітектурі польського театру в Україні, з цієї причини всі опрацьовані джерела містили лише штрихи до окреслення проблематики роботи.

Більшість віднайдених робіт присвячені історії архітектури, історії України, історії культури України, історії польсько-українських суспільно-культурних зв'язків. Серед вітчизняних видань найчастіше це — праці, присвячені історії України та українській культурі, які висвітлюють певний культурно-часовий проміжок історії української культури, науки та мистецтва загалом і театрального мистецтва зокрема - це роботи І. Огієнка, П. Вербицької, І. Хоми, В. Шейка, Д. Розовика, Є.

Годованого, І. Довжука, А. Новикова, Г. Лужницького, М. Загайкевич, Р. Пилипчик, О. Федорука, О. Кашуби та інших (Антонович, 1923).

Історія українського театру на сьогоднішні теж вивчена ще не вичерпно, але наявні праці, окреслюючи загальну проблематику досліджуваного питання, торкаються і питання внеску поляків у культурне та театральне життя України, зокрема це роботи О. Паламарчук, В. Пилип'юка, Г. Лужицького, О. Ноги, М. Никирси, О. Карліної, В. Виткалова, О. Волосатих, М. Костриці, Р. Пилипчука. Наприклад, штрихи до висвітлення внеску поляків у культуру та історію повітових міст Волині в першій половині ХІХ ст. та їх роль у театральному житті України знаходимо у дослідженні О. Карліної "Театральне життя у повітових містах Волинської губернії в першій половині ХІХ ст." (2013) та у праці Г. Лужницького "Український театр"(2004а).

Важливу інформацію для висвітлення проблематики дослідження можна почерпнути у працях присвячених архітектурі українського театру В. Проскуракова, Л. Лучко, Ю. Богданової, Б. Гоя, Ю. Ямаша. На особливу увагу заслуговує фундаментальна праця про архітектуру українського театру В. Проскуракова "Архітектура українського театру. Простір і дія" (2004а), яка не тільки розкриває принципи формування і розвитку українських театральних споруд, окреслює їх феномен у часі, дії та просторі у порівнянні з європейськими театральними надбаннями, але й однією з перших у вітчизняній науці окреслює аспекти архітектури польського театру як окремого культурно-мистецького феномену.

Склад джерелознавчої бази дослідження поповнили енциклопедії та словники для створення повної картини про історичне зародження і існування польського театру на теренах України. Також для цих цілей була використана інформація з деяких інтернет ресурсів.

Опрацьовано текстові та іконографічні матеріали музеїв та бібліотек Львова: Львівська наукова бібліотека ім. Стефаника, Державна бібліотека

України ім. В.Вернадського, бібліотека Польського народного театру у Львові, Науково-технічна бібліотека Національного університету "Львівська політехніка", Наукова бібліотека ЛНУ імені Івана Франка, бібліотека Українського католицького університету.

Практична цінність результатів дослідження полягає в розробці пропозицій щодо проектування польських театральних споруд та може посприяти внесенню доповнень до діючих нормативних документів. Практичні результати наукової роботи можна використати як нормативну базу при проектуванні театральних об'єктів, при складанні проектних завдань при проектуванні театральних споруд із національним підтекстом, при формуванні оновлених навчальних програм і курсів у вищих навчальних закладах, в науково-дослідних закладах де є архітектурно-мистецьке спрямування.

Результати дослідження впроваджено у пошукових, експериментальних, навчальних, конкурсних та реальних проектах театральних просторів і будівель, що здійснювались кафедрою дизайну архітектурного середовища Інституту архітектури та дизайну Національного університету "Львівська політехніка" під керівництвом д.арх.,проф. В. І. Проскуракова та к.т.н. доц. Б. В. Гоя, а саме в роботі дипломанта рівня бакалавр К. Трухіна "Будівля польського культурно-просвітницького центру з театральним залом", в роботі дипломанта рівня магістр М. Криси "Будівництво корпусу з театральним простором для широкого кола національностей", у роботі дипломанта рівня магістр Книш М. "Шляхи розвитку архітектури національних театральних просторів (З розробкою плейхаузу в парку ім. Б. Хмельницького)", в роботі дипломанта рівня магістр Дудік К. "Генеза і розвиток архітектури будівель з театральновидовищною функцією національного польського театру", а також у двох реальних будівлях на вул. Т. Шевченка, За за рахунок надбудови та прибудови у проектах, а саме: 1) в проекті "Реконструкція з розширенням центру польської культури і Європейського діалогу з котельнею зі знесенням

існуючих на ділянці нежитлових будівель у Львові" були враховані результати дослідження побудови театрального простору та його оформлення і функціонування в історичних будівлях України; 2) результати досліджень були використані при проектуванні культурно-громадського центру села Миклашів Пустомитівського району Львівської області.

Особистий внесок автора в отриманні наукових результатів полягає в наступному:

- узагальнено результати попередніх досліджень;
- систематизовано першоджерела та архівні матеріали;
- зібрано фактичні матеріали;
- проведені натуральні обстеження польських театральних споруд;
- результати дослідження впроваджено у пошукових, експериментальних, навчальних, конкурсних та реальних проектах театральних просторів та будівель;
- сформовано рекомендації щодо проектування сучасних польських театрів та театральних просторів.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та висновки дисертації викладено і обговорено на:

- Міжнародній науковій конференції присвяченій 15-й річниці створення кафедри дизайну архітектурного середовища "На шляху до архітектурної освіти і професії майбутнього" (Національний університет "Львівська політехніка", м. Львів, 2018 р.);
- Міжнародній науковій конференції присвяченій 15-й річниці з дня захисту першої наукової кваліфікаційної роботи на кафедрі дизайну архітектурного середовища "Генеза та напрямки розвитку архітектури майбутнього в східній

Європі" (Національний університет "Львівська політехніка", м. Львів, 2019р.);

- Міжнародній науковій конференції в режимі онлайн, присвяченій 90-річчю з дня народження всесвітньо відомого українського сценографа Євгена Микитовича Лисика "Вплив архітектурно-сценографічних ідей Є.Лисика на творчість архітекторів України і Світу" (Національний університет "Львівська політехніка", м. Львів, 2020 р.);

-1-й Міжнародній науковій конференції "Розвиток архітектури в східній Європі: реалії, проблеми та перспективи" із використанням інтернет-сервісу Google Meet (Луцький НТУ, м. Луцьк, 2021р.).

Перелік наукових праць, які відображають основні результати дисертації. Результати дисертаційного дослідження опубліковано у 4-х друкованих працях, які мають підтвержене індексування періодичного видання в науко-метричній базі даних "Index Copernicus Journals Master List". З них 1-а стаття опублікована в науковому періодичному виданні іншої держави.

Публікації в наукових фахових виданнях України:

1. Савчак Р. Н., Гой Б. В., 2018. Стан дослідженості архітектури польського театру в Україні та у світі у літературних джерелах. Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Серія: Архітектура, 893, с.107-115..

2. Савчак Р.Н., 2019. Напрями розвитку архітектурного середовища національних театрів на території України на прикладі польського театру. Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Серія: Архітектура, 1 (2s), с.66-71.

3. Савчак Р.Н. Зародження польських театральних видовищ в Україні Вісник Львівського національного аграрного університету: архітектура і сільськогосподарське будівництво. Львів,2021.№22, С. 112-114.

Публікації у науковому періодичному виданні іншої держави, що включена до наукометричних баз даних:

4. Proskuryakov,V., Bogdan G., Savchak R., 2018. State of polish theatre architecture research in Ukraine. Środowisko Mieszkaniowe - Housing Environment;Krakow 23(2018), 167 171. DOI:10.4467/25438700SM.18.047.9212

Структура та обсяг роботи Дисертація складається з анотації, змісту, термінологічного словника, вступу, чотирьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел, додатків. Обсяг дисертації 174 сторінки, з яких: 120 сторінок основного тексту, 40 сторінок з ілюстраціями та таблицями, 4 додатки, 10 сторінок списку використаної літератури із 115 позицій.

Авансцена — 1. Відкрита частина театральної сцени, трохи висунута наперед. 2. перен. Чільне місце, передній план (Бусел ред., 2004, с. 3).

— [франц. — передня палатка] — відкрита частина сцени, що трохи висунута вперед до залу глядачів, знаходячись між рампою і завісою або порталом, який прикрашали каріатиди, путті тощо. Над авансценою виконувався плафон (Тимофієнко, 2002, с. 11).

Ар'єрсцена — [франц. — позаду сцени] — задня частина сцени, що використовується для створення просторових перспектив (Тимофієнко, 2002, с. 35).

Грань — перен. Властивість, особливість, риса чого-небудь (Бусел ред., 2004, с. 196).

Джерелознавство — Одна з допоміжних історичних дисциплін, що розробляє методику вивчення і використання писемних історичних джерел (Бусел ред., 2004, с. 196).

Іконографія — 1. Опис і вивчення різноманітних зображень певної особи, події, сюжету тощо у творах живопису й скульптури. 2. збірн. Сукупність таких зображень (Бусел ред., 2004, с. 395).

— [грец., –зображення і пишу] — 1) сукупність різних зображень об'єкта, сюжету, особи, котра потрібна для мистецтвознавчих або архітектурознавчих досліджень, при здійсненні реставраційних та відновлювальних робіт. 2) Суворая система канонічних правил, встановлених і прийнятих для зображення певних персонажів в культових спорудах (Тимофієнко, 2002, с. 178).

Історіографія — 1. Наука, що вивчає розвиток і нагромадження знань з історії суспільства, а також історичні джерела. 2. Сукупність

історичних творів, що стосуються певного періоду або якої-небудь проблеми; історична бібліографія (Бусел ред., 2004, с. 404).

Кишеня сцени — призначене для підготовки декорацій напіввідкрите приміщення збоку від театральної сцени, підлога якого влаштована на тому ж рівні (Тимофієнко, 2002, с. 209).

Кін — 1. Місце, куди кладуть ставку в азартній грі. ** **ставити (поставити)** на кін *що*: а). вносити свою ставку в спільну гру; б). (перен.) ризикувати. 2. Спеціальний майданчик, на якому показують вистави; сцена (Бусел ред., 2004, с. 428).

Класифікація — 1. Дія за значенням класифікувати. 2. Система розподілу предметів, явищ або понять на класи, групи тощо за спільними ознаками, властивостями (Бусел ред., 2004, с. 432).

Клуб — 1. Громадська організація, що об'єднує людей певного кола, професії для спільного відпочинку, розваг, занять спортом і т. ін. 2. Культурно-освітня організація. 3. Будинок, приміщення таких організацій (Бусел ред., 2004, с. 435).

— [англ.] — споруда громадської організації культурно-просвітницького, професійного, спортивного або іншого характеру. Відзначаються наявністю залів для концертів і виставок, значних приміщень для бібліотек, спортивних занять і розвиненою групою кімнат для спілкування (Тимофієнко, 2002, с. 214).

Куліса — 1. Частина театральної декорації, що розміщуються з боків сцени; лаштунки. // тільки мн., перен. Частина сцени театру, розташована за декораціями. За кулісами (Бусел ред., 2004, с. 472).

— 1. [нім.<франц.— струменіти, протяг] — 1) частина сцени за театральною декорацією. Разом з розташованими над ними падурами куліси

створюють так званий одяг сцени. 2) Дерев'яні рами з декораціями, розташовані на сцені паралельно рампи на кількох сценічних планах, які закривають бічні частини приміщення і доповнюють загальне оформлення театральної дії. 3) Паралельні групи дерев чи кущів вздовж алей, що створюють багатопланову перспективу. 4) У меблях — виїмка, жолобок, порівн. Галтель (Тимофієнко, 2002, с. 239).

— (нім.<фр. — струменіти, протяг): 1) частина сцени за театральною декорацією. Разом з розташованими над ними падуками куліси створюють так званий одяг сцени; 2) дерев'яні рами з декораціями, розташовані на сцені паралельно до рампи на кількох сценічних планах, які закривають бічні частини приміщення і доповнюють загальне оформлення театральної дії; 3) паралельні групи дерев чи кущів вздовж алей, що створюють багатопланову перспективу (Клименко, Проскураков та Ковальчук, 2010, с. 154).

Лаштунки — 1. Те саме, що куліси (див. куліса) 1). діал. Сцена (Бусел ред., 2004, с. 482).

Надбання — 1. Дія за знач. надбати. 2. Те, що хто-небудь здобув, що йому неподільно належить; здобуток. // Результат роботи (перев. позитивний). // Те нове, що має важливе значення для кого-, чого-небудь. 3. Те, що придбано нажито (Бусел ред., 2004, с. 557).

Народний театр — 3. Який добровільно, на громадських засадах виконує певні функції в житті й роботі колективу(Бусел ред., 2004, с. 578, у поясненні терміну народний).

Окреслення — 1. Дія за знач. окреслити. 2. Обриси, контури, форма чого-небудь. Окреслити див. окреслювати. Окреслювати - // Чітко визначати що-небудь. (Бусел ред., 2004, с. 667).

Першоджерело — 1. Те, що дає початок чому-небудь, є основою чогось. 2. Безпосереднє джерело яких-небудь відомостей. 3. Оригінальна основоположна праця в якій-небудь галузі науки, культури і т. ін. (Бусел ред., 2004, с. 756).

Проблематика — Сукупність проблем (Бусел ред., 2004, с. 961).

Спілка — 1. Тісне єднання, зв'язок. 2. Об'єднання людей, пов'язаних спільними умовами життя, спільною метою; товариство. // Невелике об'єднання людей зі спільними інтересами в торгівлі, виробництві тощо. 3. Громадське об'єднання, організація (часто в назвах товариств, партій). Професійна спілка (Бусел ред., 2004, с. 1172).

Сцена — 1. Спеціальна площадка, підвищена над підлогою, землею, на якій відбуваються концерти, вистави і т. ін. (Бусел ред., 2004, с. 1224).

— спеціальний майданчик для показу видовищ, театральних вистав. У середньовічній Європі поділявся на три яруси, які символізували відповідно небо, землю і пекло (Клименко, Проскуряков та Ковальчук, 2010, с. 123).

— [лат. <грец. – шатро] — спеціальний майданчик для показу видовищ, театрального представлення. У середньовічній Європі поділявся на три яруси, які символізували відповідно небо, землю і підземне пекло. Внаслідок еволюції театрального мистецтва, драматургії, рівня технічного обладнання, принципами оформлення після найдавніших, античних часів і Середньовіччя сцена у європейській архітектурі з XVI ст. набула іншу структуру і вигляд. Вона примикає до залу глядачів як замкнена коробка, з'єднуючись з ним порталним отвором – дзеркалом, висота якого в 2,5 рази нижче, а ширина в 3 рази менше. По вертикалі сцена ділиться на колосники, гральний простір і трюм. Гральна частина складається з грального майданчика, авансцени, ар'єрсцени і бічних закулісних просторів. Уздовж бокових стін мається кілька ярусів галерей, зв'язаних між собою перехідними

містками, де встановлені світлотехнічна апаратура і сценічні механізми. На підлозі влаштовані люки-провали і поворотні круги та інші прилади. Поряд із тим прийнято відрізняти:

Сцена бокова — майданчик для гри акторів, розташований під прямим або іншим кутом до глядацького залу.

Сцена глибинна — майданчик для видовищ, значно розвинений вглибину.

Сцена дисперсно-симультанна — розташовані навколо театронакілька розрізнених гральних майданчиків, де передбачалися місця дії, що відбувалися одночасно, а актори могли демонструвати належні видовища.

Сцена коробка італійська — замкнений простір грального майданчика, що відкривається у зал для глядачів порталом.

Сцена кільцева — ігровий простір для акторів, розташований навколо театрона.

Сцена колосникова — майданчик для акторів, котрий обладнаний колосниками, завдяки яким підіймаються декорації, завіс, софітне освітлення.

Сцена панорамна — майданчик для постановки видовищ, який з трьох боків оточує зал для глядачів.

Сцена портална — гральний майданчик, який з боку зала урочисто оформлений у вигляді порталу.

Сцена трибічна — майданчик, що з трьох боків оточується ярусами міст для глядачів. Його історичним прототипом була сцена за часів В. Шекспіра.

Сцена центральна — те саме, що і ринг-2 (Тимофієнко, 2002, с. 398-399).

Сценографія — художнє оформлення спектаклю, вистави (декорації, костюми, освітлення і т. ін.); мистецтво такого оформлення (Бусел ред., 2004, с. 1224).

Тенденція — 1. Напрямок розвитку чого-небудь. 2. Прагнення, намір, властиві кому-, чому-небудь. // Потяг, схильність до чогось. 3. Провідна думка, ідея художнього, наукового й т. ін. твору; ідейне спрямування. 4. Упереджена думка, ідея, теза, що не впливає логічно з самого розвитку подій, з художніх образів, а нав'язується читачеві (Бусел ред., 2004, с. 1238).

Типологія — Вид наукової систематизації, класифікація чогось за спільними ознаками (Бусел ред., 2004, с. 1246).

— [грец.– відбиток і вчення] — метод наукового пізнання, при котрому система об'єктів розчленована і згрупована по типам. В образотворчому мистецтві реалізується у розподілі творів по жанрам. В дизайні та архітектурі будівлі класифікуються відповідно до їхнього цільового призначення, вивчається залежність розпланування і об'ємно-просторової структури залежно від функціональних потреб, конструктивних особливостей, технологічних можливостей. Типологічний метод розгляду й оцінки споруд необгрунтовано став превалювати у ХХ ст. не тільки у радянських, ай в закордонних дослідженнях з історії архітектури, оскільки дозволяв уникнути розгляду світоглядної, образної проблематики, складних питань стильового розвитку (Тимофієнко, 2002, с. 409).

Товариство — 5. Організація, об'єднання людей, які ставлять перед собою спільні завдання, мету, програму дій і відповідно діють для їх виконання, здійснення (Бусел ред., 2004, с. 1251).

Феномен — 1. Рідкісне, незвичайне, виняткове явище. // який або чогось. Про когось надзвичайно видатного, про те, що є особливо визначним,

винятковим, що дуже рідко трапляється. // Про людину з рідкісними здібностями, властивостями, нахилами. 2. філос. Явище, єдине в своєму роді, взяте в його цілісності, в єдності з його сутністю й дане нам у досвіді, сприйняте органами чуттів (Бусел ред., 2004, с. 1319).

І РОЗДІЛ

ВИЗНАЧЕННЯ ТЕРМІНУ, ДЖЕРЕЛЬНА БАЗА І МЕТОДИКИ ДОСЛІДЖЕННЯ АРХІТЕКТУРИ ПОЛЬСЬКИХ ТЕАТРІВ В УКРАЇНІ І СВІТІ

1.1 Стан дослідженості архітектури польського театру в Україні та світі у наукових джерелах

Формування архітектури польського театру сягає часів Середньовіччя. У цей час активно розвивається театр при церквах і костелах, так званий релігійний театр, який дав перший поштовх до розвитку театральної мережі.

За загальним тлумаченням Батько любить своїх дітей. Надбав для них. Віддав передчасно те, що їм (не)належить. Дозволив себе «поховати за життя», та не перестав любити.

Так Бог діє, щодо нас: Він залишає нам свободу навіть помилятися, тому що, створивши нас, Він обдарував нас великим даром свободи. польський театр" на території Польщі розглядається як галузь польської культури, особливість якої полягає в художньому відображенні життя за допомогою сценічної діяльності акторів перед глядачами.

У контексті української культури термін "польський театр" трактується не лише як галузь мистецько-сценічної діяльності польських театральних труп, але й як оригінальний напрямок їх творчої діяльності спрямований на розкриття етнічного мистецького надбання, мультикультурного діалогу та пошуку нових напрямів розвитку. Історико-культурні зв'язки українських польських театральних труп не обмежуються лише мистецько-театральним напрямком і охоплюють майже всі галузі буття країни. Не винятком є і архітектурно-театральний простір України, що формувався, змінювався та розвивався під впливом мультикультурного суспільства (Антонович, 1925).

Практично кожний український культурно-театральний простір, в якому діяли польські театральні трупи в незалежності від часових рамок, називався польським театром, або певний час позиціонувався як такий. З огляду на цей факт вважаємо за доцільне розглядати всі театральні простори України, в яких творили польські театральні трупи, як такі, що відтворюють та екстраполують на українську культуру, частину польської культурної ідентичності.

Театральне мистецтво — важливий напрям розвитку культури різних країн і народів. Варто зазначити, що на соціальне-культурне життя завжди мали і мають величезний вплив політичні, економічні, етнічні фактори. Безпідставно говорити про те, що культура розвивається автономно. Аналізуючи виникнення та розвиток українського театру, бачимо наскільки багатограним і по-особливому він є складним (Новиков, 2015). Значний вплив мала й мультикультурність нашої держави, яка суттєво змінювалася в різні історичні періоди. Вагомим є також і вплив країн, у складі яких у різні часи була Україна.

Тож дослідження будь-якої складової суспільного, політичного, культурного, наукового й інших аспектів життя українського народу неможливе без вивчення тих самих напрямних розвитку держав, які мали суттєвий вплив на наш народ.

Вивчення джерельної бази, як і фактографічного матеріалу, архівних джерел, інформації, є однією з базових складових наукових досліджень. Історія українського театру. в тому числі і польського театру, на етнічних землях, як і історія української архітектури, досі вичерпно та комплексно ще не висвітлені у наукових працях і розвідках, тому будь-які дослідження, які розкривають дані питання, залишаються актуальними та затребуваними в українській, польській та світовій науковій практиці.

Вивчення історії архітектури театральних комплексів в Україні відносно молоде. Серед найновіших українських наукових досліджень, що

стосуються цієї тематики — роботи таких вчених як: В. Проскурякова (2004а), Б. Гоя (2006), О. Дудки (2013), Ю. Ямаша (2003) та інших. Щоправда, закордонні та вітчизняні наукові розвідки не заторкують безпосередньо тему польського театру в Україні. Є фрагментарні довідки чи коротко розкриті питання історичного бекграунду, формування культури та розвитку мистецтва України. Це зокрема праці таких вчених: А. Випих-Гавронської (1999), А. Маршалека (1993), О. Паламарчук (2006), Г. Лужницького (2004а), О. Ноги (2006), О. Карліної (2013), В. Виткалова (2006), О. Волосатих (2012), М. Костриці (2003), Р. Пилипчука (2015) та інших.

Аналізуючи дослідження вітчизняних і зарубіжних видань, не вдалося знайти окремої праці, яка би була присвячена архітектурі польського театру в Україні. В опрацьованих джерелах є лише деталі для окреслення проблематики цієї наукової роботи.

Слід зазначити, що історіографічні дослідження будь-якого питання зазвичай розпочинаються з визначення суті досліджуваної проблематики та її зв'язку з іншими галузями науки. Архітектура польських театрів в Україні як спеціальна вузькогалузева тема, вивчення якої є ще на початковому етапі, потребує комплексного дослідження багатосторонньої тематики культури та історії України з цього питання.

Тож, зважаючи на відсутність окремих робіт, присвячених архітектурі польських театрів в Україні, вивчення історіографії цього питання ґрунтується на характеристиці досліджень, які розкривають окремі грані цієї проблематики. Більшість робіт, які вдалося знайти, присвячені історії архітектури, історії України, історії культури України, історії польсько-українських, суспільно-культурних і суспільно-політичних взаємовідносин. Серед українських видань здебільшого статті присвячені історії України та української культури, які окреслюють конкретний культурно-часовий прошарок історії вітчизняної культури, науки та мистецтва загалом і театрального мистецтва. Над цими питаннями працювали — І. Огієнко

(2002), І. Хома (Хома, Сова та Мина, 2013), В. Шейко (Шейко та Тишевська, 2006), Є. Годований (2010), Г. Лужницький (2004), Р. Пилипчук (2015) та інші.

Історія українського театру досі ще не вивчена в повній мірі. Деякі наукові дослідження, окреслюючи загальну проблематику досліджуваного питання, стосуються також внеску поляків у культурне та театральне життя України. Такі питання заторкували в своїх роботах, зокрема такі науковці: О.Паламарчук (2006), Г. Лужницький (2004), О. Нога (2006), О. Карліна (2013), М. Костиця (2003).

Так, наприклад, фрагменти вивчення вкладу поляків у культуру та історію повітових міст Волині першої половини ХІХ ст., є в праці О. Карліної "Театральне життя у повітових містах Волинської губернії в першій половині ХІХ ст." (2013). У дослідженні Г. Лужницького "Український театр" (2004а, 2004b) відображена роль поляків у розвитку театрального мистецтва України.

Кількість праць, присвячених дослідженню історії польського театру в Україні, нечисленна, та більшість, ґрунтуючись на вивченні першоджерел та на архівних матеріалах, є цінним науковим здобутком. Серед них роботи П. Горбатовського (2009), Н. Томазової (2012), В.Філлера (2002), Я. Коморовського (2008), С. Кучерепи (2005), Т. Горбачевського (2012) та інших. З-поміж видань, які стосуються цієї тематики, варто виокремити праці, присвячені дослідженню польського театру в Києві. Дослідження діяльності та культурно-історичного впливу київського польського театру на розвиток українського театрального мистецтва як в нашій науці, так і в науці радянських часів, є не достатньо вивченим. Певні напрацювання з цих питань є у працях Н. Башинджагян (1975), Г. Стронського (1992), Н. Томазової (2017).

Польський театр у Києві як культурно-історичне явище детальніше також вивчали польські вчені — П.Горбатовський (2009), В.Філлер (2002), Я.Коморовський (1985). Зокрема, глибоко дослідив польське театральне життя та функціонування польського театру у Києві і тематику україно-

польських культурних зв'язків початку ХХ ст. у своїх монографіях "W szponach polityki: polskie życie teatralne w Kijowie 1919-1938" (1999) та "Polskie życie teatralne w Kijowie w latach 1905-1918" (2009) польський науковець П. Горбатовський. Науковець зосередився на висвітленні зародження та розвитку польського театрального життя, розкрив різні напрями польського театрального мистецтва, виокремивши її вплив на культуру, політику та історію України зокрема та світу загалом.

Висвітлення польського театрального життя у Львові знаходимо у працях Є. Гота (1971), П. Горбатовського (1999), Т. Горбачевського (2012), Г. Чепніка та В. Козицького (1929), З. Рашевського (1990), А. Маршалєка (1993), А. Випих-Гавронської (1999) та інших. Зокрема, праці Є. Гота "Nawyspie Guahary: Wojciech Bogusławski i teatr lwowski 1795-1799" (1971), Г. Чепніка та В. Козицького «Scena lwowska (1780- 1929)" (1929), П. Горбатовського "Polskie życie teatralne we Lwowie w latach 1939-1946" (1999) і Т. Горбачевського "Польський театр у Львові у міжвоєнний період ХХ століття» (2012) хронологічно розрізнені та поміж тим, тематично взаємопов'язані й допомагають окреслити досить детальну картину розвитку та діяльності польського театру у Львові. Завдяки цим дослідженням маємо можливість віднайти важливі фрагменти щодо історії львівського театру та історії театру України, вивчити біографії театральних діячів і зрозуміти якими були культурні зв'язки Польщі (Львова зокрема) і України загалом наприкінці ХVІІІ ст. — на початку ХХ ст.

Дослідженням історії польського театру на Волині займалися вчені: Я. Коморовський (2014), С. Кучерепа (2005), А. Бар (1939), а в Кам'янці-Подільському та в Житомирі — Я. Коморовський (1985). Наукові праці С. Коморовського та С. Кучерепа заслуговують окремої уваги. Так робота С. Кучерепа характеризує історію процесів становлення та діяльності професійних польських театральних труп на Волині у 20-30-ті рр. ХХ ст.: Луцького міського театру імені Ю. Словацького (1924-1926) та пересувного Волинського театру (1930-1939). Праці Я. Коморовського — "Polskie życie

teatralne na Podolu i Wołyniu do 1863 roku" (1985), "Teart szlachty wołyńskiej — teatr Kraszewskiego. Żytomierz 1857-1859" (2014) вивчають питання діяльності польських театрів другої половини XIX ст. на Київщині, Поділлі, Волині, а також у Кам'янець-Подільському, Житомирі, зокрема щодо їх становлення, розвитку, репертуару тощо. Наукові розвідки доповнені також дослідженнями життєписів театральних митців, зокрема Ю. Крашевського, К. Камінського, Я. Мілевського та ін.

Для повноти вивчення внеску поляків у суспільно-культурне і театральне життя України необхідно дослідити становлення та діяльність численних польських клубів, гуртків, колективів, товариств — як аматорських, так і професійних. Вагомою ознакою польських товариств і громадських організацій є їхня етнічна спрямованість, акцентованість на окресленні та розвитку польського культурного простору. Важливість збереження і продовження традицій проявляється навіть у вирішенні невагомих питань, таких, до прикладу, як питання переобладнання споруди. Так проектом перебудови Польського Дому в Чернівцях керував видатний польський архітектор Франц Скворон, а оздобленням великої зали займався Конрад Гурецький.

Окремі деталі до вивчення теми можна віднайти також у працях історико-краєзнавчого характеру, які досліджують історію та культуру окремих територій, міст, театральних будівель і споруд України. Дані роботи не окреслюють цілісну картину функціонування польського театру в Україні, а лише зазначають його приналежність до загальноукраїнського культурно-суспільного процесу. Це зокрема роботи О. Босака та Я. Серкіза (2014), А. Бара (1939), Я. Коморовського (2014) та інших.

Важливу інформацію для висвітлення проблематики дослідження можна почерпнути у працях, присвячених архітектурі театральних будівель і споруд в Україні В. Проскурякова (Проскуряков та Ямаш, 1997), Б. Гоя (2006), Ю. Ямаша (2003). Особливої уваги заслуговує фундаментальна праця про архітектуру українського театру "Архітектура українського театру.

Простір і дія" В. Проскуракова (2004), яка не тільки розкриває принципи формування і розвитку українських театральних споруд, окреслює сам їх феномен у часі, дії та просторі у порівнянні з європейськими театральними надбаннями, а також є однією з перших у науці праць в Україні, що описує аспекти архітектури польського театру, як окремого культурно-мистецького феномену.

Джерелознавчу базу роботи доповнили енциклопедіями та словниками. Ця інформація допоможе сформувати цілісну картину історичного становлення і розвитку польського театру на території України. Додатково використана також інформація з інтернет-джерел.

Проаналізувавши різні інформаційні джерела, можна відзначити, що праці українських науковців, які стосуються цієї тематики, відрізняються за питомою вагою і якісним наповненням, залежно від періоду формування і головних завдань, які ставили перед собою автори. Відповідно, це спонукає до висновку, що не залежно від переконань чи старань автора, праці в тій чи іншій мірі відображають віяння часу, суспільно-культурні і наукові здобутки відповідного періоду. До прикладу, у дослідженнях радянського періоду розкриття теми досить обмежене. Окрім цього, помітна ідеологічна заангажованість і, як результат, спотвореність означення і неправдиве розкриття окремих понять і термінів. Праці ж дорадянського періоду можуть мати неточності у викладі історичного бекграунду цієї проблематики та у визначенні причинно-наслідкових зв'язків (залежно від місця і періоду дослідження, історичних та суспільно-політичних і культурних обставин).

Чимало сучасних авторів, опираючись на новітню методіку дослідження, стараються застосовувати у своїх розвідки архівні, рукописні, іконографічні матеріали. Однією з ознак їхньої праці є якісне переосмислення напрацювань попередніх дослідників на основі фактологічної та ідеологічної корекції загальноприйнятої канви наукових суджень і категорій, відповідно до вимог часу та наукового прогресу. Таке переосмислення історичної картини досліджуваного питання, окреслення

національних рис та особливостей, історичних, наукових, суспільно-культурних взаємозв'язків сприяє формуванню якісно нового наукового базису для дослідження цієї тематики. Відповідно проблематика, яка стосується цього дослідження, не зважаючи на багатогранність і складність для різностороннього висвітлення, представлена у сучасних роботах несистематично, але на якісно новому рівні.

Якщо ж аналізувати іноземні інформаційні джерела досліджуваної тематики, то окремої праці не вдалося знайти. Опрацьовані закордонні дослідження, зокрема такі як праці Я. Магочі (1997), З. Когута (2004), З. Рашевського (1990), як і вітчизняні наукові роботи, переважно висвітлюють окремі аспекти досліджуваного питання. Іноземні автори зазвичай стараються віднайти і дослідити паралелі між історією та культурою своїх держав.

Властивістю цих робіт є змістовний і стилістичний розподіл загальних понятійних категорій, зважаючи на те як вони пов'язані з історією та культурою конкретної країни чи світу в цілому. Автори наукових досліджень здебільшого уникають детальної характеристики суспільно-політичного чи культурного життя України та українського народу, натомість зосереджуються на загальноприйнятих поняттях і посиланнях, чи демонструють своє авторське бачення події та фактів, або ж характеризують аспекти, які вважають найбільш визначальними для розвитку науки і культури світу чи певної країни (здебільшого країни з якої походять). Серед авторів закордонних досліджень цієї тематики слід виокремити польських науковців Я. Гота (1971), А. Маршалека (1993), А. Випих-Гавронської (1999) та інших, роботи яких, не зважаючи на тематичне тяжіння до розкриття здебільшого національних питань і проблем у світлі етноцентричності, містять багато корисної інформації з архівних та довоєнних видань тощо.

Виокремлення наукових досліджень про архітектуру польських театрів із історії архітектури України і Польщі в окремий науковий напрям є закономірним явищем і формує новий етап у розвитку, як української, так і

польської науки і культури. Внесення історико-архітектурних досліджень України в загальнокультурний контекст спершу української держави, а відтак і світу, сприятиме розвитку науки і культури та інтеграційним процесам у світове наукове та культурне середовище. Одним із аспектів дослідження історії театральної архітектури польських громад є розкриття наукових методів дослідників і їх концепцій як важливих складових.

Для комплексної оцінки проблематики у цьому дослідженні поєднані елементи історіографічної, джерелознавчої, бібліографічної та інших робіт. Без такого дослідження чимало надбань української історико-архітектурної науки залишаються не внесеними у широкий культурний процес. Короткий огляд праць із театральної архітектури демонструє, що, не зважаючи на вагомі напрацювання в окремих напрямках, цілісного дослідження розвитку архітектури польського театру в Україні, де би врахували і систематизували всі підходи та напрями, немає. Тому дослідження вітчизняної та зарубіжної архітектури польського театру в Україні дасть можливість виокремити основні джерела для вивчення особливостей та відмінностей даного наукового питання.

1.2. МЕТОДИКА ДОСЛІДЖЕННЯ АРХІТЕКТУРИ ПОЛЬСЬКИХ ТЕАТРАЛЬНИХ СПОРУД

В дисертаційній роботі застосовувалось системне дослідження з урахуванням багатьох методів дослідження для досягнення найкращого результату. В опрацюванні матеріалу використовувались як стандартні методи дослідження, так і спеціалізовані способи аналізу досліджених джерел. Із традиційних загальнонаукових методів використано такі: вивчення першоджерел, порівняльно-історичний, типологічний та графоаналітичний аналізи. В загальному для глибшого вивчення існуючої системи польських театрів на теренах України були опрацьовані публікації українських, російських та польських авторів.

Дослідження джерельної бази, архівних джерел інформації дуже важливі на сьогоднішній час. На етнічних землях України театральне мистецтво під час панування Польщі автоматично ставало польським, хоч в існуючі театральні будівлі вносились деякі елементи (убрання) польської культури.

У формах польських театрів ми відчуваємо їх об'єм та міць. Особливо варто відзначити вхідну частину театрів, оформлення площі перед театром, вдале вирішення ландшафтної архітектури (фонтани, малі архітектурні форми). Усе це в цілому підняло архітектурну виразність театрів України, які називались польськими.

Також потрібно згадати про діяльність польських клубів, гуртків та товариств, які існували в Україні і підживлювали польський театр як акторами, так і мистецькими творами.

Історичний метод дав можливість оцінити і дослідити мережу театрів, яка існує на території України, аналізувати походження польської

Таблиця 1.2.1

театральної архітектури і зробити порівняльний аналіз з театрами на території Польщі.

Були проведені натурні обстеження будівель, які були спроектовані як театр або пристосовані під театральну діяльність для польських товариств.

Натурні обстеження проводились в Західній Україні в містах — Львів, Луцьк, Івано-Франківськ, Стрий, Тернопіль, Чернівці. Було здійснено знайомство з польськими громадами на території України.

Метод формалізації певних законів проектування театрів для польських національних громад дав змогу оцінити її важливість при створенні нових типів театральних будівель і просторів у навчальних пошукових та експериментальних проектах студентів і викладачів Львівської архітектурної школи. Проаналізовано дипломні роботи, які розкривають тематику театральних споруд різних національностей на кафедрі ДАС національного університету "Львівська політехніка". За цієюю тематикою проведено навчально-пошукові проекти: дипломанта рівня бакалавр Трухіна К. "Будівля польського культурно-просвітницького центру з театральним залом" і дипломанта рівня магістр Криси М. "Будівництво корпусу з театральним простором для широкого кола національностей".

Використання методу порівняльного аналізу проектування даних будівель у нас і за кордоном дозволило зрозуміти загальні тенденції щодо їх подібності та відмінності, а також зрозуміти запозичення елементів, притаманних різним національностям, при створенні проектних рішень.

Театральні будівлі за структурними факторами можна систематизувати за такими ознаками:

1. Місце знаходження будівлі у міській забудові.
2. Стильові характеристики будівлі.
3. Об'єм і місткість.

4. Тип сцени та простору.
5. Конструктивне вирішення.
6. Форма глядацького залу.
7. Місткість і жанр.

Дослідження зовнішніх факторів, які впливали на розвиток архітектури польських театрів, допомогли встановити рівень їхнього впливу на формування архітектурного образу польського театру. В основу таких факторів входять політичні, соціально-культурні, економічні та естетичні. Дані фактори формують більшість загальних образів традиційних польських театрів.

Метою дослідження історичних та суспільно-культурних чинників було окреслення проблематики формування польських театральних осередків на території Польщі та України.

При визначенні особливостей архітектури польських театрів у глибині міської забудови було застосовано порівняльний аналіз, який допоміг визначити особливості типологічної забудови, основні ознаки традиційної польської архітектури, спорідненість польської та європейської архітектури у певний період часу.

На останньому етапі науково-дослідної роботи проведено опитування, методом анкетування, до якого були залучені архітектори, мистецтвознавці, театральні діячі, члени польських осередків. Отримана інформація сприяла окресленню кола наявних проблем та пошуку сучасної форми польських театральних просторів.

У роботі здійснений авторський огляд будівель польських театрів України, які використовували польські театральні колективи. Цей процес дав можливість з'ясувати кількість театральних споруд, розміщення будівель у певному населеному пункті, вигляд фасадів, внутрішнє планування, об'ємно-

просторову організацію внутрішнього простору, оздоблення будівлі, взаємозв'язок глядач — сцена.

Натурні обстеження польських театральних будинків та споруд Львова, Тернополя, Івано-Франківська, Луцька, Чернівців дали можливість зробити замальовки, обмірні креслення та фотофіксацію.

При зборі інформації були застосовані наукові методи і методи дослідження, які базувалися на поєднанні порівняльного, факторного та структурного аналізів у вигляді класифікаторів та таблиць.

Цей методологічний підхід дозволив провести різносторонній аналіз літературних джерел щодо архітектури польських театрів на території України та проектування даних будівель за межами України. Застосовуючи алгоритм вивчення літературних джерел та результатів закордонного досвіду проектування театрів інших національностей, як на території України так і за її межами, вдалось запропонувати сучасні методи підходу до формування і розвитку театральної мережі даних театрів по Україні.

1.3. ГЕНЕЗА ФОРМУВАННЯ ВИДОВИЩ В КУЛЬТУРІ ПОЛЬСЬКОГО НАРОДУ

Історія польського театру починається із середніх віків. Важливим фактором духовного життя польського народу була римо-католицька церква, яка постійно прагнула утримати своє монополістичне становище і мала вагомий вплив на формування світогляду польського суспільства. В цей період розвивається релігійний театр, однією з форм якого була церковна драма. Вона ділилася на літературну і на півлітургійну драму.

Літургійні драми — це покази епізодів з Євангелія. Вистави проходили у храмах, але деколи виходили і за його межі. В середні віки були розповсюджені мандрівні акторські гурти (гістріони): акробати, декламатори, співаки, музиканти, дресирувальники, жонглери. Саме завдяки нагромадженій ними акторській майстерності з'явилися драми і світська драматургія.

Польський театр народжувався в період зародження польського парламенту, активних дебатів у польському сеймі. Театр стає в цей період як модернізаційний проект, який впливає на розвиток держави, на її майбутнє. Польща не завжди була незалежною та демократичною державою. У цей період польський театр був осередком збереження польської культури і мови. Найбільшими польськими театральними центрами були Краків, Львів, Варшава, Вільно, Лодзь. Широкого розповсюдження на польських землях набула діяльність аматорських театрів (Рашевський, 1990).

Польські театри були тією культурною ланкою, яка сприяла розвитку польської нації як єдиного цілого.

Кінець XV-XVI ст. — "золотий вік" для польської культури. У цей період відроджувалося зацікавлення античною культурою. Для Польщі було характерним явище засвоєння античної спадщини та використання ідей

західноєвропейських митців для розвитку польської культури (Рашевський, 1990).

Поляки, як і інші народи католицького світу, черпали ідеї та натхнення в італійському Відродженні. В цей період відбувався розвиток більшості різновидів мистецтва, зокрема і відродження традицій античного театру у поєднанні з національними традиціями. Театральне мистецтво стає професійним, виникають акторські товариства. Культуру Польщі першої половини XVIII ст. характеризував стиль бароко. Цьому посприяв зв'язок Речі Посполитої з Італією, а пізніше з Францією. При багатьох костелах діяли аматорські театри.

Початок XVIII ст. знаменується інтересом до оперного жанру. В 1724 році у Варшаві було відкрито театральну залу для постановки опер ("Операльня"), де виступали італійські актори. При королю Польщі Августі III (1735 - 1763 рр.) варшавський оперний театр орієнтувався на Німеччину та придворні постановки. У 1765 році у Варшаві був відкритий "Національний театр", з яким пов'язаний розвиток польського національного оперного мистецтва. В 1783 році директором цього театру стає режисер, педагог, оперний співак В. Богуславський (1757-1829 рр.). Саме з постаттю даного діяча пов'язують наступний етап у розвитку польської опери. Його опера "Уявне диво, або краков'яки і горяни" несла у собі заклик до свободи, а музика Я. Стефані додала демократичності.

Після поділу Речі Посполитої австрійці, яким перейшов Краків, заборонили артистам співати на рідній мові і навіть відкрили німецький театр, в якому раз в неділю ставили сцени на польській мові.

За відсутності власної держави багато хто з діячів польського Відродження надавав перевагу збереженню і розвитку національної культури. За таких умов виник напрям традиціоналізм, який заклав основи романтизму (Зашкільняк та Крикун, 2002).

Вагомий внесок у розвиток польської культури першої половини XIX ст. вніс композитор Кароль Курпінський (1785-1857 рр.), який очолював Оперний театр у Варшаві протягом 30 років (з 1810 р.).

Після поразки Листопадового повстання (1830-1831 рр.) у Польському королівстві національна культура не мала можливості розвиватися, але вона розвивалася у еміграції (Дильонгова, 2007)

Творцем національної опери, який черпав натхнення з польських і білоруських традицій, вважався С. Манюшко (1812-1872 рр.). Автором багатьох опер та музичних творів, в яких звучали народні мотиви (Друцька, 1976) був М. Огінський.

Наприкінці XIX ст. в орієнтаціях польської культури сталися зміни, які були пов'язані з науково-технічним прогресом, посиленням участі незалежних верств населення в суспільно-політичному житті, популяризацією соціальних і національних умов. Цей період називали неоромантизмом чи модерном. Польські митці кінця XIX ст. початку XX ст. вважали, що нове покоління повинно допомагати народу в досягненні незалежності та справедливості (Зашкільняк та Крикун, 2002)

Польська культура епохи "Відродження" була насичена національно-патріотичними мотивами. Діячі польського театрального мистецтва надавали перевагу не збройній боротьбі, а збереженню і розвитку культури. Саме ідеї та принципи романтизму стали джерелом збереження культури і традицій польського народу.

Якщо говорити про польський етнос в Україні — в різні епохи і, відповідно, на різних територіях, які в той чи інший період належали нашій державі, то варто починати ще з часів Київської Русі. Та найвизначнішим етапом його становлення є XIV століття. Саме в цей період поляки завойовують Галицько-Волинське князівство. А вже від середини XVI століття, уклавши в 1569 році Люблінську унію, об'єднуються із Литвою у

масштабну державу — Річ Посполиту. Тоді ж захоплюють Волинь, Брацлавщину, Київщину і частково Лівобережну Україну. Відповідно це привело до масштабного переселення в Україну польського населення. А це в свою чергу створило умови для утвердження польської культури і науки на території української держави.

Особливого розквіту польське театральне життя у польському Львові набуло в 1780-1945 роках. Тоді діяли численні польські театри: драматичні театри, кабаре, оперети та опери (перший скромний український театр — театр "Руська бесіда" створили у Львові лише у 1864 році). Варто наголосити на тому, що польський театральний центр у Кракові часто навіть поступався першістю польському театральному центрові у Львові, а в міжвоєнний період львівська сцена була однією з найкращих у Польщі.

Перший постійний професійний польський театр у Львові був створений у серпні 1780 році (Вуйцик, 2000). Його засновниками був Томаш та Агнешка Трусколявські разом із Казимежем Овсінським. Слід зазначити, що перший постійний театр у Кракові створили в 1781 році. Цей театр діяв до вересня 1783 року. У 1795-1799 роках Польським театром у Львові керував Войцех Богуславський, відомий як " батько польського театру". Потім три роки аматорським театром керував Ян Непомуцен Камінський, учень Богуславського; на жаль, цей театр був закритий на вимогу австрійських завойовників. У 1809 році Я.Камінський повернувся до Львова і відновив театр. Він, будучи директором польського театру в 1809-1842 роках, зробив великий внесок у життя польського театру у Львові.

Особливої уваги варте приміщення театру. На той час він був розміщений у колишньому францисканському костелі Святого Хреста (розташовувався за сучасною адресою Короленка,1), яку переробили для цієї мети в 1787 році. У наслідок реконструкції будівлі в 1795 р., основним завданням якої було зведення редутової зали, за проектом архітектора Мерца бічні галереї по периметру були пристосовані під гардероб, куліси були

розширені та організовано приміщення під декорації, а вгорі у келіях було створено художню майстерню.

Театр мав овальну форму та хорошу акустику. У приміщенні театру було 36 лож на двох ярусах, 114 крісел і по 200 місць у партері та на гальорці. У партері стояли, лише перед сценою було кілька крісел для глядачів. Освітлювали приміщення підвішені світильники з олії.

Театр також мав назву "зимового", бо у Львові театральні видовища часто відбувались на численних відкритих сценічних майданчиках. Дійства ставили німецькою та польською мовами. У театрі виступав відомий польський актор Войцех Богуславський (1798-1799 роках), а також відбулися прем'єрні виступи Франца Доплера. У 1839 році постфранцисканський театр був вдруге реконструйований декоратором Єжи Лехнером, а в 1842 році театр перенесли до Скарбківського будинку, а в колишньому костелі зробили концертну залу. Під час революційних листопадових подій 1848 року перший львівський театр разом з редутовою залою був знищений.

Там театр проіснував багато років. У 1842 році граф Станіслав Скарбек збудував за власні кошти великий театральний будинок у Краківському передмісті. Цей театр, відомий як Театр Скарбека, вмщував 1460 глядачів, і на момент відкриття, був найбільшим театром Європи. Будівля була передана місту засновником на безкоштовне користування на п'ятдесят років (Кулик, 1989).

Вплив на розвиток театру мала австрійська влада, яка в той період панувала на наших теренах. Політика германізації не оминула і польське театральне мистецтво. Обов'язковою була вимога виконувати вистави також німецькою мовою, не зважаючи на те, що зали були фактично порожні, оскільки у Львові проживало небагато німців (Вуйцик, 2000).

Після майже 60 років використання театру Скарбека львівському театрові потрібна була нова, більш сучасна сцена. Цю нову, ще пишнішу

будівлю театру та опери було віддано Львову в 1900 році (Ямаш, 2020). Площа будівлі перевищує 3000 м², кубоподібна форма розміром 45×95 м, а будівля — увінчана мідним куполом над сценою, глядацька зала має 1200 місць, прекрасна головна завіса — це, як і в театрі Ю. Словацького в Кракові, робота художника-живописця Генріка Семірадського. До 1945 року це була найкрасивіша театральна споруда в Польщі і одна з найкрасивіших будівель міста. У міжвоєнний період він був відомий як Великий театр. Побудований у центрі міста за планом видатного польського архітектора Зигмунта Горголевського, його оздоблювали відомі польські живописці та скульптори.

Офіційне відкриття театру відбулося 4 жовтня 1900 року у присутності почесних гостей — Генріка Сенкевича, Ігнація Падеревського, Генріка Семірадського, президента міста Годзіміра Малаховського, галицького губернатора Леона Понінського, національного маршалка Галичини Станіслава Бадені та делегації з Праги. Звучали польські, австрійські та чеські гімни. В інавгураційну програму увійшли: поетично-хореографічне шоу "Казки в літню ніч" за сценарієм Яна Каспровича та музичного обрамлення Северина Берсона, опера Владислава Челенського "Янек", яку створили спеціально для цієї нагоди, а також комедії Олександра Фредро "Рішення" (Сливка та ін., 1984).

У 1900-1906 роках польським театром у Львові керував Тадеуш Павліковський, а в 1906-18 роках Людвік Хеллер. Саме тоді львівський театр досягнув західноєвропейських стандартів і успішно вийшов на сцени Відня та Парижа. Леон Шиллер (1930-1931 роках) та Вілам Горжиця (1932-1937 роках) були видатними режисерами Великого театру в міжвоєнний період. Саме у Львові Леон Шиллер розробив свою концепцію «монументального театру», що призвело, серед інших, до вистави творів великих польських романтиків.

Загалом упродовж 1780-1945 років у Львові діяло кілька десятків польських театрів чи театральних колективів. У 1931 році у Львові було три

великі польські театри (не враховуючи ще кілька менших та кабаре) із власними театральними будівлями. На сцені цих театрів грали майже всі видатні польські актори та актриси на чолі з Геленою Моджеєвською.

Чимало польських кабаре діяли у Львові з перших років ХХ століття до 1939 року. Найвідоміші — художнє кабаре "Семафор" та літературне кабаре "Ул". Окрім сцен для інтелігенції, у 1901 році у Львові було створено дешевий польський театр, який називався "Народним".

Один польський театр діяв також у Львові під час радянської окупації міста у 1939-1941 роках. Відроджений у 1944 році, після трирічної перерви під час німецької окупації міста, польський театр радянська влада насильно евакуювала до Катовіце в 1945 році.

Польські театри у Львові, поряд з театрами Варшави та Кракова, зіграли найбільшу роль в історії польського театру.

У цілому польські театри були одним із центрів театральньо-професійного життям Львова понад 230 років. Театральна культура східної Європи тісно пов'язана з діяльністю німецького, австрійського, польського, російського, українського, єврейського театрів і є відображенням різноманітності інфраструктури міст України.

В міжвоєнний період ХХст. польський театр на території Східної Європи переживав занепад театральної культури. В цей період діяло близько 18 постійних польських театрів на території тогочасної Речі Посполитої, їх кількість поступово збільшувалась, але після економічної кризи в 1934 році знову нараховувала лише 22 постійних польських театри (Раре, 1936).

Такі постійні театральні споруди були закріплені за своїми містами, що давало поштовх динамічному розвитку театру. Театральні споруди цього періоду постійно шукали підтримки у спонсорів і меценатів театального мистецтва для стабільної роботи театру. У міжвоєнній Польщі культурне

життя доповнювали аматорські театри, які швидко розвивались і залучали значну частину молоді до самодіяльності таких театральних гуртків. При цьому польські театральні вистави здійснювались переважно на непристосованих для цього сценах "Народного дому", українського товариства "Дністер", єврейського товариства "Яд Харузім" або інших польських інституціях. Таким чином, у Львові польські театральні трупи використовували будинок колишнього ремісничого товариства "Гвезда". За підтримки спонсорів були запроектовані і споруджені грандіозні споруди — театр С. Скарбека у Львові, польський театр імені Юліуша Словацького у Луцьку, польський театр ім. Ю. Крашевського у Житомирі, театр ім. О.Фредро — С.Монюшка у Івано-Франківську та інших містах. Розвиток малих польських театральних гуртків залишався при народних домах і клубних будівлях. Для них перебудовували, пристосовували приміщення і створювали окремі театральні зали. Більшість із них були камерного характеру розраховані на невелику кількість глядачів з місткістю залу до 200 місць. Прикладом може слугувати польський народний Дім у Чернівцях, який спеціально перебудовували, створивши зал для театральних вистав.

На сьогоднішній день дослідженням архітектури польського театру в Україні майже не займались. Правда є деякі паростки та згадки про польський театр, але цього мало бо польська культура в Україні розвивалась століттями. Найбільше це стосується території Західної України початку ХХ століття. Поляки на той час отримали політичний та економічний вплив у Західній Україні, а отже соціально-культурне життя тодішньої Галичини перейшло у їх руки. Потрібно відмітити, що на той час театральне мистецтво в Україні було і воно самостійно розвивалось, але кожна влада, яка була тут, вносила свої корективи і нав'язувала свою політику розвитку краю. Тому можна вважати, що на той час усі театри, які були на теренах краю, були тимчасово польськими.

Вивчення польської культури приводить нас до пізнання театального мистецтва. Історія українського театру у деякій мірі пов'язана з польським театром, так як поляки задавали тон українській культурі і мали великий вплив на театральне мистецтво у XVIII-XXст.

Висновки до розділу 1.

1. Розглянуто термін "польський театр" не лише як галузь польської культури, а як напрямок театральної діяльності спрямований на розкриття етнічного мистецького надбання, мультикультурного діалогу та пошуку нових напрямів розвитку.

2. Акцентовано, що архітектура польських театрів на Україні потребує комплексного дослідження тематики культури та історії України.

3. Важливим є вивчення внеску поляків у суспільно-культурне і театральне життя України .

4. Аналіз інформаційних джерел підводить до висновку, що не залежно від переконань автора, праці в тій чи іншій мірі відображають віяння часу, суспільно - культурні і наукові здобутки певного періоду.

5. Розглянуто аспект дослідження історії театральної архітектури польських громад, який виражений у розкритті наукових методів дослідників і їх концепцій як важливих складових.

6. Вивчення розвитку польської культури приводить до пізнання театального мистецтва на теренах України.

II розділ Еволюція проектування і будівництва польських театрів в Україні і класифікація їх історичних типів

2.1. Узагальнення практики проектування і будівництва польських театрів у світі

Мистецтво сцени сягає далекої давнини. Можливості театру різноманітні, а сила впливу велика, і тому театральне мистецтво прагнули поставити на службу собі сильні світу цього — королі і князі, імператори і міністри. Театр — це дзеркало, в якому відбиваються події і людина.

У театрі людина є глядачем і співучасником спектаклю, який проходить на її очах. Ця особливість театального мистецтва вимагає особливої атмосфери для театру, бо на людину має вплив не лише саме театральне дійство, але і простір, в якому вона знаходиться. Саме в театрі ми отримуємо життєвий досвід та естетичну насолоду, так як в різні часи він був школою високих почуттів та справжньої людяності. (схема. 2.1.1)

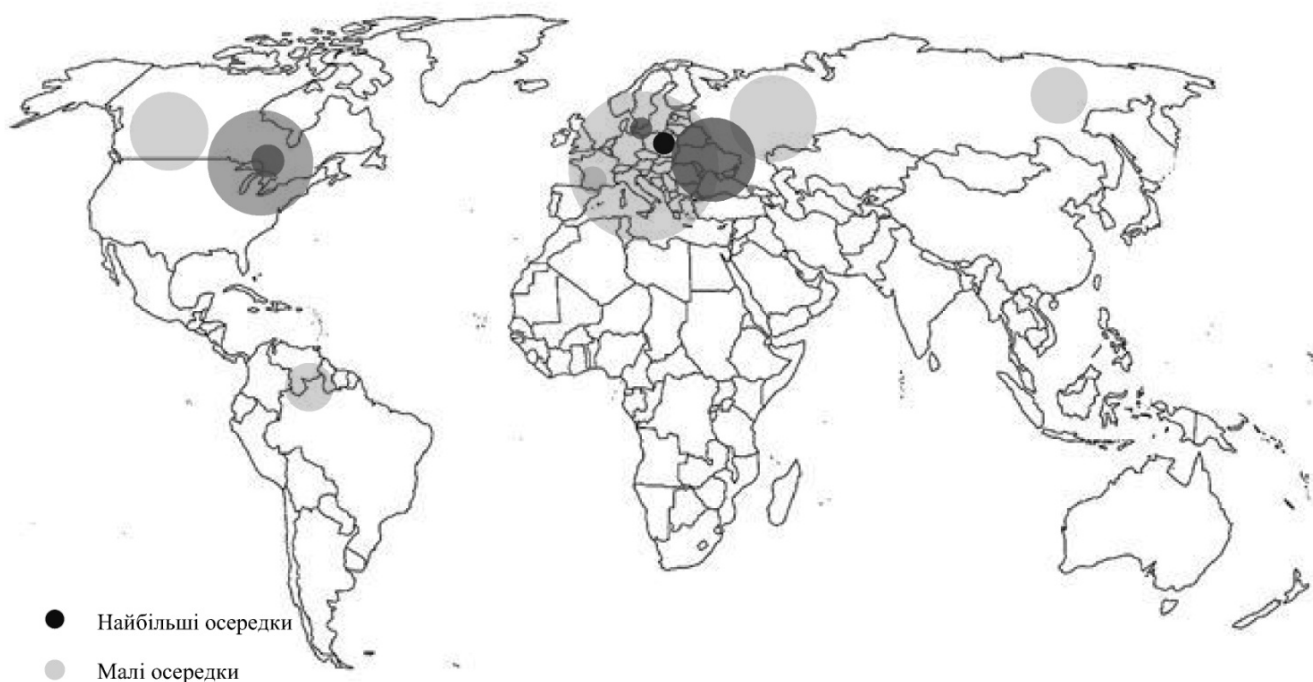

Схема. 2.1.1 Карта діяльності численних польських клубів, гуртків, колективів, товариств як аматорських, так і професійних, які діяли у Світі.

Польща

В епоху Відродження королівському замку у Варшаві було відкрито перше театральне приміщення, де виступав придворний театр. За короля Станіслава Августа Понятовського, любителя театру і освіченого мецената, у Варшаві було збудовано декілька театрів, розвиток яких сприяв формуванню національного театру Польщі. (схема. 2.1.2)

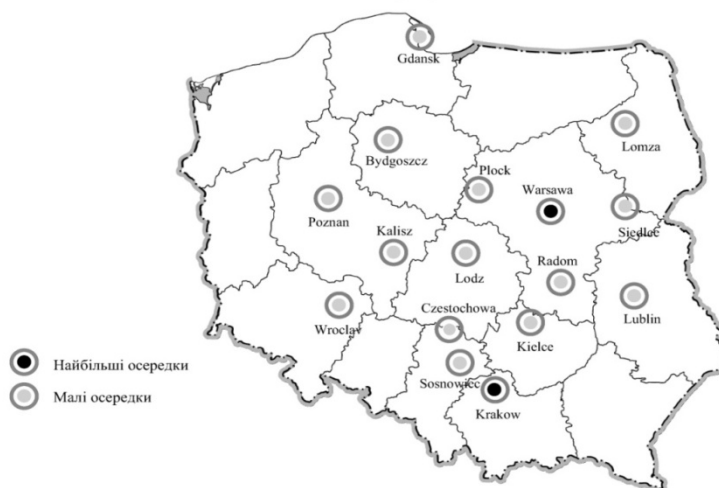

Схема. 2.1.2 Карта діяльності численних польських клубів, гуртків, колективів, товариств як аматорських, так і професійних, які діяли на території Польщі.

Перший польський публічний театр, який з 1807 року отримав назву "Театр Народови" (Рис. 2.1.1), відкрився в 1765 р. у приміщенні варшавської "Операльні". У 1833 він відокремився від оперної трупи, отримавши власний сценічний майданчик. Це був один з найстаріших драматичних театрів Польщі. Створення театру поклало початок польському професійному сценічному мистецтву. В кінці 18 століття польський театр очолив видатний польський драматург, артист, режисер В. Богуславський. Його професійна діяльність посприяла розвитку низки польських театрів, а саме: Вільнюса, Познані, Кракова та інших. Репертуар театру відображав тогочасне життя країни. Серед постановок чільне місце займали твори світової класики, а також праці таких відомих польських драматургів як В. Богуславський, Ф. Заблоцький, Ю. Немцевич та ін.

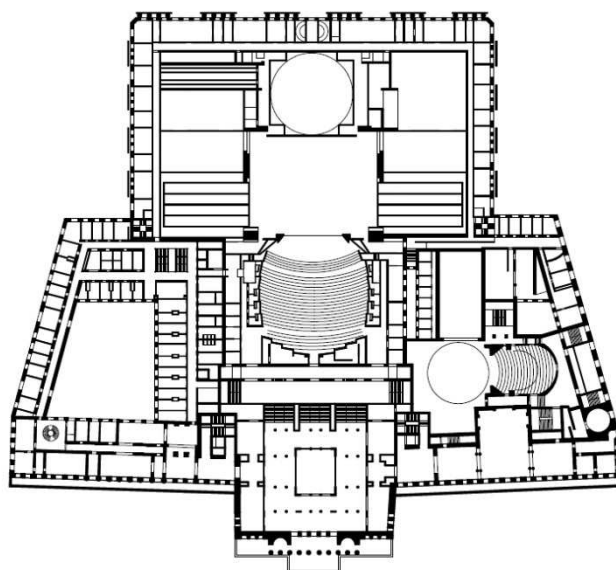

Рис. 2.1.1 Театр Народовий (Варшава)

Після Богуславського театром керував Л.Осінський, що продовжував його традиції.

Монументальну театральну будівлю в класицистичному стилі архітектором Антоніо Корацці було зведено на місці колишньої каплиці Маривіл в середині XIX ст. Будівля театру складалася з основного корпусу, де був розміщений театральний зал, та двох бічних крил Ліве крило — це збережена прибудова Маривілу, збудована у 1817–1821 роках Петром Айгнером у західному крилі, розробленому Корацці, розміщувалися кімнати Редутів. Театр мав дві сцени: на основній ставили опери, на малій - драми. Після Листопадового повстання Людвік Козубовський змінив оригінальний дизайн Корацці на більш економічний, скоротилася кількість місць для глядачів з 2000 до 1248. Після Листопадового повстання назву театру змінили на Театр Великий (Круль-Качуровска, 1986).

Театральна трупа упродовж 77 років (1838-1915) виступала у приміщенні "Театру Великого" (тепер Варшавський державний театр).

Під час Другої світової війни театр дуже постраждав і відновив свою діяльність лише в 1949 році.

У 1948-1954 рр. за проектом подружжя архітекторів Барбари та Станіслава Букальців була створена у Варшаві будівля Театру комедії, яка знаходиться на вулиці Словацького, 19а. (Рис. 2.1.2)

Це була споруда в стилі необароко — триповерхова будівля за планом восьмикутника і спроектована як сценічний театр. Вона перекрита куполом з ажурним барабаном, мала приглушені трикутні фронтони вікон та купол, увінчаний рослинним орнаментом. Кожна з восьми сторін будівлі мала три високих прямокутних вікна, а збоку від входу — потрійні засклені двері, що ведуть до передпокою у формі восьмикутного сектору. Гардероб прикрашають дзеркала в керамічних рамах зеленого кольору. Фойє залу оточує аудиторію амфітеатру на 548 місць.

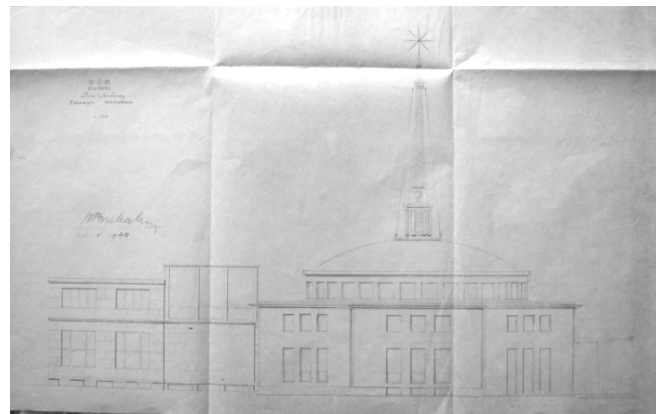
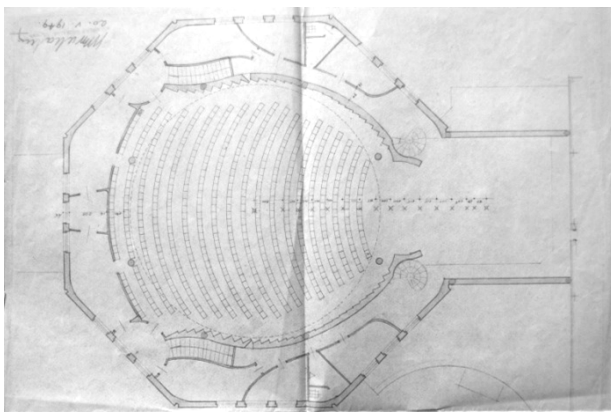

Рис. 2.1.2 Театр комедії (Варшава)

Внутрішні стіни білі, оздоблені знизу рустом та вишукано прикрашені. Сторони будівлі мають дві псевдо лоджії, які зараз є місцями для прожекторів. На поверхні стіни були вбудовані м'ягкі орнаменти з блакитних плиток, які оздоблені позолотою. Головні якості глядацької зали театру «Комедія» — це досконала акустика та видимість.

Другий найстаріший театр Польщі після Національного Театру у Варшаві Національний старий театр ім. Гелени Моджеєвської (Круль-Качуровска, 1986). Будівля театру була приватною власністю префекта Яцека Ключевського і знаходилася на вулиці Ягеллонській, а його фасад простягався вздовж вулиці Щепаньського. Будинок був схожий на Лондонський Королівський Театр Естлі та Венеціанський Театр Тонідо. Сцена краківського театру була неглибокою (всього 5,5 м, включаючи асценій), зі скромним обладнанням та інфраструктурою. Будинок прямокутної форми та з двома балконами. У театрі була кімната з редурами. (Рис. 2.1.3)

Після третього поділу Польщі (1795 р.) Краків опинився на території Австрії, тому у будівлі Ключевського виключно виступали німецькі трупи. Лише з 1809 р. театральна трупа під керівництвом Войцеха Богуславського з Національного театру Варшави ставили польські постановки.

У 1842 р. відбулося оновлення театру. Під час проектування нового фасаду Кароль Кремер та Томаш Маєвський пішли за зразком палацу Медічі у Флоренції. Тепер чотириповерхова аудиторія заповнила всю висоту будівлі (уздовж площі Щепаньського) і вмістила 900 глядачів. На плафоні зображені портрети Шекспіра, Шиллера, Гете та Мольєра серед рослинних орнаментів, а ящики були прикрашені зображеннями польських драматургів. Люстру, штору та декорації — роботи відомого театрального художника Карла Вільгельма Гропіуса з Берліна.

В 1865 році на сцені театру вперше виступила Гелена Моджеєвська — польська акторка, яка популяризувала творчість Шекспіра.

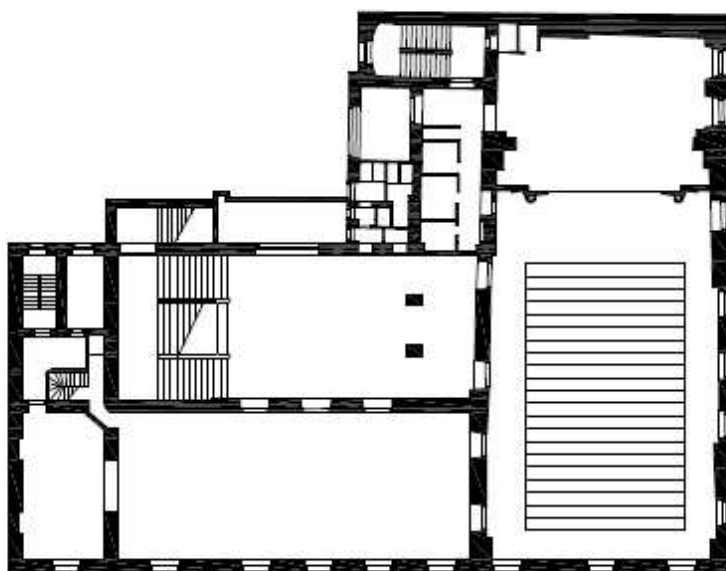

Рис. 2.1.3 Старий театр, або театр Національний старий театр імені Гелени Моджеєвської (Краків)

Наприкінці ХХ ст. розпочалася реконструкція театру. На першому поверсі був встановлений концертний зал (зараз на цьому місці є театр), до якого ведуть із розширеного тамбуру широкі сходи.

Праворуч (також на першому поверсі) була кімната з редурами, що використовувалася для різних цілей. Екстер'єр в стилі модерн був спроектований скульптором Юзефом Гардецьким, а реконструкція була завершена в 1906 р.

З 1945 року будівля театру зазнавала досить частих модернізацій, але незмінними залишалися планування сцени та глядацької зали. Місткість великої сцени — 350 місць, камерної сцени — 262 місця, нової сцени — 116 місць.

Відремонтований неокласичний фасад, що належить до часів Яцека Ключевського, творця цієї святині, служить славним нагадуванням про понад двохсотрічну історію будівлі на площі Щепаньського.

Ще одним з найвідоміших театрів Польщі був Театр ім. Юліуша Словацького у Кракові, який почав існувати з 1893 року і називався Міським Театром (Літак, 2000). Будинок театру знаходився на площі Святого Духа і був першим театром, який мав електричне освітлення. Архітектором театру був краків'янин Ян Завейський. На фасаді будівлі були скульптури, що символізують комедію, драму, поезію та музику. Інтер'єр прикрашений фресками віденського художника Антонія Туча, а знаменита завіса розписана Генріком Семірадським. Поруч зі сценою прекрасна історична роздягальня відомого актора Людвіка Сольського. Глядацький зал мав 563 місця. (Рис. 2.1.4)

З 1909 року театр носить ім'я великого польського поета Юліуша Словацького. Будівля, збудована Яном Завейським, вважається однією з найдорожчих пам'яток еkleктичної театральної архітектури в Європі.

За проектом Кароля Козловського в 1886 р. у Любліні був побудований Театр ім. Юліуша Остерви (Крук, 1982). (Рис. 2.1.5) Будівництво тривало два роки.

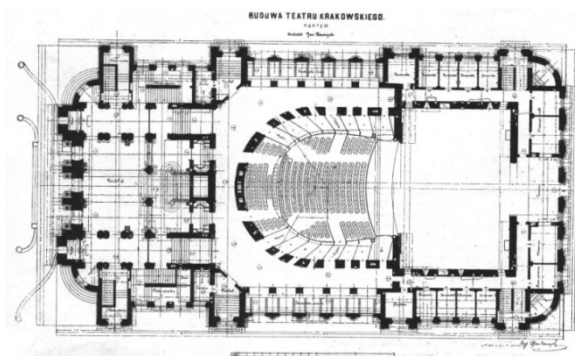
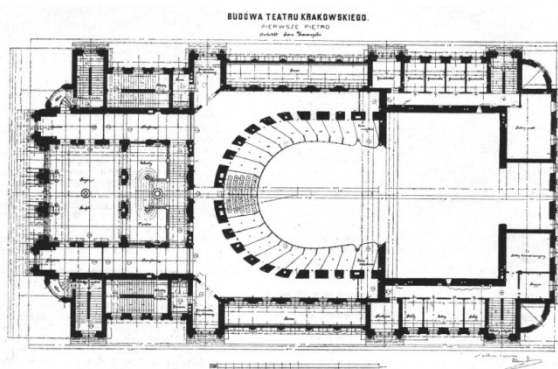
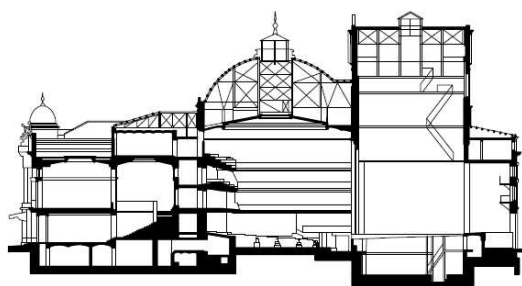

Рис. 2.1.4 Театр ім. Юліуша Словацького(Краків)

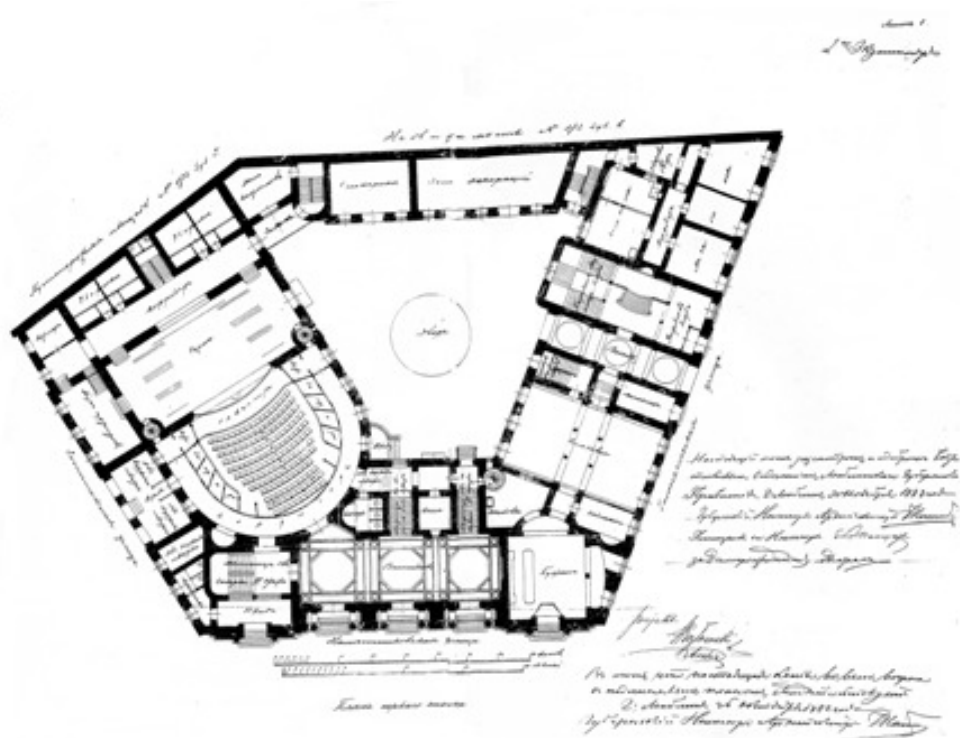

Рис. 2.1.5 Театр Юліуша Остерви (Люблін)

Під час Першої світової війни театр протягом короткого часу виконував функцію військового госпіталю. Поновив театр свою роботу в 1915 р. У 1949 році театр став державним і саме тоді йому надано ім'я Юліуша Остерви. Будинок театру споруджено в італійсько-французькій конвенції неоренесансу. Будинок має класичні елементи. Завершені півколом великі вікна обрамлені парою колон. Двері завершено півкруглими арками. Увагу привертає широкий карниз, під яким між поверхами є фриз з тригліфами. Глядацький зал має циркульну стелю із декоративними елементами. Посередині зали підвішена гарно оздоблена люстра. Цікавими є різьблені балюстради лож та балконів у головній залі.

Глядацький зал у формі підкови розрахований на 700 місць. На першому поверсі є ящики, з боків першого та другого поверхів — балкони, а на третьому — галерея. Театр вражає своєю красою і сьогодні, хоч минуло вже більше 120 років.

Великий театр у Лодзі (Рашевський, 1990) (Рис. 2.1.6) був відкритий в 1967 році. Режисером театру був Казімеж Деймек. Будівля театру, яка розташована на площі Домбровського, мала геометризовані класичні форми. У верхній частині знаходився високий багатопверховий колонний портик, увінчаний карнизом. Задня частина будівлі складалася з двох бічних прибудов, де розміщувалися кілька майстерень (декорація, теслярська, слюсарна, кравецька та інші), кімнати для репетицій та кімнати для індивідуальної роботи акторів. Кулісна зона включала ще одну прибудову на вулиці Ярач біля північно-східного кута площі Домбровського. Над сценою знаходився блок висотою 46 метрів, у якому розташовуються ферми для опускання. Вся конструкція покрита плитами з пісковика золотистого відтінку. Інтер'єр вирізнявся великим представницьким залом, аудиторією на 1300 глядачів та сучасною сценою, яка на той час була найбільшою в Польщі та однією з найбільших у Європі. До 2005 року театр показав понад 240 прем'єр як класиків, так і сучасників (К. Пендерецький, Б. Павловський). Театр веде активну гастрольну діяльність в США та Європі.

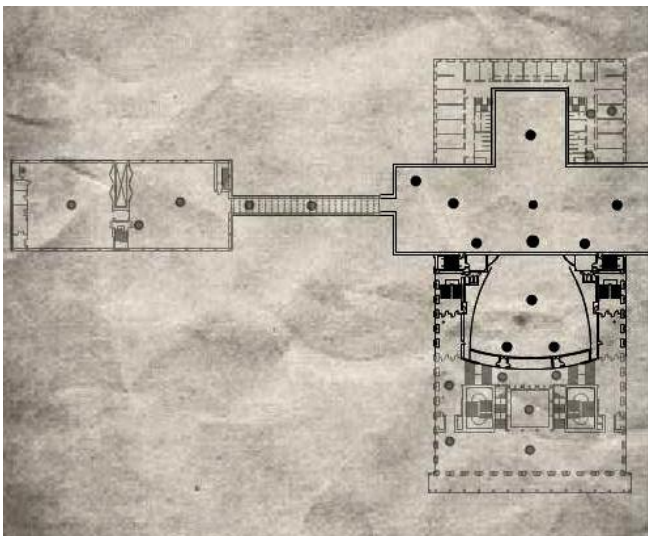

Рис. 2.1.6 Великий театр в Лодзі (псевдонім Teatr Narodowy)

Литва

В центральній частині литовської столиці на вул. Наугардуко, 76 розміщений Польський театр, який почав існувати з 1963 р. Керівником театру була режисер і актриса Ірена Римович.

У радянські часи театр називався "Польський народний аматорський театр" (Стукус-Ханік, 2000) і розміщений у Палаці культури залізничників. Через відсутність власної сцени у період між 1993 та 2001 роками трупа Вільнюського польського театру виступала в Російському драматичному театрі Литви (колишній Польський драматичний театр), який був побудований в 1913 році архітекторами Вацлавом Міхневичем і Олександром Парчевским.

У приміщенні теперішнього Російського драматичного театру Литви з жовтня 1913р. діяв Польський театр, який в 1915 р. під час військових дій був закритий. З 1920р по 1939р тут знаходився польський Міський театр на Погулянці, а з 1925р. по 1929 р. – театр «Редута» під керівництвом видатного реформатора польського театру Юліуша Остерви.

В споруді поєднуються елементи романського стилю, ренесансу, бароко та інших стилів. Архітектурний вигляд театру нагадував польську архітектуру XVII-XVIII ст. (двоярусний дах краківського типу з червоною черепицею). Головний фасад будівлі, прикрашений прямокутними нішами та фризами арок, симетричний; в центрі розміщена аркада з терасою над нею. Цокольна частина споруди оздоблена рустом. Люстра театру прикрашена масками і кристалами.

Театр став свідком тріумфів Юліуша Остерви і його театру Редута, а також Олександра Зельверовича, Бориса Даугуветиса, Антанаса Шкеми і Еймунтаса Некрошюса.

Всі вистави польського театру проходили на польській мові, алене обмежувалисьлише творами польських авторів. Театр був одним із основних

центрів польської культури в Литві. Трупа часто гастролювала в Україні, Білорусії, Латвії, Росії і інших державах.

Білорусь

Червоний костел є символом Мінська (Мухина, 2019). Ця церква була спроектована польським архітектором Томашем Пояздерським. Другим архітектором був Владислав Марконі. Храм був побудований у 1905-1910 роках за проектом Томаша Пайздерського у пам'ять про двох маленьких дітей (Симона та Олени) Едварда Войниловича, який був замовником та керівником будівництва. (Рис. 2.1.7) Після 1917 року тут містився Державний польський театр БРСР.

Червоний костел — це тривежна п'ятинефна базиліка, яка має асиметричну об'ємно-просторову композицію і потужний трансепт. Торці трансепту, як і головного фасаду, мають вирішення у вигляді: трикутного фронтона з великим вікном у вигляді троянди. В результаті перебудови за радянських часів на лівому бічному фасаді зробили прибудови, а три апсиди з'єднали в одну напівциліндричну. Фасад костелу виконаний з червоної цегли в неоготичному стилі.

Центром композиції є п'ятдесятиметрова прямокутна вежа, яка має чотири яруси, і розташована в південно-східній частині будівлі. Дві малі шатрові вежі костелу поставлені не на головному фасаді, що є незвичним.

Висота залу — 1483 м, а висота вежі-дзвіниці — 50 м. Ширина головного фасаду — 45 м. Скульптури — витвір Зигмунда Отто. Живопис на склепіннях і стінах, а також початкові віконні вітражі — це роботи художника Франциска Бруздовича.

У 1990 році костел святих Симона і Олени повернули римо-католицькій церкві, відновивши повністю інтер'єр, і тепер святиня є центром релігійного, культурного та громадського життя польської громади Мінська.

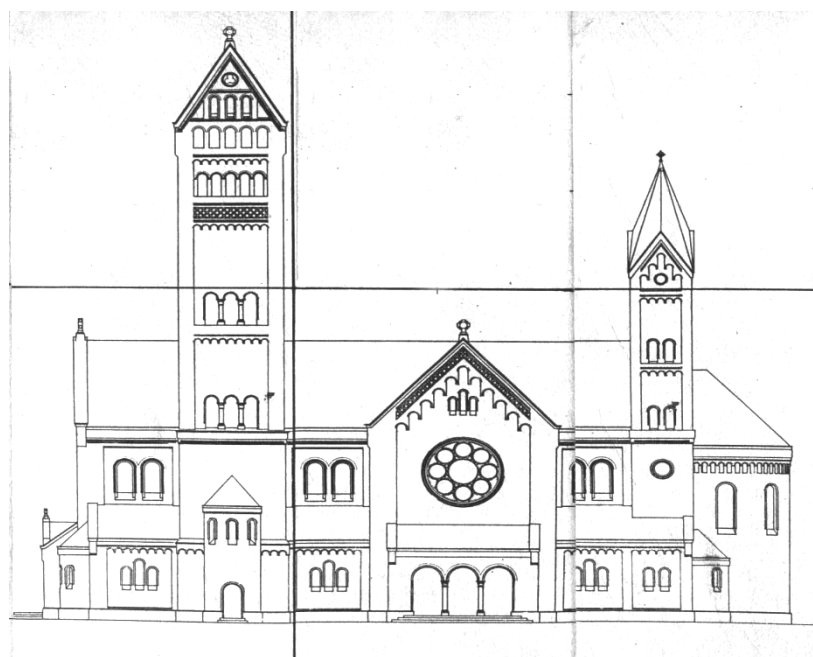
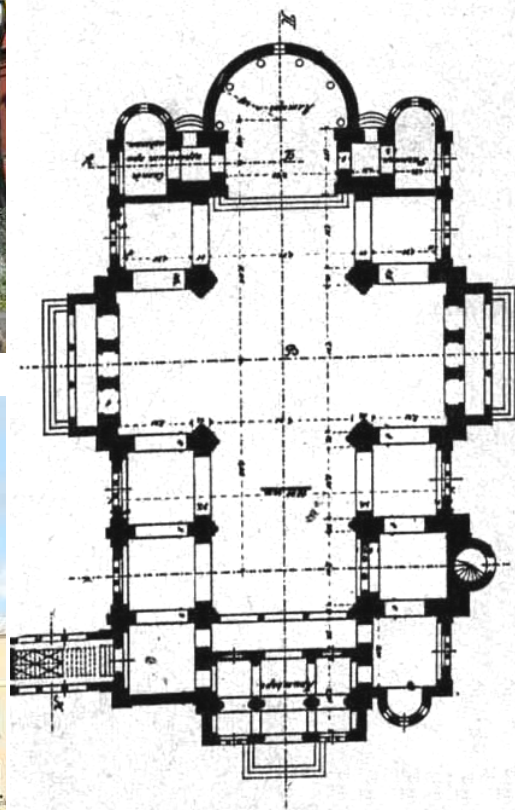

Рис. 2.1.7 Костел святих Симона і Олени (Мінськ)

Росія

Діяльність польських організацій Москви зосереджувалась навколо костелу Петра і Павла недалеко від Луб'янки, який в 1920 році був переданий у користування Польському культурно-просвітницькому товариству "Труд"

Громадські і культурно-освітні починання зароджувались у Польському домі, де найчастіше в залі Політехнічного музею проходили концерти за участю польських акторів, співаків, музикантів. Великою популярністю користувався Театр Польської оперети, який знаходився у будівлі "Словянського базару". Найбільш відомими польськими виконавцями були Казиміра Невяровська, Владислав Щавинський, Халіна Старська, Стефан Ярач, Войцех Бридзинський, Люцина Месаль. (Рис. 2.1.8).

Для організації постійної польської сцени (Осінська, 2017) був взятий в оренду зал Імператорського Російського театального товариства (ІРТТ) на вулиці Велика Микитська, 19. Через малу місткість залу (250 місць) виставидля широкої публіки влаштовувати у театрі "Акваріум". Тут ставили драми Міцкевича, Словацького, Виспянського.

Вкінці січня 1916 р. Польський театр при ІРТТ був закритий через малу відвідуваність театру. Труппа була реорганізована і передана під керівництво Арнольда Шіфмана. Театр орендував будівлю, відому як Камерний театр Олександра Таїрова, на Тверському бульварі, 23.

У листопаді 1916 році вже вчетверте відкрився польський театр при Польському домі під керівництвом Тадеуша Леховського і режисера Юзефа Корнобіса. На сцені ставились в основному комедії, фарси, одноактні п'єси.

В квітні 1917 року була створена польська сцена в театрі Корша під керівництвом Броніслава Скомпського. Художнім керівником був Казімеж Дунін-Маркевич.

Постановка вистави "Дзяди" в Москві було першим і єдиним випадком появи польського шедевра драматургії на московській сцені.

На початку червня 1918 р. польський театр у Москві припинив свою діяльність.

А

Б

В

Г

Рис. 2.1.8 А.Костел Петра і Павла у Москві. Б.Камерний театр Олександра.Таїрова у Москві. В. "Словянський базар" м.Москва. Г.Вестибюль готелю "Словянський базар".

У період відсутності власної держави поляки розпоршилися по світу: Америка, Канада, країни Європи, Україна, Білорусія, країни Прибалтики, Росія. В місцях еміграції польського народу виникали польські театри, які сприяли збереженню і розвитку культури, національних звичаїв, традицій.

Сполучені штати Америки

Так в середині XIX ст. виникли постійні польські театри в Нью-Йорку, Чикаго, Філадельфії, Бостоні. В Нью-Йорку успішно діяв театр при Польсько-слов'янському центрі, який є одним з найбільших польсько-американських організацій у Брукліні. (Рис. 2.1.9) Польська група театральна (PGT) спільно з Польським театральним інститутом у США заснували Польський інститут театального мистецтва, який займається документуванням та дослідженнями польського театру в еміграції у США (Браун, 2011).

Рада директорів у складі: Іренеуш Висміє (Польська театральна група), Ніна Полан (Польський театральний інститут у США), Анджей Щитко (Інститут театального мистецтва), Альберт Юшака (польсько-слов'янський центр) та Й. Є. Гора (Фонд Костюшко). Януш Гловацький, письменник і драматург, був пов'язаний з Польським театральним інститутом у США (Чаплінський, 2021). У театрі ставили п'єси польських авторів — Леона Шиллера, Мрожека, Кароля Войтили.

У Чикаго діяли два польські театри: театр імені Шопена та театр Коперника.

Театр імені Шопена, заснований і керований Зигмунтом Диркачем, мав цікавий репертуар та неповторну затишну атмосферу глядацького залу. В двох глядацьких залах було багато місця, а підвальна їдальня схожа до сучасних польських клубних кафе.

Театр Коперника — скарб польської культури США. Сама будівля є витвором американської архітектури, яку можна порівняти з найбільшими театральними залами Америки.

Товариство "Американсько-польський культурний центр" як організацію було зареєстровано в 1985 році з 15 членами, кількість яких до 1989 року зросла до 900. (Рис. 2.1.10). Вже потрібний був заклад для організації культурного життя польських емігрантів і він виник в районі Три-Каунт.

Рис. 2.1.9 Головний костел в Брукліні. Римсько -католицька церква Альфонса Антонія-святого

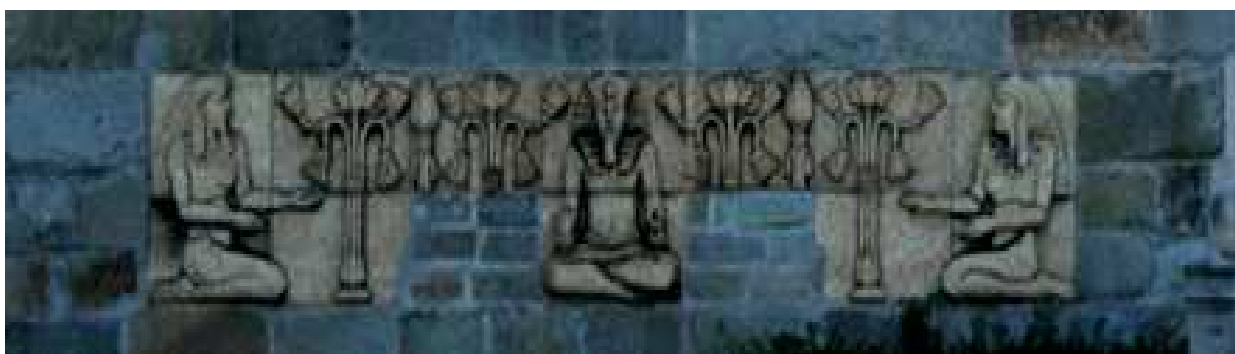
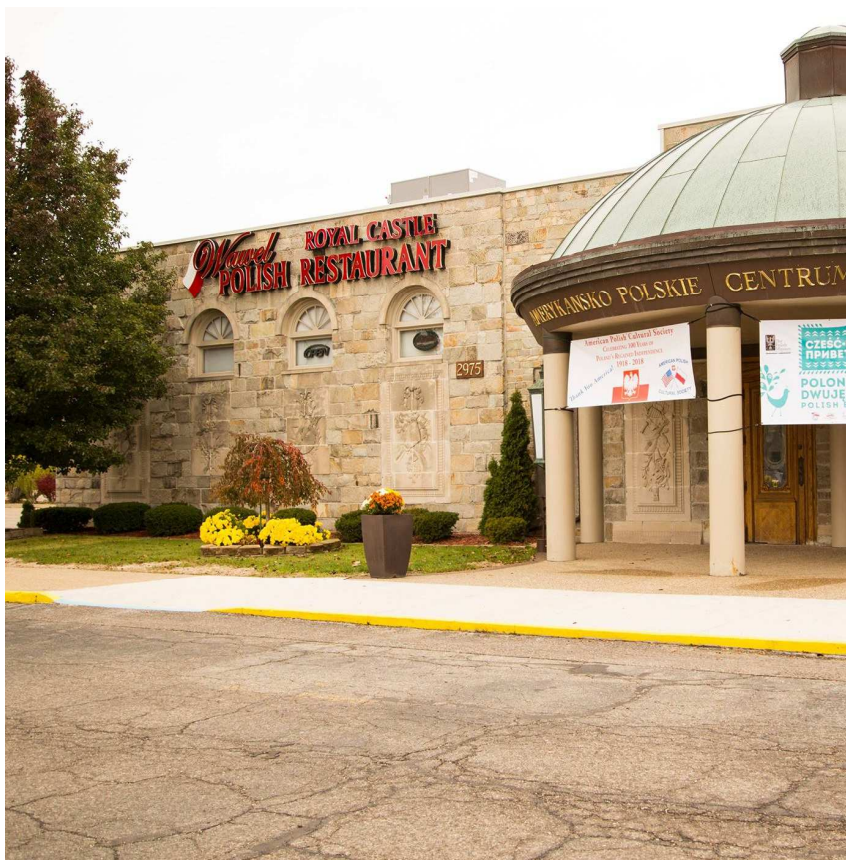

Рис. 2.1.10 Американсько-польський культурний центр в Нью-Йорку

Двері закладу відкриті для всіх людей театру, про що стверджує Ізабелла Ласковська — директор Польського театрального інституту в Америці. З театральним інститутом були пов'язані: Петро Бецала, Казимеж Браун та Маріуш Квєцен.

Нью-Йоркський інститут має 33-річну історію. На практиці це мандрівний театр, який відвідує переважно польські громади за кордоном. Лише в минулому сезоні він показав шоу в чотирьох штатах: Нью-Йорку, Нью-Джерсі, Коннектикуті та Пенсільванії.

Основне гасло театрального інституту — освіта через театр. Ця програма має на меті залучити аудиторію з різних вікових категорій і зробити польську мову більш привабливою для них. До цієї програми долучилися близько восьми тисяч глядачів.

Найбільшим випробуванням польського театру Америки, як і більшості театрів у світі, були гроші. Йому важко конкурувати з пишністю Бродвея, який має багаті декорації та інші театральні засоби. Натомість цей театр дивував глядачів різноманітністю проектів. Першим директором Інституту, починаючи з 1984р., була актриса Ніна Полан (Яніна Кательбах, дочка Тадеуша Кательбаха, сенатора останнього терміну сенату Другої Польської Республіки), випускниця Королівської академії драматичного мистецтва в Лондоні, яка грала відомих шекспірівських персонажів в США — на Бродвеї. Вона поставила п'єси Леона Шиллера, Войцеха Богуславського та Славоміра Мрожека, а також "Халку" Станіслава Монюшка та багато інших.

Польський театральний інститут Америки асоціюється з такими видатними артистами, як — оперні співаки Пьотр Бецала та Маріуш Квєцен, актори — Барбара Юрєвич, дочка Олександра Зельверовича — Лена Зельверович, Гжегож Геромінський, художник-постановник Тереза Барська, драматург та письменник Януш Главацький та режисер Казумієр.

Канада

Канада має прекрасне географічне розміщення. Тут є гори і рівнини, озера і ріки. Але найбільше вона славиться своїми культурними закладами,

серед них Театр Острову (Квебек), Національний театр мистецтв (Отава), Театр Сен-Дені (Монреаль), Канадська опера (Торонто), Театр принцеси Уельської (Торонто).

Польський театр у Торонто, а саме Салон поезії, музики та театру Єжи Пілітовського з польсько-канадського музичного товариства — єдиний емігрантський театр у світі, який понад 20 років давав кілька прем'єр в рік (Prezentacje: Teatr Polskiw Toronto, 2012). Вистави йшли не тільки в Торонто, але і по всій Канаді, США та в Європі. (Рис. 2.1.11)

А

Б

А

Б

Рис. 2.1.11 А. Польський театр Острову (Квебек)

Б. Театр Сен-Дені (Монреаль)

2.2. Узагальнення практики проектування і будівництва польських театрів в Україні

Внаслідок великої еміграції поляків в 30-40-х роках XIXст. осередок польського політично — культурного життя переміщається на західні терени України. Саме тут сформувалися польські етнографічні громади в межах українського етносу. Основними центрами були Київ, Львів, Чернівці, Вінниця. (Схема. 2.2.1)

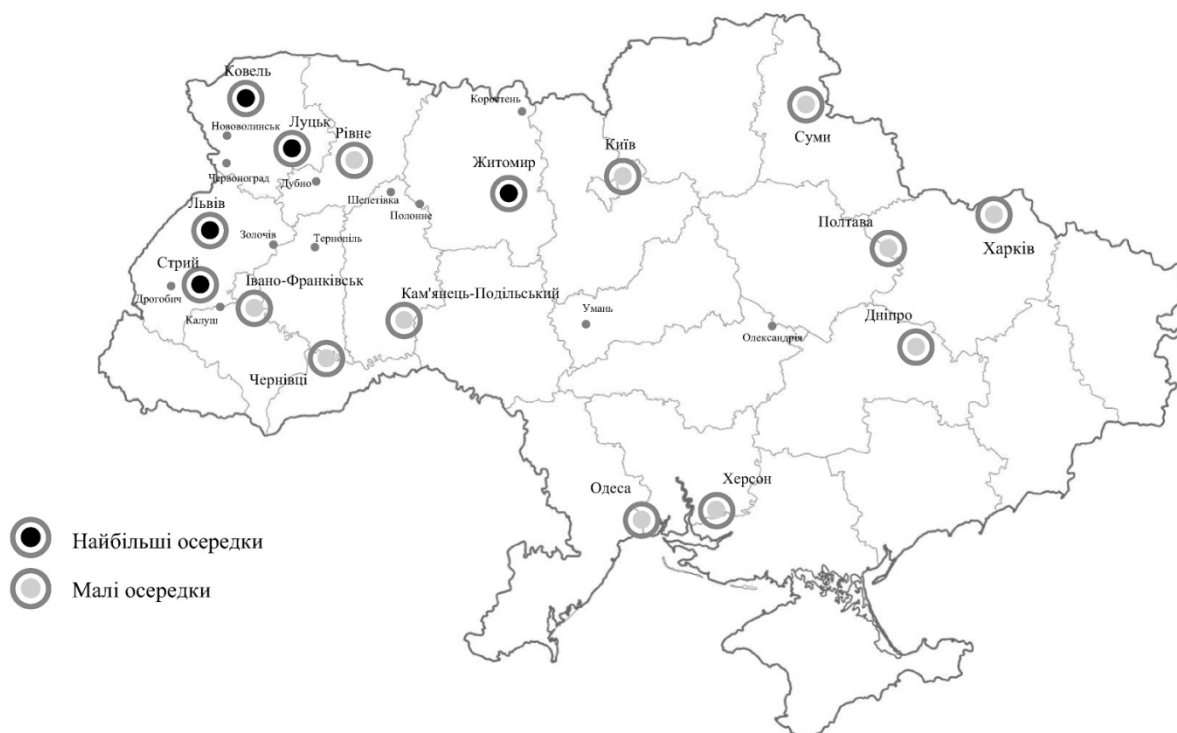

Схема 2.2.1 Карта діяльності численних польських клубів, гуртків, колективів, товариств як аматорських, так і професійних, які діяли на території України.

Київ

На початку XIX століття Київ не мав свого театру, хоча незважаючи на всі чинники: політичні, соціальні, економічні, театральні вистави були найпопулярнішим видом дозвілля мешканців міста.

Елітні прошарки суспільства надавали перевагу драматичним постановкам Києво-Могилянського колегіуму та Духовної академії. Керівниками вистав були професори, а ролі виконували студенти. Щодо

київського міщанства, то їм до вподоби були вистави вертепу-переносного лялькового театру.

У 1797 році до Київської губернії були приєднані правобережні райони. Соціально-економічне життя регіону стало активнішим. З міста Дубна до Києва переноситься Контрактовий ярмарок. Дана подія пожвавила не тільки економічне, але й культурне життя Києва. Ярмарки для знаті Києва були виходом у світ, місцем, де можна було завести нові знайомства. Вони, як правило, супроводжувалися бурхливим світським життям, балами, концертами, театральними виставами, тому і виникла потреба у постійному приміщенні.

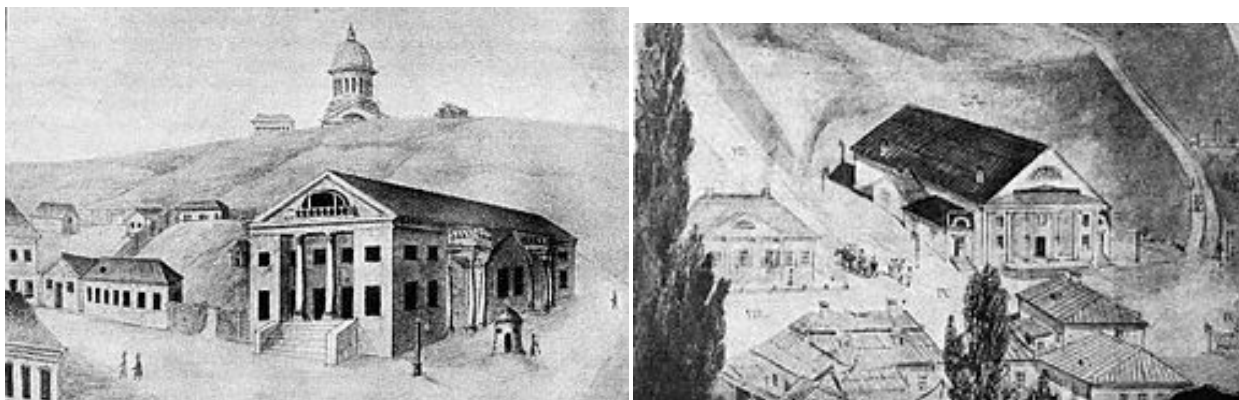
Перший театр було збудовано у стилі ампір приблизно у 1803 році на 450 місць (Стронський, 1992). Будівля була органічно прив'язана до рельєфу місцевості та оздоблена доричним портиком. Театр відкрився спектаклем польсько-російської трупи "Козак стихотворець" князя Шаховського. В цей час посаду міського архітектора обіймав Андрій Іванович Меленський, який і був автором проекту театру.

У приміщенні були ложі, розраховані на чотирьох глядачів (ложа внизу, ложа на першому поверсі, ложа на другому поверсі). На першому поверсі були крісла оббиті червоним сукном, за ними були, стоячі місця. Акустика в театрі була добра. Велика увага надавалася декораціям та оформленню сцени, сценічним ефектам.

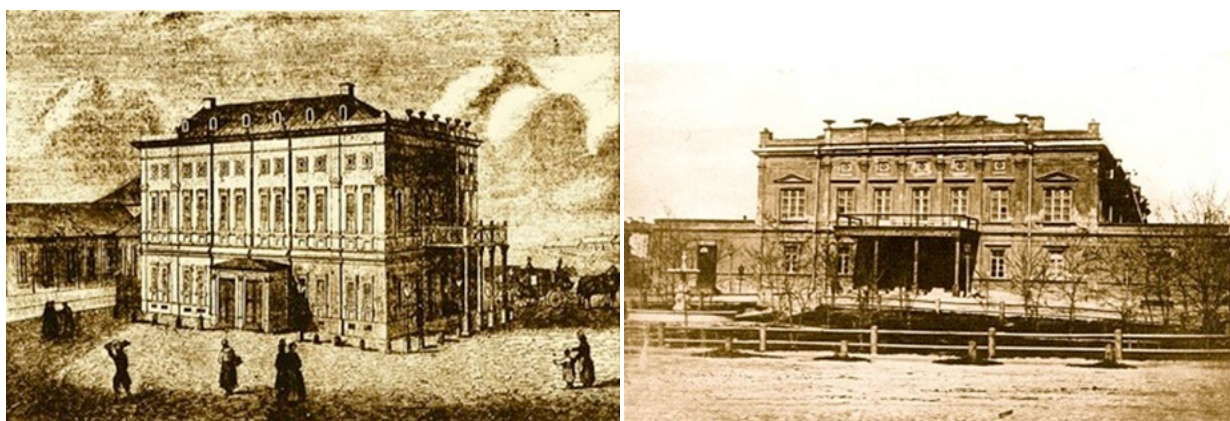
Дерев'яна споруда театру проіснувала до липня 1851 року, а у 1856 році в Києві відкрився Другий міський театр. Він був збудований з довговічнішого матеріалу і мав набагато більші розміри ніж перший Міський театр. (Рис. 2.2.1)

У міських театрах виступали польські, польсько-українські та російсько-українські трупи А. Ленкавського, Лотоцького, Жолкевського, П. Рекановського, І. Штейна, Л. Млотковського. Вони давали спектаклі зазвичай польською мовою, рідше російською або українською. Тут ставили вистави на твори Шекспіра, Шиллера, Мольєра, Вольтєра та опери Россіні, Керубіні.

Перші спроби створити стаціонарний театр у Києві сягають 1905 року, а почав він існувати в 1906 році (Горбатовський, 2009). Він став центром національно-патріотичного виховання сорокатисячної київської польської громади початку ХХ століття.

А

Б

Рис. 2.2.1

1. Перший міський театр (Київ) А. малюнок М. В.Закревського, не пізніше 1829, малюнок близько 1850 року (автор не відомий)
2. Другий міський театр (Київ) Б. 1860р. Б. кін XIXст.

На початку (1906-1907 рр.) театр очолювала Констанція Лодзинська, далі його керівником став Антоній Семашко (1907-1909 рр.). Фінансово театр підтримувало Польське товариство.

За керівництва Франтишека Рихловського (1912 р.) польський театр досяг значного розвитку. У виставах брали участь видатні польські актори — К. Каменський, С. Висоцька, А. Зельверович, С. Ярач, Ю. Остерва, Б.Болеславський, сценограф В. Драбик. Репертуар складався із творів всесвітньої класики (Арістофан, В. Шекспір) та творів польських драматургів — Ю. Словацького, А. Фредра, С. Панебишевського, С. Вислянського та інших.

На початку ХХ століття існували такі польські трупи як "Театр мініатюр" (1915 р.), "Фіглі та польський фарс", театр "Студія" Станіслави Висоцької (1916 р.), "Театр новин" (1917 р.), новий Польський театр (1918 р.). В 1921 році був заснований 1-й Державний робітничий польський театр, керівником якого був З. Вільчинський, а у 1926 році була заснована Польська драматична студія, головним режисером якої був Вітольд Вандурський.

З 1930 року польська трупа дістала назву 1-й Державний польський театр, а з 1935 року — Державний польський театр під керівництвом Гната Юра (Томазова, 2014). Спектаклі відбувалися в різних приміщеннях, а згодом театр розмістився за адресою: вул. Свердлова, 19 (нині вул. Прорізна, 19) у приміщенні Молодого театру. (Рис. 2.2.2)

Молодий театр знаходився в чотирьохповерховій будівлі, план якої мав складну конфігурацію. З боку подвір'я було прибудоване фойє. Будівля мала дві сходові клітки, плоске перекриття, двосхилий дах та бляшане покриття. Споруда була оздоблена у стилі модерн. Перший поверх був облицьований глазурованою плиткою, а цоколь лабрадоритом. Головний фасад оформлений ліпленими деталями — орнаментальними поясами рослинного характеру, стилізованими геральдичними картушами, жіночими та чоловічими масками. Фасад мав симетрично-осьову композицію з додатковим об'ємом зі східного боку. Будівля мала два ризоліти невеликого виступу зі складними

модерністичними завершеннями. Віконні прорізи були різні за пропорціями та формами.

Сама споруда зведена на межі століть є цікавою будівлею, до якої пізніше вдало були зроблені надбудови.

В 1931 році художнім керівником польського театру стає О.Скібневський, який був прибічником нових тенденцій у сучасному театрі. Окрім п'єс класиків польської літератури ("Мазепа" Ю. Словацького, "Помста" А. Фредра, "Небеская комедія" З. Красінського). До репертуару залучалися твори сучасних польських авторів — "Рабан" В. Вандурського, "Жечь громадська" Б. Ясенського. Пропаганда польської культури викликала роздратування радянської системи і в 1938 році польський театр припинив своє існування.

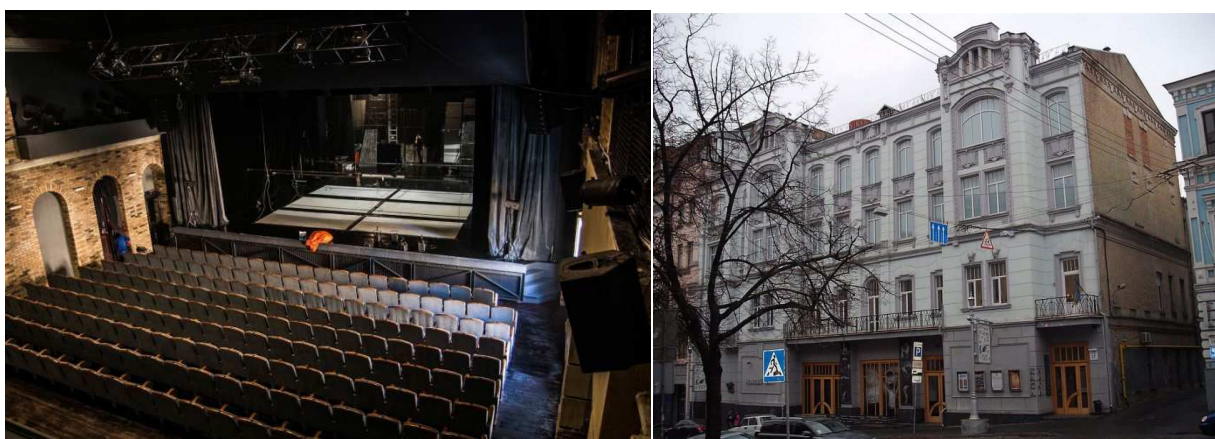

Рис. 2.2.2 Київський академічний Молодий театр.

Житомир

Правобережна Україна тривалий час була під владою Речі Посполитої (до 1793 року). Ця обставина позначилася на характері мистецького життя Києва, Кам'янця-Подільського, Житомира та інших міст даного регіону.

Поширені тут польські трупи враховували запити глядачів і тому часто включали до свого репертуару твори російських авторів.

Початком житомирського театру стало створення в 1797 р. у Житомирі першої театральної антрепризи.

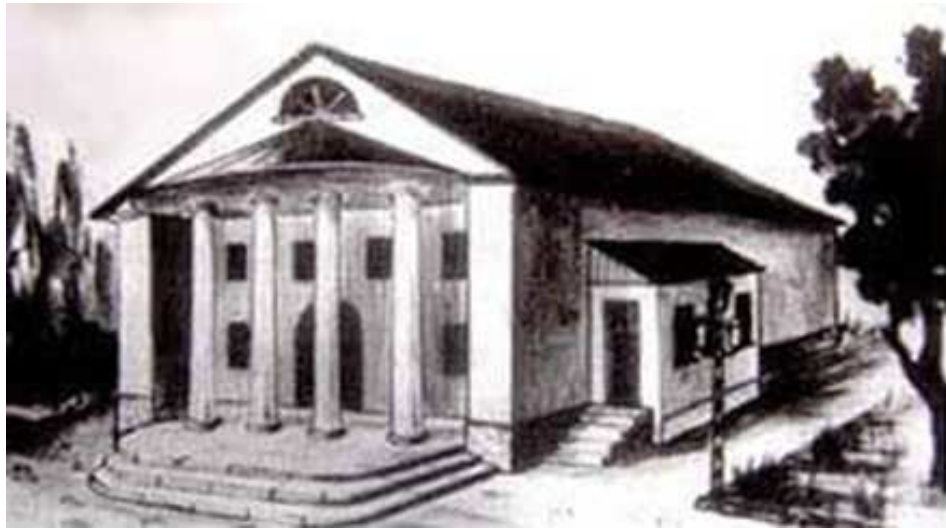
У серпні 1803 року в центрі Волинської губернії — Житомирі відбулось урочисте відкриття нової споруди-міського театру, збудованого за ініціативою губернатора Гавриїла Степановича Решетова. Будівля театру була дерев'яною. Великий глядацький зал з партером, верхніми та нижніми ложами був розрахований на 350 місць.

Житомирський театр не мав власної театральної трупи і гастролери не часто приїжджали до Житомира, бо вважали його не театральним містом.

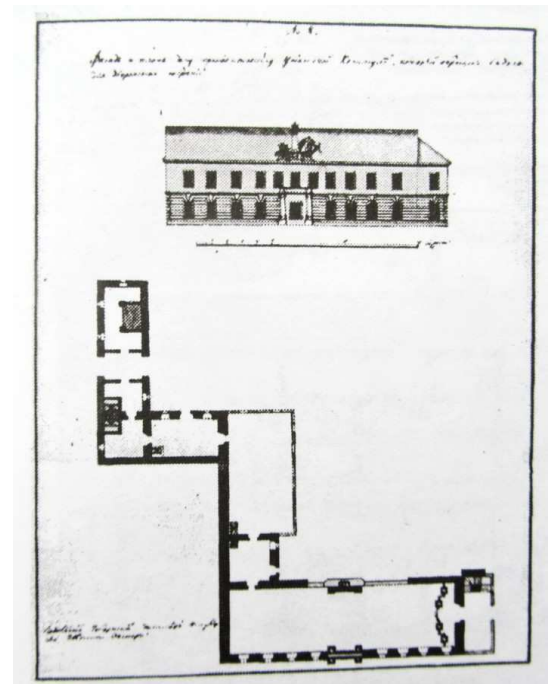
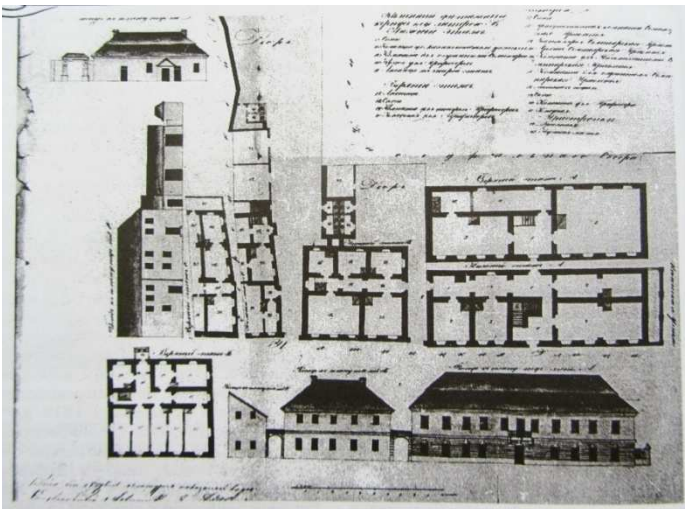
Значні зміни в театральному житті міста пройшли в той час, коли губернатором міста став освічений і небайдужий до мистецтва Михайло Іванович Комбурлей. Він мав свою театральну трупу, яка гастролювала в Бердичеві, Кам'янець-Подільську, Тульчині, а також іншими містами. (Рис. 2.2.3)

Антрепренер театру Комбурлея, польський актор Антон Змійовський (1769-1834) тісно пов'язаний з історією житомирського театру. У Житомирі він створив першу театральну трупу. Великим успіхом користувалася його п'єса "Чумаки-чародії" (Волосатих, 2009).

За губернаторства М. Сінельнікова видатним архітектором І. В. Штромому 1855 р. був збудований новий театр на 350 місць (Комаровський, 2014). Ця споруда з постійними приміщеннями для трупи та допоміжного персоналу театру була побудована з каменю і мала металевий дах. Глядацький зал мав ложі бенуара і бельєтажа. Портал сцени був позолочений, крісла

А

Б

Рис. 2.2.3

А. Перший житомирський театр. (малюнок з архіву М.Костриці)

Б.Галерея мистецтв Кам'янець-Подільського державного історичного заповідника.

оббиті малиновим бархатом, театральні декорації були намальовані знаменитими італійськими майстрами.

Відомий російський письменник Лев Нікулін так описував міський театр Житомира: "Це був справжній театр, затишний і шляхетний зал з ложами бенуара і бельєтажа, з чудовою акустикою. Зал майже округлий, і слово, вимовлено пошепки, було чути так, ніби вам прошепотіли його на вухо" (Гуменюк, 2002). На той час житомирський театр вважався одним із кращих в Україні.

Засновником житомирської театральної трупи був польський письменник і громадський діяч Юзеф Ігнаці Крашевський (1812-1887) (Буравський, 2004). Директором театру був відомий театральний діяч Адам Міклашевський. Трупа ставила вистави на польській і українській мовах.

Будівля театру (сьогодні Житомирська обласна філармонія) дожила до наших днів і є символом старого Житомира.

Луцьк

Давні історичні традиції має діяльність польського театру на Волині. На початку ХІХст. сюди приїздили мандрівні колективи з Вільно, Житомира та інших міст.

В ХVІІ столітті у Луцьку католицький єпископ Мартин П Шишковський заснував єзуїтський колегіум, у якому єзуїтський театр в окремій залі ставив свої вистави. Наприкінці століття цей театр на виступи збирав як духовну, так і світську еліту.

У 1924 р. в Луцьку відкрилася перший на Волині польський театр під назвою Міський театр ім. Ю. Словацького (Кучерепа, 2005). Театр не мав власного приміщення, тому базувався у міському кінотеатрі. Репертуар театру складався із творів польських та світових класиків. Акторами театру були відомі в театральних колах Польщі — Марія Щенсна, Юзеф Конрад, Владислав Рачка-Совінський, Францишек Бай-Ридзевський. Театр мав

приміщення із просторою залюю на 700 глядачів та сучасним театральним обладнанням.

Театр ім. Ю. Словацького був стаціонарним міським театром, але неодноразово його трупа виїжджала з виставами до міст і містечок Волині (Рівне, Володимир, Здолбунів, Дубно, Ківерці та ін.).

Перша польська професійна сцена Луцька проіснувала недовго, ботеатр зіткнувся із значними фінансовими труднощами. Театр відновив свою діяльність лише у вересні 1930 р. під назвою Волинський воєводський театр ім. Юліуша Словацького.

Після війни у приміщені польського театру розмістили драматичний театр, який у 1970-х роках переїхав у нове приміщення на Театральному майдані. Тоді ж утворили обласний театр ляльок, який працює туті досі.

Рівне

Історія рівненського театру, згідно архівних даних, починається з першої половини XVIII ст. Впольських князів Любомирських — власників міста Рівного був театр, акторська трупа якого складалась переважно з обдарованих кріпаків.

Відомий польський актор З.Мілевський був директором магнатського театру князя Ю.Любомирського у Рівному. Французький архітектор Бургіньйон, який здійснював перебудову Рівненського палацу, заклав і театр та надав йому рис змішаного стилю епохи Станіслава Августа (Поліщук, 1998). На сцені придворного театру виступали запрошені актори, заїжджі мистецькі колективи із Польщі, а деколи і мешканці міста з вертепною скринькою (Жилінський, 1990).

У кінці XVIII ст. у Рівному не було окремої спеціалізованої стаціонарної театральної споруди, тому для різних мистецьких заходів довгий час використовували приміщення палацу Любомирських. Ще одним із культурним осередків була територія садиби Любомирських на "Гірці". Тут

розміщувався літній театр. На його сцені виступали з гастролями театральні трупи, грав джазовий оркестр (Сінкевич, 2014).

Палац Любомирських — це була велична двоповерхова кам'яна споруда у стилі пізнього бароко з мансардним дахом, з колонами при головному вході, на стінах — герби роду Любомирських та візерунчаста ліпнина. Біля центрального входу — скульптури римських воїнів (Калько, 2018).

З південного боку палацу князі Любомирські заклали неймовірний парк-сад. Паркові алеї прикрашали кам'яні статуї, альтанки, імітації руїн готичних споруд, каруселі, майданчики для розваг. Там діяв манеж і тимчасовий театр.

Парадний в'їзд прикрашала оточена бастіонами ажурна брама. Через ставки та канали до палацу вели підйомні мости. Маєток сучасники називають рівненською Венецією.

Щоб врятувати одну з найгарніших споруд Рівного в 1917 році була спроба реставрувати палац: оновили дах, полагодили паркет у банкетній залі. І палац знову ожив. Тут проходили концерти, музичні та мистецькі вечори, міські бали, спектаклі, вистави.

Після пожежі в 1927 році (ущент згорів дах, вигоріли внутрішні приміщення) палац потребував відновлення. Лише через сім років магістрат спромігся реставрувати будівлю як пам'ятку барокової архітектури.

В 1940 році прийшла влада не прихильна ані до панів, ані до їх маєтків і палац було підірвано. Зі споруди залишились лише руїни.

Львів

Театральне мистецтво м. Львова має свій літопис та традиції. В музично-театральному житті Львова були і високі злети, і моменти затишшя, а також і періоди занепаду. Незважаючи ні на що, Львів був одним із театральних центрів Європи.

У 1780-1945 рр. у польському Львові діяли численні польські театри: драматичні театри, кабаре, оперети та опери. У міжвоєнний період львівська сцена була однією з найкращих у Польщі.

У серпні 1780 р. Томашем та Агнешкою Трусколаськими разом із Казімежем Авсінським був створений перший постійний професійний польський театр у Львові, який діяв до вересня 1783 року. Польським театром Львова в 1795-99 роках керував відомий польський драматург Войцех Богуславський, якого в подальшому замінив Ян-Непомуцен Камінський.

Перший стаціонарний польський театр розміщувався у пост-францисканській церкві (церква Св. Хреста), Його ще називали Зимовим (у Львові театральні видовища відбувались на численних відкритих сценічних майданчиках), або ж театром Булли, так як Генріх Булла тривалий час був директором театру (Кухтовна, 1997). (Рис. 2.2.4)

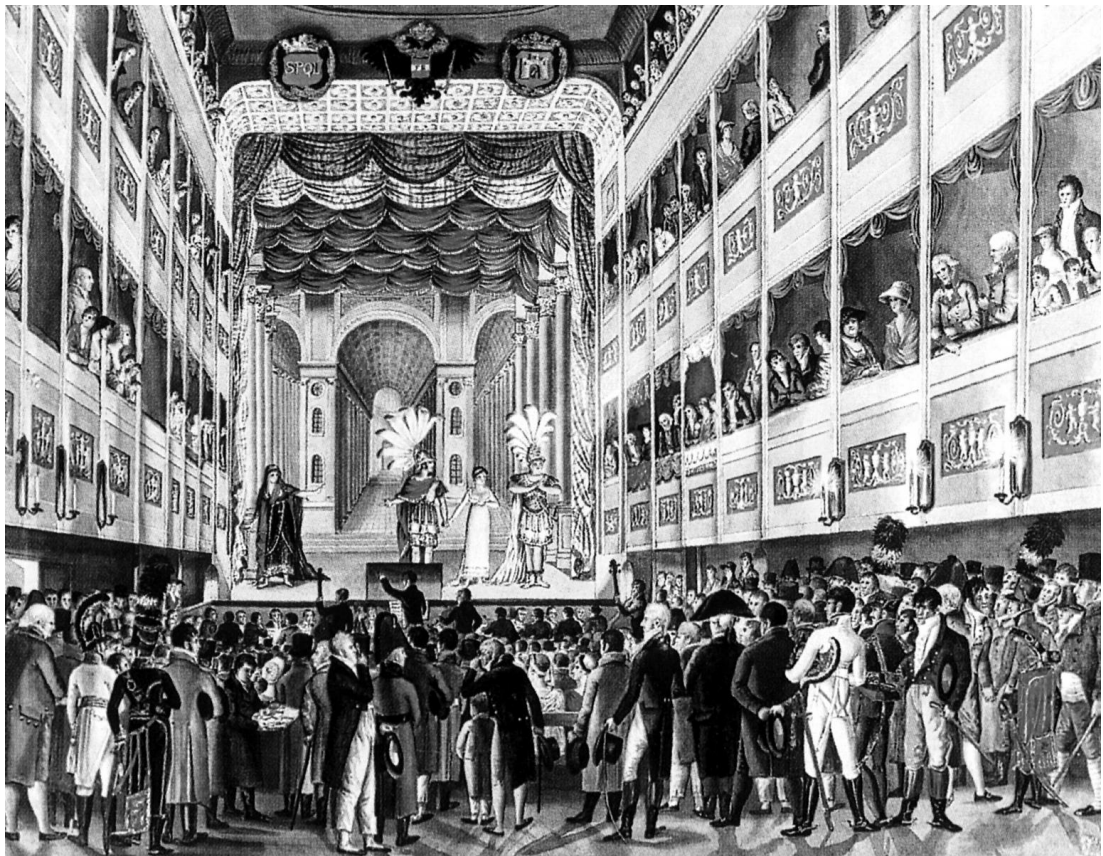
Споруда костелу не відповідала потребам театру. Бракувало місця для акторських вбиралень, підсобних приміщень, було мало місця за кулісами. Була потреба в карнавальній, редутовій залі, так як львівська публіка любила карнавали.

У 1795 році проводилась реконструкція театру по проекту архітектора Карла Мерца. Після реконструкції відбулися зміни в самому будинку театру — бічні галереї пристосували під гардероб, розширили куліси, виділили окреме приміщення під декорації, створили художню майстерню.

Театр вміщав до 600 глядачів. Зала театру мала 36 лож, розміщених у два яруси. Партер глядацької зали налічував 114 відкидних крісел, 200 місць було просто на лавах, за якими була галерея, на якій могли стояти понад 200 глядачів. Стосовно редутової зали, то вона була більша за театр і могла вмістити до тисячі відвідувачів. Освітлювали театр підвішені олійні світильники.

А

Б

Рис. 2.2.4 А. Колишній костел Францисканців

Б. Театр у францисканській церкві

У 1839 році відбулася нова реставрація споруди. Зимовий театр переобладнали на філармонію. Під час реставрації декоратор Єжи Лехнер змінив інтер'єр театру. Під час листопадових подій 1848 року театр разом з редутовою залюю був знищений.

Наприкінці XVIII століття у парку графів Яблоновських (тепер — пл. Петрушевича), біля палацу гетьмана Яблоновського діяв Літній театр. Загалом парк було поділено на вісім величезних чотирикутники, які засадили липами.

Ідея відкриття Літнього театру належала Войцеху Богуславському. Побудовою театру за взірцем давньоримського театру займався італійський архітектор Іноченто Мараїно (Божко, Цубов, 2016).

Споруда мала вигляд амфітеатру. Довжина глядацького простору мала 65 ліктів, ширина — 45 ліктів (приблизно 29×24 м). У амфітеатрі могли розміститись до 1000 глядачів, а загалом і до 3000. Сцена, стіни якої були споруджені таким чином — стовбури вкопані в землю та обшиті дошками, мала досить великі розміри. Декораціями та завісами займалися І. Мараїно та А.Смуглевич. Захистом від дощу слугував намет, зшитий з полотна, просоченого олією, який був закріплений за допомогою спеціальної системи на шістьох липах. Існував механізм, який піднімав і опускав цей полотняний намет.

У Літньому театрі виступала польська театральна трупа В.Богуславського. У 1799 році театр перестав існувати через переїзд Богуславського до Варшави.

Важливою подією в житті Львова стала поява в 1842 р. стаціонарної будівлі театру Станіслава Скарбека (сьогодні Національний академічний український драматичний театр ім. М. Заньковецької) та його літнього відкритого театру. Театр був збудований за проектом Л. Піхля і Й. Зальцмана за кошти Станіслава Скарбека у стилі віденського класицизму і знаходився у Краківському Передмісті (Ямаш, 2003). (Рис. 2.2.5)

Львівський театр вміщував 1460 глядачів і був одним із найбільших у Європі після міланського театру Ла Скала (3000 глядачів) та дрезденського театру (2000 глядачів), але першим за площею забудови, яка становила 7278 метрів квадратних.

Театр мав глядацький зал у формі підкови, 54 ложі, оркестрову яму для 40 музикантів. Інтер'єр театру був виконаний в кремовому кольорі з білими та срібними орнаментами та біло-голубими драпіровками. Конструкція куполу над амфітеатром зали для глядачів, яку було підсилено в 1940-х роках металевими елементами, виготовлена з дерева та соломи. Вишуканості залу додавала люстра, виготовлена у Відні ще до другої світової війни.

Щодо екстер'єру театру, то він оздоблений портиком із шістьма колонами іонічного ордеру. На дашку прибудови була розміщена квадрига коней Аполлона, яка у 1847 р. під час сильної зливи впала на землю. Будівля театру з початку свого існування була багатофункціональною.

Театр мав свій готель, в якому була їдальня та ігрові кімнати. У будинку нараховувалось близько 550 приміщень різної величини.

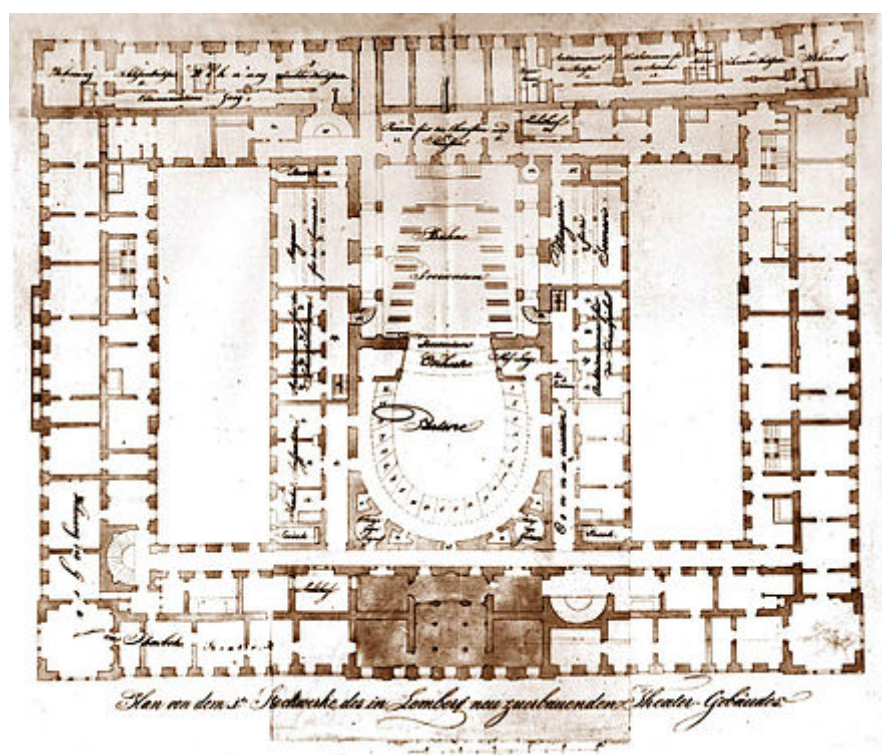
При будівництві споруди були використані нові на той час будівельні технології. Щоб укріпити фундамент з бутового каменю на болотяній місцевості в ґрунт вбили 16 000 дубових та вільхових паль. Перекриття глядацького залу було здійснено метало-дерев'яними фермами з великими проміжками, які збереглися і до нашого часу.

Тогочасний австрійський уряд зобов'язав польський театр, який виступав лише тричі на тиждень (в інші дні виступала німецька трупа), виконувати п'єси німецькою мовою. У 1872 р. у театрі було створено польську оперну та оперетну сцену, на той час єдину в Галичині (Випих-Гавронська, 1999).

Сьогоднішній вигляд театру дещо змінений. Був прибраний парадний карниз з багатою ліпниною, але загальний вигляд споруди, як і раніше, залишається вражаючим. Сам театр, як і 100 років тому, є одним із найбільших у Європі.

А

Б

Рис. 2.2.5

А. Театр Скарбека на початку ХХ століття

Б. План Театру Скарбека

Після майже 60 років використання театру Скарбека львівському театру потрібна була нова і більш сучасна сцена. Ця нова чудова будівля Великого міського театру була збудована в 1900 році у стилі неоренесансу за проектом видатного польського архітектора Зигмунта Горголевського (площа будівлі становить понад 3000 м квадратних, форма споруди має вигляд кубоїда розміром 45 на 95 м.). Споруда театру увінчана скульптурною композицією, над сценою знаходиться мідний купол, аудиторія залу розрахована на 1200 місць, Театр має чудову акустику (Ямаш, 2020).

Театр всередині декорований позолотою, мармуром, розписами і скульптурами. Внутрішня планувальна структура будівлі — чотирирівнева театральна зала у формі ліри. Зала складається з партеру, оточеного з боків ложами, двох балконів із ложами та третього балкону, до якого ведуть окремі сходи. Всього 44 ложі, одна з них — поряд з авансценою і обладнана окремим входом. У фронтальній частині будівлі — вестибюль, двоярусне фойє та два симетрично розташовані марші парадних сходів. Із другого поверху є вхід до дзеркального залу, який прикрашають чотири жіночі алегоричні скульптури Петра Війтовича — "Любов", "Заздрість", "Пиха" (з люстерком в руках) та "Материнство" та декоративні скульптури та барельєфи авторства Петра Гарасимовича.

Окрасою сцени є декоративна завіса "Парнас" — робота відомого у Європі живописця Генріка Семирадського, яка алегорично зображає сенс людського життя у постатях Парнасу. Стелю театральної зали прикрашає круглий плафон розписаний під керівництвом Станіслава Рейхана.

В архітектурі театру органічно поєднані різні стилеві напрямки — високий художній смак, розкіш, почуття міри і довершеність. Фасади будівлі декоровані з використанням принципів ордерної класичної архітектури та складаються з колон, балюстрад, ніш, насичених алегоричними скульптурними посталями. Горизонтальні смуги карнизів ділять будівлю на три яруси. Над головним карнизом фасаду — статуї восьми муз, над ними — композиція "Радощі і страждання життя". Фронтон угорі прикрашають три

крилаті музи — "Геній Трагедії" та "Геній Музики", між якими в центрі — мГеній Славим із золотою пальмовою гілкою над головою. Ці скульптури виконані видатними львівськими митцями — А. Попелем, Т. Барончем та П. Війтовичем.

Симетрична об'ємно-планувальна структура будівлі театру характерна для європейської академічної архітектури ХІХст. Театр побудований із цегли та каменю, з використанням металевих конструктивних елементів, тинькований. Згідно плану, має форму витягнутого прямокутника. Фундамент стрічковий, залізобетонний.

У 1900-1906 роках польським театром у Львові, який діяв у Великому театрі, керував Тадеуш Павліковський, а в 1906-1918 рр. - Людвік Геллер. Павліковський та Геллер зібрали чудову команду акторів (Ірену Сольську, Пауліну Войновську, Анну Гостинську, Казімира Камінського, Людвіка Сольського, Карола Адвентовича). Саме тоді львівський театр набув західноєвропейських стандартів (Проскураков 2001а).

Після воз'єднання України у 1939 р. Великий міський театр було перейменовано на Львівський державний театр опери та балету, а пізніше на Львівський національний академічний театр опери та балету ім. Соломії Крушельницької. Ця неймовірна споруда Великого театру захоплює своєю красою. (Рис. 2.2.6)

У 1780-1945 роках у різний час у Львові діяло кілька десятків польських театрів та театральних колективів. На початку ХХ ст. у Львові було три великі польські театри (не рахуючи кількох інших менших театрів та кабаре) з власними театральними будівлями. У 1901 році у Львові був створений дешевий польський театр, відомий як Народний театр.

На вулиці Гнатюка, 11 (колишній Ягеллонській), де тепер розташований Перший український театр для дітей та юнацтва, у ХІХ ст. знаходився міський сад, у якому розміщувалась літня сцена, на якій ставили вистави міський театр і театр «Казино де Парі» (Проскураков та Гой, 2007).

У 1890 році був збудований дерев'яний театральний майданчик, який мав 15 накритих лож. Портал сцени був схожий до венеціанської опери та театру у Версалі. На початку ХХ ст. господарем літнього майданчика стає єврейський театр, який влаштувався у кам'яниці поруч. Архітектура оновленого літнього театру стає простішою, портал сцени набуває вигляду простого ящика. Партер споруди — зал загальною місткістю 1400 місць із проходом посередині завширшки 3 м. Цей партер простягався на усю ширину саду від огорожі до огорожі. Театр по довжині був спрямований вглиб садка, перпендикулярно до вул. Ягеллонської, а не паралельно їй, як це було раніше.

У 1918 році відбулася реконструкція літнього театру, яка звелася до проектування і перебудови даху та місць у партері. Проте за декілька десятиліть театральний сад занепав і перетворився на пустир.

Кам'яниця, що була поруч із садом, архітектором Рімерому 1890 році була перебудована для єврейського театру. За проектом був реконструйований дах нової споруди, влаштовано сцену на всю ширину кам'яниці, зроблено вхід на місці одного з вікон. Але театр не мав спеціальних театральних пристроїв і завіса піднімалась скручуванням в рулон.

В 1938-1939 рр. архітектори Владислав Бляйма та Даніель Кальмус надали театру рис конструктивізму — цілісного стилізового архітектурного вирішення і необхідного театру технічного оснащення.

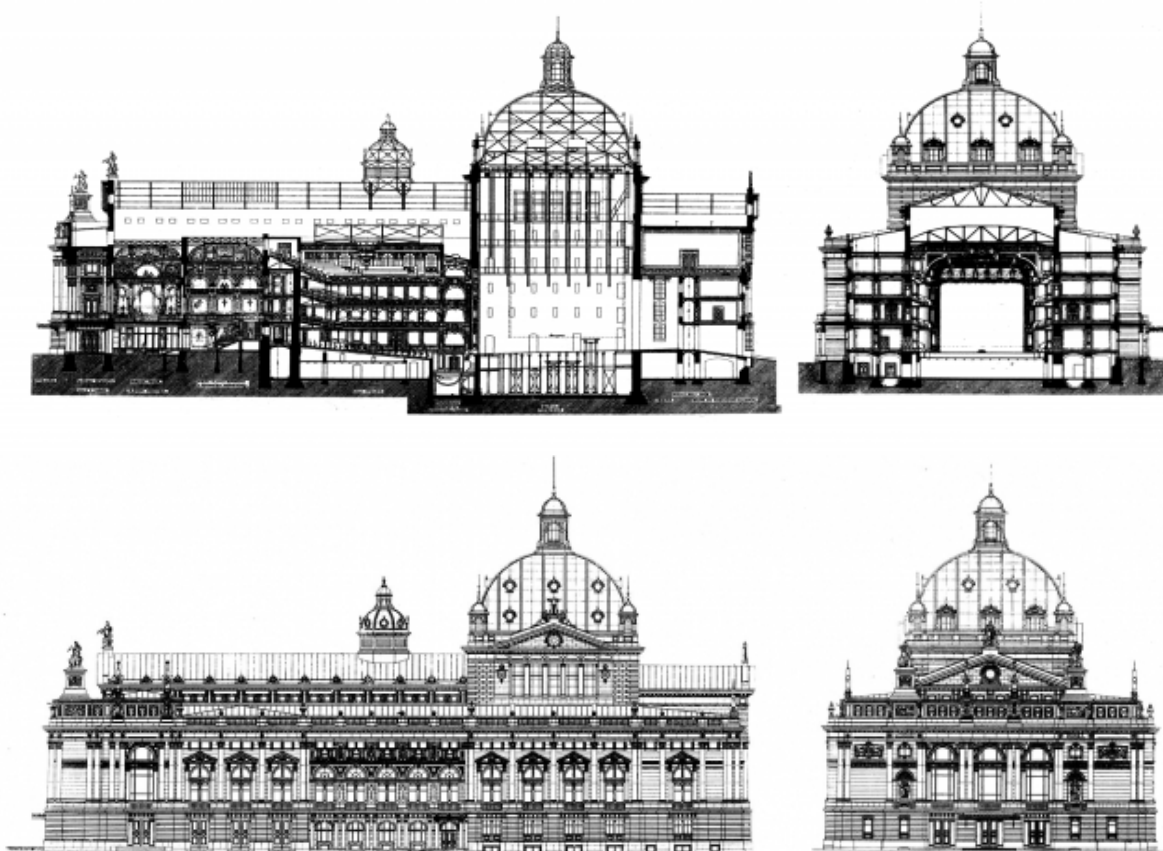

Рис. 2.2.6 Львівський оперний театр (архівні матеріали)

Споруда без декоративних прикрас вирізнялася чіткістю пропорцій, естетичністю, функціональною суворістю. Віконні прорізи були квадратні і тільки на майданчику сходового маршу було вікно круглої форми, фасад був оздоблений плитами з вапняку. Проте у новій споруді "Єврейському театру" довелося попрацювати лише один театральний сезон.

Польський драматичний театр працював у цій будівлі з серпня 1840 р. до серпня 1944 року. Тут також працювала театральна студія, яку очолював Бардіні.

На початку ХХ ст. з ініціативи архієпископа Юзефа Більчевського починається будівництво Католицького дому із заздальгідь запланованим театральним залом на ділянці, яка належала монахам-августинцям (Проскураков та Ямаш, 1997). За задумом ініціаторів тут мав бути клуб, театр, місце молитви.

За проектом архітекторів Адама Опольського та Ігнатія Кендзерського у грудні 1908 року розпочали будівництво, в якому використовувалися найновіші на той час технології та матеріали, в тому числі залізобетон.

У будівлі були встановлені системи центрального опалення, каналізації та електричного освітлення. Будинок мав три поверхи з мансардою, над якою була невелика башта та мезонін(велика кубічна надбудова) над театальною залом. Центральний ризаліт на висоті другого поверху був оздоблений двома високими статуями: Богородиці та Св. Йосифа. На крокшинах встановлені триметрові фігури у вигляді колон із капітелями. Над статуями(роботи А. Попіля) — готичні балдахіни. Центральний ризаліт прикрашав великий ягеллонський орел.

На першому поверсі був вестибюль, а також 12 просторих високих приміщень для крамниць зі складами, редакція "Газети недільної", адресована католицькому населенню. На другому поверсі був хол, з якого можна пройти до театальної зали, і буфет. З третього поверху був вихід на балкон і до лож. Театральна зала мала 420 крісел і 200 місць для стояння. В

партері розміщені 14 лож і амфітеатр на 80 місць. За залом був великий буфет. У лівому крилі другого поверху знаходилися різні гуртки та канцелярія. Відкриття Католицького дому відбулося у січні 1911р. (Рис. 2.2.7)

У 1918-1932 роках в залі Католицького дому функціонував Малий театр та ресторан Юзефа Косіва. У 1948-1954 рр. в приміщенні містився театр оперети — Театр музичної комедії, а з 1954 року в цю будівлю переїхав Російський драматичний театр Радянської армії, заснований у 1931 року (Бірюльов, 2008). У 2011 р. театр перейменували на Львівський драматичний театр імені Лесі Українки.

На зламі 1957-1958 років з ініціативи вчителя польської мови Пйотра Гаусфатера, великого шанувальника та знавця літератури і театру, у Львові був заснований Польський народний театр. У театрі брали участь випускники трьох польських шкіл м. Львова, які були вихованцями Гаусфатера.

З 1960 року театр розмістився у приміщенні Обласного будинку вчителя (вул.Коперника,42). Місцева польська громада традиційно відвідувала театр сім'ями, адже вважала його родинним театром.

Після смерті П. Гаусфатера у 1966 році театр очолив Збігнєв Хшановський, який був режисером театру ще з 1960 року та учнем Бориса Захави — послідовника традицій Вахтангова. У 1983 році через переслідування Хшановський емігрував до Польщі, довіривши керування театром Валерію Бортякову. Як тільки траплялась нагода то З. Хшановський повертався до свого театру у Львові. На сцені польського театру ставили вистави за творами Славоміра Мрожека, Збігнєва Герберта, Олександра Фредра, Адама Міцкевича, Вітказія, Шекспіра та ін.

Будівля, в якій розміщений Польський народний театр, це колишній палац Бельських. Точна дата будівництва споруди невідома, але в 1921-1923 роках архітектор Іван Багенський переробляв її для потреб магнатів Бельських. Архітектурний стиль будівлі є типовим для львівської архітектури міжвоєнного періоду (Горбачевський, 2012).

Рис. 2.2.7

Будівля Католицького дому (фото до 1914р.) (тепер — театр Лесі Українки)

Католицький дім у Львові. Фото Марека Мюнца, 1915 рік (тепер — театр ім.
Лесі Українки)

Двоюрсна, цегляна будівля огорожена фактурним парканом, привертала увагу аттиком першого ярусу, декором над вікнами, колонними портиками, цікавим обрамленням вікон, зовнішніми барельєфами, оформленням внутрішніх інтер'єрів.

В сучасному приміщенні Будинку Вчителя крім Польського народного театру розміщений Педагогічний музей.

Польські театри Львова поряд з театрами Варшави та Кракова відіграли велику роль в історії польського театру.

Івано-Франківськ

Станіслав (нині — Івано-Франківськ) міжвоєнного періоду пишався своїми театрами: українським стаціонарним театром ім. І. Тобілевича, польським стаціонарним театром О. Фредро (з 1928 року — театр ім. С. Монюшка, з 1935 року — Воєводський театр подольсько-покутський). (Рис. 2.2.8)

На сьогоднішній день будинок стаціонарного польського театру О.Фредро втратив свій історичний вигляд, перші архітектурні форми якого були закладені ще наприкінці ХІХ століття. Він зазнав перебудови ще в період міжвоєнного двадцятиліття.

Театр знаходився на вулиці Бельовського, 1. Натхненником ідей з побудови театру був голова Музичного товариства ім. Монюшки Болеслав Шамейт. Проектантом був інженер Юзеф Лапіцкий (Краснодембський, 2017).

Вагомим є те, що саме Станіслав серед інших небагатьох галицьких міст (поряд із Краковом та Львовом) спромігся збудувати окрему будівлю театру. В глядацькій залі було близько 300 пронумерованих крісел та фотелів, а також 10 лож. Театр міг вмістити близько 800 глядачів.

У бічних крилах споруди містилися інші приміщення. У лівому крилі був ресторан, а над ним на другому поверсі були класи музичної школи Товариства Монюшки.

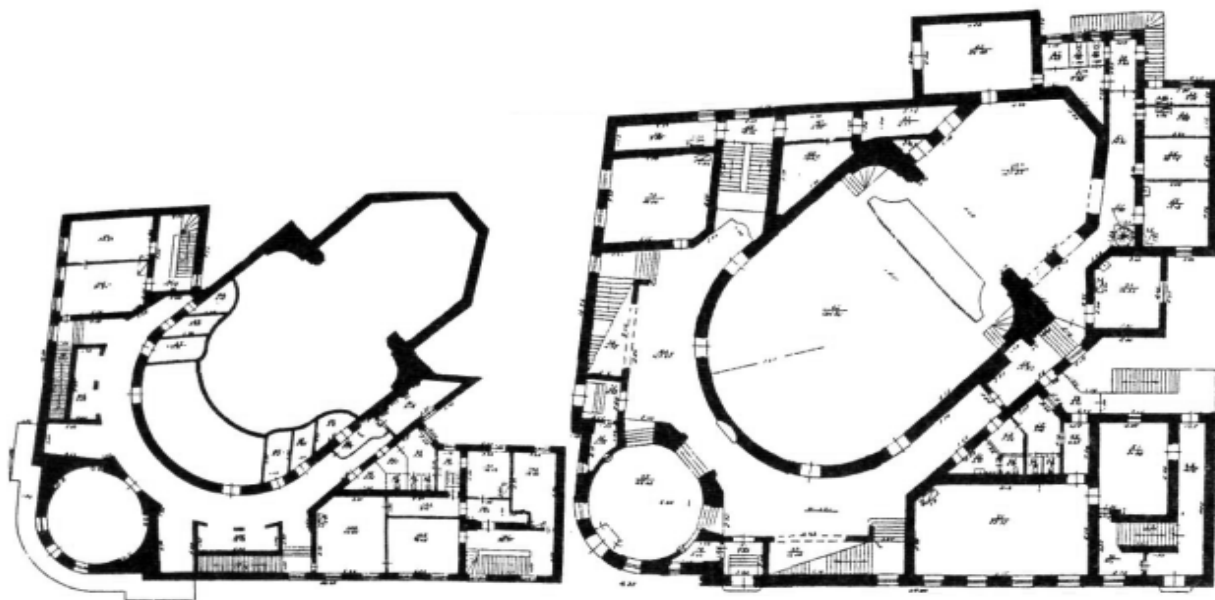

Рис. 2.2.8 Театр ім. О. Фредри Івано-Франківськ

Над вестибюлем розташувалася балконна зала з виходом на терасу, з якої відкривався краєвид прикрашеної квітниками площі Міцкевича. У правому крилі були приватні помешкання.

Театру, споруда якого, проіснувала без суттєвих змін декілька десятиліть, було надано назву Театр ім. Монюшки — музично-драматичне товариство у Станіславові. Але Театру ім. Монюшки не вдалося пережити Другої світової війни і він був демонтований.

У 1891 р Станіславі відкрито польський професійний театр імені О.Фредро (нині будинок обласної філармонії).

У 1891 р в Станіславі був відкритий польський професійний театр імені О.Фредро (нині будинок обласної філармонії), який відігравав визначну роль у театральній-мистецькому житті міста.

Внаслідок об'єднання Музичного товариства ім. С. Монюшка і театру ім. О. Фредро було створено товариство "Театр ім. С. Монюшка Товариства музично-драматичного в Станіславові" (1928 р.). Будівля театру була збільшена в 1929 році за рахунок прибудови.

В подальшому театр, який очолила С. Лозінська, змінив свою назву (1935 р.) на Воєводський театр подольсько-покутський. Театр проводив насичену гастрольну діяльність і за сезон давав понад 500 вистав.

Тернопіль

Зародження театрального життя в Тернополі розпочалося з учнівського театру, заснованого на початку XIX століття у пансіоні для дітей власників навколишніх маєтків. Опікувалися цим закладом єзуїти. Організатором аматорського театру був ксьондз, який викладав французьку мову. Тому тут ставили п'єси французьких авторів. А з 1840 р. учні почали грати вистави польською мовою. Справжнім осередком культурного життя Тернополя став споруджений на початку XIX століття південніше Старого замку Новий замок (будівля із каменю на три поверхи, з великими підвалами) (Бойцун, 2010). Замкова театральна зала розрахована на 300 місць, а під час різних

забав тут поміщалося і до 500 осіб. Частими гостями міста були польські театральні колективи. На сцені замкової зали виступала трупа "Товариства польської сцени". У репертуарі польської драматичної трупи Петра Возняковського переважали комедійні вистави польських та французьких драматургів.

Успішно гастролював у Тернополі польський театр Квєцінського зі Станиславова (нині Івано-Франківськ).

Чернівці

Зі середини ХІХ ст. починається відродження національно-культурного життя буковинських поляків.

Зростання польського населення сприяло швидкому політичному та національно-культурному згуртуванню буковинської полонії. У 1869 р. засноване перше польське об'єднання — "Товариство польське братньої допомоги і читальні в Чернівцях", яке винаймало в готелі "Під золотим ягням" приміщення для бібліотеки, читальні і редакції газети "Огниво". Товариство займалося культурно-освітньою діяльністю. Провідними діячами польського товариства були О. Моргенбессер, І. Курніцький, А. Гостковскі, А. Кохановський, Т. Мішке.

спільноти в Чернівцях по вулиці "Крайовий уряд" (вул. О. Кобилянської, 36), але це приміщення було замале для існуючих Товариств.

Дякуючи старанням "Польської Читальні" (згуртування польських організацій) в січні 1886 року був придбаний будинок для польської спільноти в 1904 р. звернулися до Чернівецького магістрату з клопотанням про надання їм дозволу на перебудову споруди Польського Дому та побудови в ній великого залу. Зал планувався на 600 осіб та 240 посадкових місць.

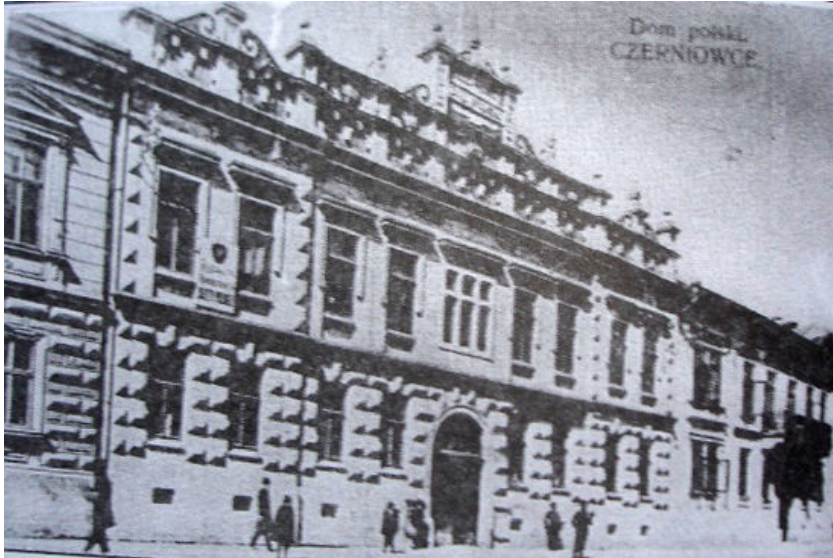

Рис. 2.2.9 Польський Народний Дім театр м.Чернівці

У документі йшлося також про те, що збудована зала буде використовуватися для проведення театральних вечорів, концертів і вистав (Беджицкий, 1973). Проектом перебудови Польського Дому, який є пам'яткою архітектури місцевого значення, керував відомий архітектор Франц Сковрон, а оздобленням зали займався Конрад Гурецький. (Рис. 2.2.9)

Так на початку ХХ ст. Польський Народний Дім був перебудований і став центром культурного життя польського населення Буковини. Особливо цікавим було оформлення верхньої частини приміщення основної зали Польського Дому. Замість стелі були встановлені квадратні дерев'яні сволаки, оздоблені різьбленим орнаментом у тірольському стилі. Дах підтримували декоративні дерев'яні стояки, а прибудовані до них дерев'яні ніші були прикрашені картинами із квітковими композиціями. Кожна картина рідкісного стилю "ардеко" виокремлювалась елементами сюжету чи палітрою кольорів, різними вони були і за розміром та формою полотен. Над картинами розміщувались невеличкі натюрморти квадратної форми. Це була надзвичайна художня панорама. Оформлення зали доповнювали підвісні гасові лампи під білими скляними абажурами, підвішені на дерев'яних сволаках. Із часом ці лампи замінили на електричні, від чого панорама не втратила своєї привабливості (Снігур, 2006).

Діяльність Польського Народного Дому в Чернівцях у повоєнний період була відроджена завдяки ініціативі чернівецького обласного Товариства польської культури імені А. Міцкевича.

Кам'янець-Подільський

Історія театру в Кам'янці-Подільському пов'язана з польським актором, драматургом Антоном Змійовським (Жмійовським).

Польський театр розташувався в приміщенні уніатської семінарії, яке перепланували для показу вистав. Тут були розібрані внутрішні стіни і замість десяти приміщень облаштовано великий зал висотою на два поверхи. Будівлю семінарії передали для міського театру Змійовського в 1796 році.

Тут ставили популярну комічну оперу Мацея Каменського "Зоська" та інші його опери "Ощасливлена біднота" і "Простота цнотлива", перекладену з французької п'єсу Мармонтеля "Земіра і Азор", спектаклі польських драматургів, в тому числі і Адама Міцкевича.

Як у частині планування, так і в архітектурі фасадів семінарії наклала відбиток традиційна подільська форма з високим мансардним дахом і з перехватом, на західному фасаді знаходився балкон на консолях. Чотирискатний дах з перехватом робив будівлю ще вищою і величною. Стіни першого поверху були рустовані.

Театр проіснував один рік і розорився. Антон Змійовський передав права на трупу молодому актору Яну-Непомуцену Камінському. Згодом приміщення театру перейшло до Подільської духовної семінарії.

У 1803 році Змійовський повернувся до Кам'янця і разом із Камінським очолив польську професійну аматорську трупу, яку заснував у 1801 році Камінський. Вистави проходили у непристосованому приміщенні. У 1805 році за кошти міської шляхти було збудоване нове приміщення театру. А в 1815 році Змійовський передав керівництво театром Мошинському.

Мошинський керував театром недовго. Театр очолив Недзельський. Згодом його помічником став польський поет Станіславський Старжинський, який для підвищення популярності театру писав і ставив у театрі легкі фарси, засновані на місцевих подіях, перекладав популярні в Європі п'єси (Римар, 2010).

Згодом Ян Пекарський (місцевий театрал) переобладнав приміщення магазину під театральну споруду, куди у 1856 році переїхав театр. Приміщення розташовувалося на турецькому валу біля Вітряної брами. Вистави ставилися польською мовою, а місцеві поляки активно відвідували театр. У 1860-1861 роках тут виступала професійна трупа Пйотра-Якса Биквського (Антошко, 2018).

У 1875 році театр був пошкоджений пожежею, відновив його подільський губернатор Леонід Милорадович тільки у 1880 році, а після пожежі в 1918 році театр припинив свою діяльність.

В теплу пору року вистави також проводились у літньому дерев'яному театрі, що розташовувався біля Вітряної брами. Його називали літнім.

Вінниця

Становлення польського театру Поділля відбувалось у тісному зв'язку з загальноєвропейським розвитком та під впливом української народної культури.

В 1910 році за проектом головного архітектора Вінниці Григорія Артинова розпочалося будівництво стаціонарного театру міста.

Неоренесансна споруда була прикрашена модерною ліпниною, мала електричне освітлення, розкішні декорації, всілякі пристосування і світлові ефекти. Сцена мала три завіси: розсувну (суконну), з клапаном і рекламну. Споруда була окрасою міста. Приміщення театру при потребі використовувались для бальних вечорів та для постановок кабаре. Сидіння, які були розташовані в три ряди, можна було ховати під підлогу. Свою роботу театр не припиняв навіть у революційний час.

До 1917 року на сцені театру виступали заїжджі актори. У Вінниці функціонував аматорський польський театр, який виступав як у Народному Домі, так і у приміщенні міського театру. На сцені вінницького театру у 1918 року польське товариство любителів драматичного мистецтва поставило сатиричну комедію "Радники пана радника" М. Балуцького, яка висвітлювала суспільне життя того часу. (Семенко та Логінов, 2019). (Рис. 2.2.10)

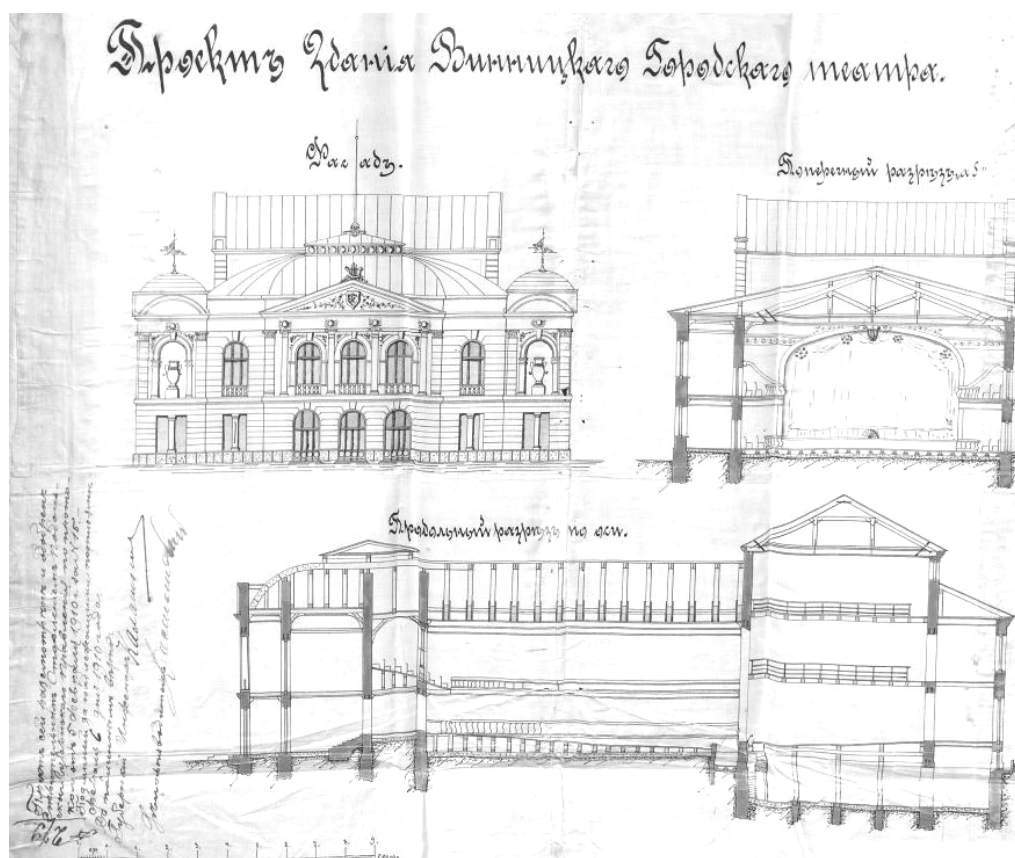

Рис. 2.2.10 Міський театр в місті Вінниця

Бердичів

Засновником театру у Бердичеві вважається Антон Змійовський(1769-1834), директор придворного театру магната Станіслава Щенсного Потоцького у Тульчині (резиденції воєводи) та Умані. З другим поділом Польщі у 1793 році граф Потоцький покинув Тульчин, тому Змійовський перебрався до Бердичева, де заснував польську трупу. Спочатку він давав вистави на постійному дворі, але згодом збудував будинок театру біля стаєнь, що поблизу торговельних рядів. У 1797 році засновник театру Змійовський покинув Бердичів, але театр із трупою залишився у місті. Збереглися спогади сучасників про те, що театр з трупою Бердичеві діяв до 1800 року.

На вулиці Білопільській у 1899 році за ініціативи Станіслава Чепи звели дерев'яний літній театр. Він проіснував недовго, театр закрили у зв'язку з невідповідністю вимогам пожежної безпеки. Давид Шеренціс у 1911 році перебудував придбане приміщення, що знаходилося церковній землі, під міський театр. Фундамент і цоколь одноповерхової цегляної будівлі були виконані з каменю. Глядацький зал театру "Шеренціс" вміщав 1000 осіб.

З 25 серпня по 1 вересня 1933 року в Бердичеві гастролював 1-й Польський державний театр з Києва, який існував лише два роки. Театральний репертуар був різноманітний від історичних п'єс до музичних комедій (до прикладу п'єси Вандурського, Бруно-Ясенського, Зархі та ін.) (Скавронський та Толочко, 2003). (Рис. 2.2.11)

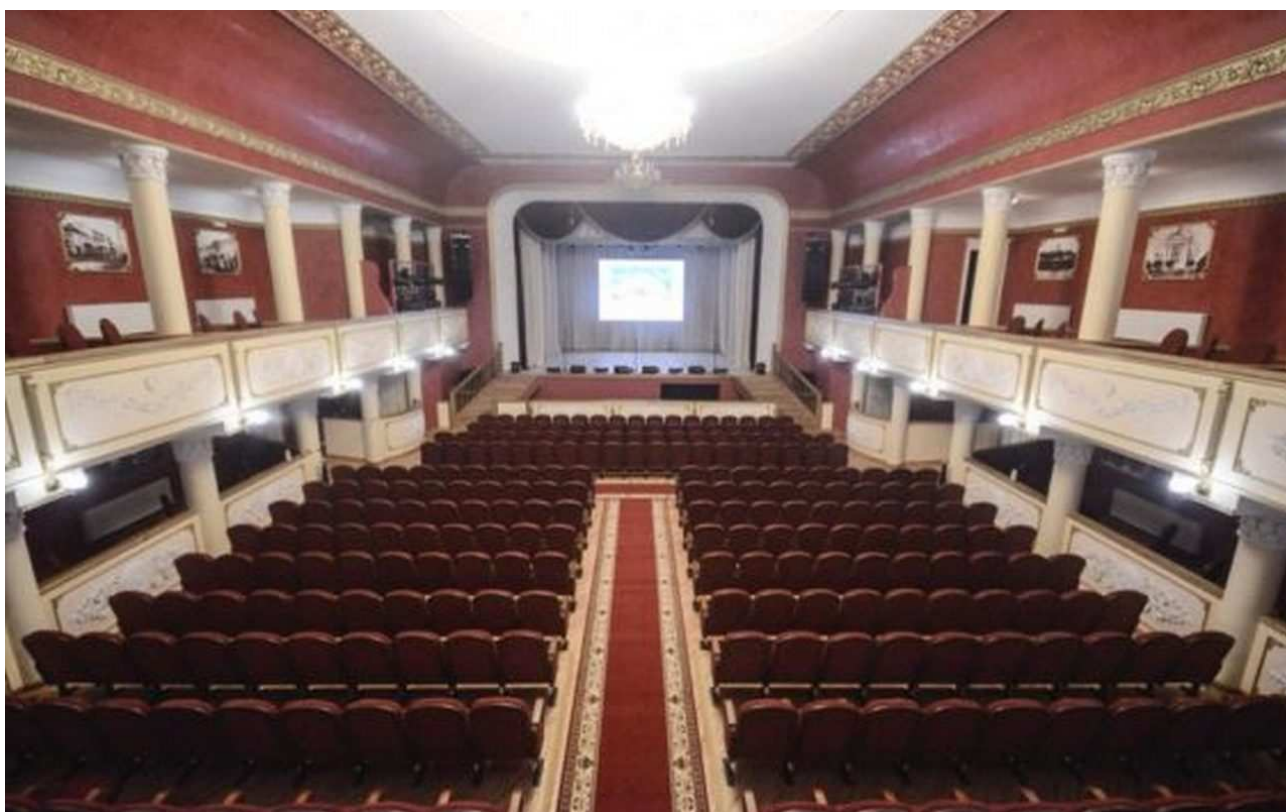

Рис. 2.2.11 Музично-драматичний театр м. Бердичева

Тульчин

Палац Потоцьких в Тульчині - пам'ятка архітектури періоду класицизму побудований за проектом французького архітектора Лакруа у 1782 р. До ансамблю входили: палац, житлові і службові приміщення, театр (перебудований), два бічні флігелі, оранжереї, манеж, стайні (не збереглися) турецька лазня.

Палацу притаманне анфіладне планування. Оздоблення інтер'єрів збереглося лише у центральному вестибюлі. На другий поверх палацу, де розміщувались парадні зали, вели широкі сходи.

У 1782 р. за проектом архітектора П. Ленро навколо палацу був закладений парк "Хороше", зі ставками, фонтанами, каналами. Територію парку прикрашали скульптури. Садибу Потоцьких в Тульчині називали "подільським Версалем". В Тульчині родина Потоцьких мала ще один палац, але значно менший, який був з'єднаний з більшим палацом підземним переходом.

Тульчинський театр Станіслава Щенсного Потоцького був одним із приватних магнатських театрів другої половини XVIII — початку XIX ст. (Чубіна, 2016). (Рис. 2.2.12)

На другому поверсі палацу знаходилась концертна зала, де відбувалися вистави та концерти, участь в яких брали також члени родини Потоцьких. Особливо цебулона Різдво, коли всі рідні з'їжджалися на свята до Тульчина. Директором придворного театру графа Станіслава Щенсного Потоцького в Тульчині був А. Змійовський.

Доволі велика частка поляків є на Півдні України (Одеса, Миколаїв, Херсон) та у промислових регіонах — у Донбасі на Дніпропетровщині та Харківщині, тобто в найбільш русифікованому регіоні, що дало свій відбиток на мовно-культурному розвитку поляків. Саме в цих частинах України особливо гостро постало питання збереження архітектури польських осередків і польської ментальності.

ФАСАДЪ ТЕАТРА

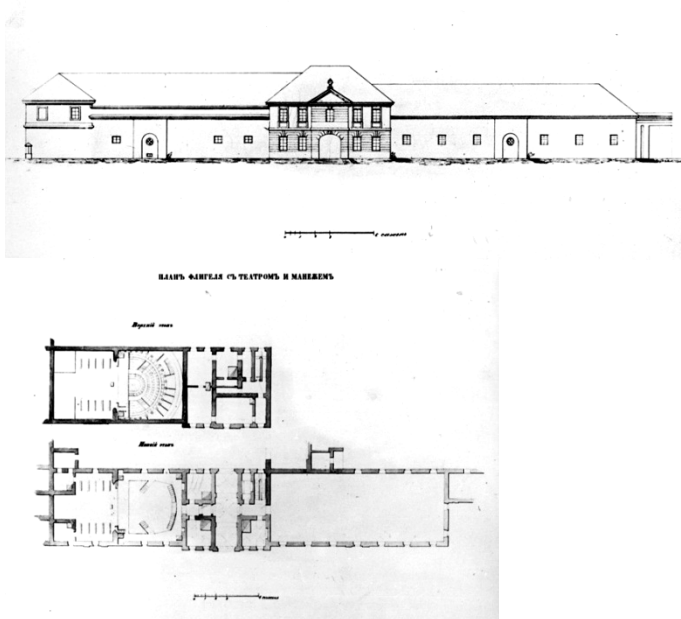

Рис. 2.2.12 Садиба Потоцьких в Тульчині

Одеса

Театральна Одеса веде свою історію практично з моменту заснування міста. Поляки, які склали значну частку населення Одеси, були активними учасниками її культурно-мистецького життя (Александров, 1993).

Протягом 1805-1809 років в Одесі працювала перша професійна польсько-російська трупа Яна-Непомучина Камінського, яка прибула з Кам'янця-Подільського на запрошення графа Рішельє (Пилипчук, 2007). Для показу театральних вистав трупи у 1806 р. був перебудований склад зерна графині Ржевувської. В планах було відкриття першого театру Одеси, яке відбулося в 1810 році. На той час Я. Камінський повернувся до Львова.

Будівля першого театру витримана в класичному стилі і знаходилася ближче до скверу Пале-Рояль. Театр вміщував 800 глядачів, 17 лож розташовувалися на трьох ярусах, в партері було 44 крісла і 700 глядачів спостерігали за постановками стоячи.

У будівлі театру проводилися неодноразові перебудови: зі сторони вулиці Рішельєвської був прибудований кам'яний одноповерховий вестибюль, був збільшений простір фойє, з'явилася кам'яна стіна по осі колон.

В першому театрі виступали переважно польські, французькі і російські трупи.

В кінці XIX століття в Одесі виникає перша польська культурна організація "Католицьке благодійне товариство" (1882 р.), яка розташовувалася у будинку Строгановського на вулиці Грецькій. На початку XX століття в Одесі виникли три польські товариства: "Дім Польський" (засновник А. Калінкович), клуб "Огніско" (організатор З. Локуцієвський) та "Ліра", яка сприяла розвитку театрального життя міста.

Просвітницька організація "Огніско", яка мала у своєму складі три відділення: літературне, спортивне та музично-драматичне, проводила активну театральну діяльність. Найбільш вдалим постановками польської трупи були: "Siostra Beatrix", "Gioconda". Цікавою була діяльність "Гуртка

любителів сцени" заснованого в 1909 році, який пропагував польську культуру серед громади міста Одеси (постановки: "Bibiński", "Dzieci Muzy", "Pożegnanie", "Babunia", "Debiutantka" та ін.). Успіх постановок товариства "Огніско" забезпечував професійний режисер В. Томашевський.

Головою товариства "Ліра", яке складалося з двох секцій: музичної та драматичної, був А. Майзель. Посаду режисера займав А. Станіславський. Товариство, що налічувало 50 осіб, орендувало зал на 300 глядачів. У складі трупи були представники різних соціальних верств населення. В планах товариства "Ліра" було відкриття драматичної школи та утворення постійної польської трупи. Успіх трупи принесли постановки польських драматургів, зокрема Л. Ридля ("Z dobrego serca"). Вистави товариства (до прикладу "Poruchadło", "Klub Kawalerów", "Żabusia" та ін.) проходили спочатку раз в тиждень (у суботу), а згодом два рази на тиждень (у суботу та неділю). Театральними підмостками стало приміщення "Купецького клубу" (Мокляк та Сінкевич, 2016).

Товариство "Дім Польський" займалося влаштуванням культурних заходів для польського населення Одеси. У будинку влаштовували драматичні, музикальні, танцювальні та інші вечори.

Будинок товариства "Дім Польський" складається з двох частин, крила яких спільно з будинком сусіднього власника утворюють замкнене подвір'я. Фасадне оздоблення виконано у стилі раціонального модерну. На вікнах — фігурна лиштва тана даху-фронтони. Основний акцент у композиції наданий кутовій частині будинку, що між вулицями Градоначальницька та 10 квітня. Ризаліт увінчаний високим сецесійним фронтоном. Третій поверх будинку має низьку стелю і відповідно до цього невисокі вікна. З боку вулиці Градоначальницької замість вікон на третьому поверсі є глуха стіна з фільонками, що імітують віконні отвори. На другому поверсі розташований достатньо довгий балкон. Балкон-галерея розміщувався у крилі будинку з боку вулиці 10 квітня. Форма лиштиви вікон дворового фасаду та фасадів, що виходять на вулицю, однакові.

Будівля Польського дому відноситься до фонові забудови, однак достатньо ефектно дивиться на перехресті двох вулиць.

Польські товариства "Дім Польський", "Огніско" та "Ліра" були не лише осередками польської спільноти, але й мистецько-культурного життя Одеси. Саме завдяки їх діяльності були утворені та плідно функціонували театральні трупи, проводились музичні та літературні вечори. Саме аматорські театральні трупи давали можливість всім верствам населення відвідувати вистави рідною мовою та підвищувати свій культурний рівень. Деякі з акторів-аматорів, удосконаливши свою майстерність, стали професійними акторами. Театральне життя польської трупи в Одесі було не довготривалим та залишило у культурному житті міста свій вагомий відбиток. (Мокляк та Сінкевич, 2016).

Кривий Ріг

Сценічне мистецтво Криворіжжя починається з кінця XIX століття. Тоді у Кривому Розі виникають перші народні театри. У 1895 р. зусиллями працівників Гданцівського чавуноливарного заводу було організовано аматорський постійнодіючий польський театр "Гігант". Чималою популярністю серед польського населення міста користувалися вистави за творами польських авторів А. Міцкевича, Г. Запольського, В. Берента та ін. Не зважаючи на відсутність у місті спеціального приміщення для театральних вистав, перший професійний театр під керівництвом Волгіна з'явився в Кривому Розі у 1907 р. Споруда першого міського театру - найвищого громадського будинку Кривого Рогу була збудована на вулиці Поштовій у 1909 р.

Цегляна, тинькована двохповерхова будівля театру була спроектована в стилі "сталінського неокласицизму". Вона була оздоблена портиком іонійського ордера, а її фасади пофарбовані у сталеве-сірий колір. Споруда прикрашена 28 круглими колонами. У приміщенні театру був один великий зал для глядачів, який розрахований на 644 місця.

Театр отримав назву "Колізей". і був однією із найкращих архітектурних споруд міста (Рукавіцин, 2012).

Дніпро

В XIX ст. в Дніпрі у прибутковому будинку дворянина Г. Мізко розміщувався польський театр. Зведений в 1900-1910 рр. за проектом Г. І. Панафутіна будинок займає у місті цілий квартал на перетині вул. Шевченка (давня назва Поліцейська) і вул. Грушевського (раніше К. Лібкнехта, а на час побудови — Казанської). Крім квартир заможних мешканців, тут розташовувалися кілька магазинів, склад галантерейних товарів та інші установи. В одній з частин будинку знаходилось польське товариство "Огніско" та польський театр, які вели активну культурно-просвітницьку діяльність та популяризували польську історію, культуру. Після революції 1917 року будинок Мізко був націоналізований Радами (Старостин, 2008). (Рис. 2.2.13)

Будівля більше нагадує палац епохи Людовика XIV, ніж прибутковий будинок у провінції. Вона побудована понад 100 років тому в стилі необароко, що було нетиповим для Катеринослава.

При "Центрі польської культури ім. Кароля Войтили" в м. Дніпро працюють: Театр європейської драматургії "DZWON", Польський Клуб "Orzel Biały", фольклорний ансамбль "Zrodlo", дитячий театральний-хореографічний ансамбль "Zabawka" та інші колективи.

Театр європейської драматургії "DZWON" базується в комунальному закладі культури (КЗК) Дніпровському будинку мистецтв, за адресою: вул. Філософська, 23. Театр сприяє популяризації польської культури показом вистав польських драматургів. При театрі працює театральна студія. Проводиться підготовка молоді до вступу в театральні вузи.

Будівлю КЗК Дніпровського будинку мистецтв побудували в 1957 р. у відповідності з типовим "ампірним" проектом. Він зведений за типовим проектом двохзального кінотеатру на 600 місць (2 зали по 300 місць кожен).

Зали розташовані на другому поверсі і мають чудову акустику, досконалу систему вентиляції. На першому поверсі — фойє з музестрадою, читальня, буфет.

З 2011 року в житті старого кінотеатру почалася зовсім нова епоха. На його місці був створений багатофункціональний культурний центр Будинок мистецтв.

А

Рис. 67. Двухзальный кинотеатр «Ударник» на 600 мест (2×300). Общий вид. Сталинград. 1949 г. Архитектор С. Яшкин

Б

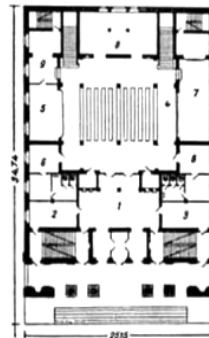

Рис. 68. Двухзальный кинотеатр «Ударник». План первого этажа
1 — классный вестибюль; 2 — комната администратора; 3 — контора; 4 — фойе; 5 — эстрада; 6 — курьельная; 7 — буфет; 8 — читальня; 9 — артистическая

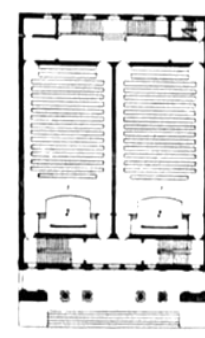

Рис. 69. Двухзальный кинотеатр «Ударник». План второго этажа
1 — зрительный зал; 2 — эстрада

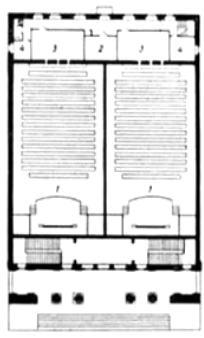

Рис. 70. Двухзальный кинотеатр «Ударник». План третьего этажа
1 — второй свет зрительного зала; 2 — проекционный; 3 — комната механика

Б

Рис. 2.2.13

А. Прибутковий будинок Г. Мізко

Б. Будинок мистецтвм.Дніпро

Харків

Формування польського осередку Харкова (1805-1918 рр.) є прикладом толерантного співжиття українського місцевого та польського населення. На початку XIX століття у патріархальному Харкові мешкало близько 10 тисяч поляків. Серед них був потомок старовинного польського роду — граф С. Потоцький.

Польська громада Харкова зростала не тільки кількісно, але відбувалося поступове творення її як цілісної етнічної спільноти. Харківська польська спільнота відіграла активну роль в житті міста.

Особливий внесок в архітектуру Харкова зробили три архітектори польського походження — Б. Г. Михайловський, З. Ю. Харманський, А. І. Ржепижевський. Але найбільш дотичними до будівель театрального скерування були Б. Михайловський та З. Харманський.

Однією з перших будівель побудованих Б. Михайловським в Харкові була будівля оперного театру. Театр з великою сценою, оркестровою ямою, з триярусним залом на 930 місць, з службовими приміщеннями, з фойє, з буфетом та касою був розміщений на куті Лопанської, набережної та Єкатеринославської вулиці. У 1880 р. в театрі були забрані дві ложі бенуару, один ряд стільців з партеру, в партері був влаштований свобідний поперечний прохід. Будівля була дерев'яна, тому прослужила лише 10 років.

Коли будівля старого оперного театру була зруйнована, оперні вистави проходили на сцені Львівського драматичного театру, а також у літньому павільйоні Комерційного клубу на вулиці Римарській. (Рис. 2.2.14) Пізніше Комерційний клуб почав здавати різним оперним трупам приміщення на вулиці Римарській, 21. Це була двоповерхова дерев'яна будівля, яка була обкладена цеглою. В 1883 році в цьому будинку сталася пожежа і в 1885 році відбувалися відновлювальні роботи по проекту архітектора Б. Г. Михайловського. До будівлі прибудували великий новий зал, який всередині був схожий на один із залів палацу Тюільрі у Парижі (стиль французький ренесанс). Зал прикрашала ліпнина (робота Шиллера). Напівдуги під стелею

були прикрашені барельєфними портретами російських композиторів. На стелі були малюнки присвячені сільському господарству, торгівлі, виноробству. Зал був освічений електролампами. В 1891 році під керівництвом Михайловського було сконструйовано сцену з оркестрової ямою. Тепер в цій будівлі, яка пережила 6 реконструкцій, знаходиться зал Харківської філармонії (Полякова, 2004).

У 1893 році Б. Михайловський займається реконструкцією Міського театру, який був побудований за проектом А. Тона ще в 1841 році по вулиці Сумській, 9. Перебудова відбувалася в стилі французького ренесансу. За участю польського інженера-архітектора З. Ю. Харманського була здійснена перебудова самої будівлі театру. Велике враження на відвідувачів справляла багата ліпнина. Скульптури подібні до скульптур Лувру (скульптор залишився невідомим) були розміщені по всьому фасаду.

Відкриття оновленого театру відбулося в 1893 році. Сьогодні це Харківський державний академічний український драматичний театр імені Т. Г Шевченка. У кінці ХІХ століття еkleктику замінює новий архітектурний стиль модерн, якому притаманні незвичайні, обтічні форми, потяг до асиметрії, до нових пластичних рішень. Стиль модерн характерний роботам архітекторів польського походження З.Ю.Харманського та А. І. Ржепижевського, діяльність яких припала на другу половину ХІХ та на початок ХХ століття.

Харманський брав активну участь у житті Польського товариства та був одним із засновників Польського дому, який розміщувався на вулиці Провіантській. Виконав проект будівлі "Польського дому", а також керував будівництвом З. Харманський. Польський дім у Харкові був місцем зібрання прихожан римо-католицького віросповідання та джерелом прибутку. Його зал здавався під вечори, концерти, аматорські спектаклі (Салата, 2019).

А

Б

Рис. 2.2.14

А. Польський дім у Харкові, де збиралась і українська громада міста
(кутовий будинок сучасних вул. Гоголя та пров. Мар'яненка)

Б. Старий театр Харкова

Втрата незалежності та вітчизни змусила поляків добровільно емігрувати та повязати свою долю з найбільшим містом Слобожанщини Харковом. Харків став для поляків містом, де їм дозволили зберегти свою ідентичність, свої традиції, дух нації. Поляки теж в свою чергу зробили для міста багато. Польський Харків є прикладом добрих українсько-польських контактів у часи бездержавності обох народів.

2. 3. Класифікація архітектурних типів польських театрів

При окресленні класифікації архітектури польських театрів виникли значні складності. Загальна інформація про театральні осередки не дає можливості сформувавши повну картину класифікації. Багато театральних будівель були пристосовані до вже існуючого, чужого середовища, і не повною мірою відповідають загальній класифікації архітектурних типів. Театральні будівлі, які створювали як польські театри з часом переставали існувати, або їх змінювали інші народні театральні трупи. Тому сформувавши саме окрему типологічну класифікацію для польських театрів в Україні є досить складно.

Враховавши досвід дослідження таких науковців як Проскураков В. І. і Гой Б. В. (2007) і, проаналізувавши класифікацію запропоновану професором В. І. Проскураковим (1998), у праці можливо створити аналогічну класифікацію для польських театральних будівель в Україні.

Так польські театри можна класифікувати за місткістю, за жанром, за конструктивним рішенням, за складом функціональних елементів, за типом сцени та формою залу. (табл. 2.3.1).

Огляд досвіду будівництва польських театрів у світі та Україні показує, що переважна більшість польських театрів — це театри при спільнотах і клубах, переважно їх місткість коливається у рамках — 100-200 місць, але театри, які будувалися спеціально, а не пристосувались під театральні приміщення зазвичай мають місткість близько 200-800 місць.

Таблиця 2.3.1

Загальна класифікація історичних типів польських театральних будівель та споруд в Україні

№	За жанром	За місткістю	За конструктивним рішенням	За складом функціональних елементів	За типом сцени	За формою сцени
1	2	3	4	5	6	7
1	Кабаре, водевілі, драма, вар'єте, малі форми, фольк. вистави	50-150 місць	З незмінною конструктивною схемою	З мінімальним	З комбінованою сценою	З залом квадратної форми
2	Оперета, драма, фольклорні вистави	200-600 місць			З глибинною сценою	З залом прямокутної форми
3	Драма, опера, оперета, балет	600-1400 місць	Мобільні пересувні	З середнім	Зі сценою-ареною	З залом овальної чи круглої форми
4	Масові театральні вистави та видовища	1400 і більше місць	Транспортовані збірно-розбірні			

Традиційно проект театру повинен підпорядковуватись певному складу функціональних елементів і кількості їх використання, тому театральні споруди можна класифікувати за обсягом функціональних елементів:

- з мінімальним складом приміщень;
- з середньою кількістю приміщень;
- з повним складом приміщень.

Так як формування українського і польського театру проходило дотично, то формальний поділ театрів за місткістю і жанром, які є залежними один від одного, можна поділити на:

- театри на 50-150 місць — театри-кабаре, драматичні театри, фольклорні театри, театри малих форм, театри спільнот і товариств (Польський народний театр в Будинку вчителя м. Львів);
- театри на 200-600 місць — драматичні театри, музично-драматичні театри, театр опери та оперети, фольклорні театри (такі театри створювали при польських спілках) (Польський театр в Католицькому домі, зараз — театр ім. Лесі Українки, Львів);
- театри на 600-1400 місць — драматичні театри, театр опери, оперети та балету (спеціально спроектовані театри, національні театри) (Стаціонарний театр ім. О. Фредро, м. Івано-Франківськ; міський театр ім. Ю. Словацького, м. Луцьк);
- споруди, місткість яких більше за 1400 місць — спеціально спроектовані літні театри та відкриті театральні площі (Польський народний театр, зараз Академічний театр для дітей та юнацтва, Львів).

Сприйняття людиною архітектурного образу театру в структурі міської забудови формує певні принципи розташування та виокремлення від загального образу забудови, що додає масштабності і пишності театрального дійства.

Більшість головних театральних будівель, що розміщуються в центральній частині міста, створюють певну вісь, або завершують

композицію центральної площі. Споруди, що змінювали своє цільове призначення на театральне, сформувались в панських будівлях, віллах, в загальній забудові при центральній частині міста, в палацових комплексах. Наслідком формування оригінальних, специфічних способів архітектурно-планувальних рішень був вплив ряду чинників (політичних, демографічних, суспільно-культурних) на планування та містобудівну прив'язку "національних театрів".

Більшість львівських театральних споруд польської спільноти розміщені у пристосованих, або перероблених для даних цілей приміщеннях, колишніх церквах.

Саме так постав у 1795-1799 роках "Польський театр" у Львові, який був розміщений у колишній францисканській церкві у Львові. Прикладом пристосованого для театральних цілей приміщення слугує будівля колишньої їдальні палацу Бельських (змурованого в 30-х роках ХХ століття) на вулиці Коперника. Тут в 1959 році поряд з різноманітними організаціями діяв один з перших львівських театрів, що існував у поза театральному просторі.

Цікавим прикладом багатогранності та функціональності приміщення є Львівський драматичний театр ім. Лесі Українки (Горбачевський, 2012). При будівництві споруди використовувалися новинки того часу, а саме: штучний камінь, дахівка, залізобетон, найновіша система центрального опалення будівлі, каналізація і ефективне електричне освітлення, зокрема, театального залу, холу, майданчиків та сховищ. Будівництво розпочали у 1908 році за проектом архітекторів Адама Опольського та Ігнатія Кіндзерського в модернізованому середньовічному дусі з використанням елементів готичної і романської архітектури. Споруда тісно пов'язана з польською культурою. Це яскравий приклад бурхливого розвитку міста на початку ХХ століття. Ця театральна будівля, незважаючи на первісне призначення і етнічне спрямування, сприяла розвитку польського, російського та українського театального мистецтва, останнє з яких утвердилося на теренах міста і стало його окрасою.

Окремі театральні-видовищні споруди польських спільнот розміщені у внутрішньо-квартирних просторах. Так будівлі колишнього ремісничого товариства "Гвезда" не проглядаються з головних вулиць і були спроектовані не на місці сучасної споруди по вулиці Короленка, а у внутрішньому подвір'ї, оточеному будівлями товариства.

Польські театральні-видовищні будівлі в Івано-Франківську мають свої особливості щодо проектування та прив'язки до місцевості. Вдала архітектурно-просторова організація театру ім. О. Фредро, зручна і оригінальна за розміщенням в структурі міста, парадна в'їзна, кутова містобудівна прив'язка на вулиці Бельовського, 1. Через круглий вестибюль із касами глядач потрапляв у підковоподібний кулуар-фойє із гардеробами, туалетами, буфетами, який охоплював півкруглий зал. Добре вирішена сценічна частина мала окремі входи, допоміжні приміщення, гримерні, костюмерні.

Для функціонування будь-якого театального осередку важливим є створення театального простору чи перебудова будівлі із збереженням і продовженням традицій. Наприклад, перебудова польського дому в Чернівцях. Будівля мала служити не тільки товариству, але й використовуватись для проведення театральних вечорів, концертів і виставок. Велика зала планувалась на землі двору та саду на 600 осіб і 240 посадкових місць. Архітектурним вирішенням можна вважати оздоблення великої зали, яким займався Конрад Гурецький, а архітектурою фасадів і плануванням керував відомий польський архітектор Франц Скворон.

Українські території, що входили до складу Російської імперії, були максимально обмежені в розвитку національних культур. Спеціально збудованих чи спроектованих національних театральних будівель як наслідок цього не було. Театральні польські трупи в цьому регіоні розташовувались переважно у пристосованих будівлях професійних товариств, клубах, будинках культури. Наприклад на початку XIX століття Київ не мав свого

театру, але театральні вистави були найпопулярнішим видом дозвілля мешканців міста.

Перший і Другий міський театр Києва використовували поляки, росіяни та українці. В 1930 році тут існував 1-й Державний польський театр, а з 1935 року — Державний польський театр. У 1938 році польський театр у Києві припинив своє існування.

Подібна ситуація була і в інших містах, таких як — Одеса, Харків, Дніпро та інших. У містобудівній структурі такі театральні будівлі виникали хаотично, мали подібну архітектуру, без рис національної ідентичності (вирізнялись оформленням входів, вивісками тощо), але відповідали загально-конструктивним та технологічними вимогам, які були універсальними і для будівель усіх інших театрів.

Після Жовтневої революції, а саме, в 1921 році у Києві було засновано 1-й Державний робітничий польський театр, керівником якого став З.Вільчковський. Метою створення даного театру було залучення до комуністичного виховання та соціалістичного будівництва широких мас етнічних поляків, які історично мешкали на українських територіях. У 1925 році ЦК РКП (б) звернувся до КП (б) України із пропозицією створити в Києві польській професійний театр. Державному польському театру на рівні з новими українськими театрами намагались надати особливе місце в театральномистецькому просторі міста.

Таблиця 2.3.2

Класифікація польських театрів на території України за розміщенням у місті

№	Візуальне сприйняття	Відмітка розташування	За прийомами архітектурно-планувального розвитку	За містобудівельним вирішенням
1	2	3	4	5
1	Піктограма Оформлений вхід Частина поверху Частина будинку	Наземні	Вбудовані	Фасад формує вулицю, провулок, кулуар
2	Громадський будинок Негромадський будинок	Наземні	Прибудовані З перебивкою поверхів	Формує проспект Формує площу
3	Спеціальницький будинок Як квартал Як комплекс	Комбіновані	Окремі споруди	Формує все разом

Ця управлінська позиція була притаманна і іншим українським містам. Місцеві польські театри отримували не пристосовані приміщення (Томазова, 2017). (табл. 2.3.2)

Будівлі та простори, які виділяли або використовували для польського театру, за принципами сприйняття їх у містобудівельному середовищі можна розділити на такі типи:

- будівлі, що сприймаються за певною ознакою;
- будівлі, виокремлені за символічними елементами або інтер'єрними рішеннями.

У більшості це палацові будівлі заможних панів перероблені або пристосовані під театральну діяльність. Прикладом слугує палац Потоцьких в Тульчині.

За типом споруди можна здійснити поділ на:

- негромадський будинок (Дім Польський, Одеса; Польський народний дім, Чернівці);
- громадський будинок (костел Францисканців, Львів; Дім польський, Львів);
- спеціальний будинок (театр Скарбека, Львів; театр ім. О. Фредро, Івано-Франківськ);
- комплексний будинок (палац Потоцьких, Тульчин).

За планувальним вирішенням будівлі можна розділити на:

- вбудовані (польський театр, Кам'янець-Подільський);
- прибудовані (прибудова театральної зали до Старого замку, Тернопіль);
- окремі споруди (театр ім. О. Фредро, Івано-Франківськ);
- з перебивкою поверхів (Дім Польський, Одеса; Дім польський, Львів).

За містобудівним рішенням здійснюємо поділ на:

- рядова забудова (Дім Польський, Одеса);
- проспектна забудова (Польське товариство "Огніско", Дніпро);
- площі (Палац Потоцьких, Тульчин);

- окремий квартал (Польський Народний Дім, Чернівці).

Висновки до розділу 2

Висунута періодизації історії формування видовищних просторів у культурі польського народу:

- обрядово-народний театр (народні пісні, обрядові ігри, літургійний театр);
- мандрівний театр (видовища, що переважно відбувалися під відкритим небом; просторами слугували вулиці, площі, приватні подвір'я);
- аматорський театр (почав розповсюджуватися на території України в XVIII ст. при народних домах, клубах, товариствах, при костелах);
- професійний театр (професійний польський театр у Львові почав діяти в кінці XVIII ст. (1780 р.)). Створення професійних польських осередків в таких містах, як Львів, Київ, Харків, Одеса, Дніпро, Житомир, Луцьк, Тернопіль, Чернівці. Польський "Театр Народови" — один із провідних і найстаріших театрів Польщі почав діяти у Варшаві в 1765 році.

При дослідженні польських театральних осередків на території України було визначено їх основні центри: Львів, Івано-Франківськ, Чернівці, Київ, Дніпро, Одеса, Харків.

Визначено основні часові межі формування театральних осередків XIX-XX століття.

Окреслено класифікацію театральних будівель України, як оригінальних, так і таких, що пристосувалися та використовувалися польськими театральними труппами.

За місткістю театральні будівлі можна поділити на:

- театри від 50-100 місць — камерні театри;
- театри від 100-500 місць — малі театри;
- театри від 500-1200 місць — середні театри;
- театри від 1200 і більше місць — великі театри.

За жанрами театральні простори поділяються на:

- камерні театри – драматичні, фольклорні, театри при спільнотах, театр при костелах, кабаре;

- малі театри — музично-драматичні, фольклорні, театри опери та оперети;
- середні театри – драматичні театри, театри опери, театри опери і балету;
- великі театри – драматичні постановки, опери, літні театри, відкриті театральні площі.

Розроблено класифікацію театральних осередків за функціональним складом елементів:

- театри з мінімальним складом приміщень;
- театри з середнім складом приміщень;
- театри з повним складом приміщень.

Визначено основні типи конструктивних рішень. Більшість театрів побудовано за незмінною конструктивною схемою, але театри гастрольного типу використовували мобільні пересувні конструкції.

За типом сцени польські театри поділяються на:

- театри з комбінованою сценою;
- театри з глибинною сценою;
- театри з сценою-подіумом;
- театри з сценою-ареною чи симулятивною сценою.

Класифіковано театри за типом сприйняття в середовищі:

- символіка (символіка в панських оселях, оформлення входів, оформлення інтер'єрних вирішень);
- містобудівне вирішення;
- архітектурні прийоми у вирішенні фасадів.

Класифіковано будівлі театрів за архітектурним рішенням фасаду на:

- фасади, що приховують функціональність будівлі;
- фасади, що навмисно приховують функціональність будівлі;
- фасади, що підкреслюють функціональність будівлі;
- фасади, що підкреслюють національну ідентичність.

III розділ Аналіз основних факторів, що впливають на формування архітектури нових типів польських театрів та театральних-видовищних будівель в Україні

3.1. Фактори які впливають на формування польських театрів.

Аналіз політичних та ідеологічних факторів

Друга половина XVIII століття для Речі Посполитої знаменувалася глибокою політичною та економічною кризою. Прогресивно налаштовані діячі того часу (Г. Колонтай, Т. Костюшко, Я. Снядецький, С. Конарський, С. Сташіц) почали шукати шляхи політичного реформування шляхетської Польської держави. Їх політичні проекти були програмою обмежених реформ.

Прийняття сеймом першої в польській історії конституції мало велике значення для суспільно-політичного життя поляків. Проте зовнішні умови не сприяли стабілізації держави, перш за все у внутрішньополітичному аспекті. Національно-визвольне повстання 1794 року під проводом Т. Костюшка прискорило падіння Речі Посполитої.

Думки і погляди польських митців епохи Просвітництва, їх наукові праці стали основою національно-визвольних вимог 30-х років XIX століття і мають важливе значення для висвітлення тогочасних суспільних процесів.

Значний вплив на систему польських політичних партій мали традиції національно-визвольної боротьби, яка до 60-х років XIX століття розвивалася під супроводом шляхти. Повстання 1863-1864 рр. дало поштовх до процесу поляризації польського національно-визвольного руху. Переважна частина польського населення відходила від політичної боротьби з монархіями і співпрацювала з ними. В цей час активізується процес політичного самовизначення польської промислової частини населення.

При державно-політичному устрою Росії та Німеччини польські політичні сили були позбавлені легальної діяльності. Все це визначило

форми і напрями активності польських національних сил, але й спричинило розвиток їх програмних концепцій боротьби за відновлення державності.

Першими (початок 80-х років XIX століття) виникли соціалістичні партії, які відображали зростання робітничого руху. Ідейно-політичні розмежування в середовищі робітничого прошарку привели до організації партій з різними програмними вимогами. Національно-демократичний рух — один з найважливіших рухів XIX століття мав підтримку серед інтелігенції і селян. Селянський рух почав створювати свої політичні партії в середині 90-х років XIX століття. Основу його принципів складало прагнення до національного, політичного, економічного і культурного піднесення народу.

Кінець XIX — початок XX століття знаменується виникненням ідейно-політичного підґрунтя для найважливіших польських суспільно-політичних течій, а саме: консервативного, національно-демократичного, селянського і соціалістичного. Воно стало відображенням політичних, економічних та культурних прагнень основних верств польського суспільства.

Після завершення наполеонівських війн був здійснений політичний перерозподіл у Європі. Він торкнувся і польських земель. Річ Посполита була відновлена, а окремі її частини — Краківська республіка, Царство Польське здобули урізані державні права.

Значною мірою вплинули на подальший польський національно-визвольний рух нові соціально-політичні реалії, а також умови як соціального, так і економічного розвитку.

Політично-ідеологічна ситуація будь-якого історичного періоду впливає на архітектуру національних культурних закладів, водночас сприяє збереженню національної ідеї в архітектурному витворі. Важливим чинником будь-якої нації є її духовні якості, її культура. Висвітлення проблеми національної свідомості польського народу, як і будь-якого іншого народу, пов'язане з національним менталітетом, з мовним питанням, з культурним рівнем.

Будь-яка зміна політично-ідеологічної ситуації накладає свій відбиток на підходи щодо вирішення архітектурно-просторових середовищ громадських та культурних споруд, які повинні відображати національні характеристики окремої нації.

Описи споруд та просторів відповідного історичного періоду дають певне уявлення про архітектуру будівель того часу.

Для доби пізнього класицизму у Польщі характерним було збільшення обсягів будівництва, поява великих репрезентативних споруд, які надавали масштабності площам і вулицям польських міст, і для більшості з яких стилістика класицизму стала провідною (Беганский, 1974р.). Прикладом театральних споруд періоду пізнього класицизму був Великий театр у Варшаві (1825-1933 рр.).

Для польської архітектури другої третини XIX — початку XX ст. характерними були історизм, еkleктика, модернізм. У стилістичному плані еkleктики з домінуванням неоренесансу збудований театр ім. Юліуша Словацького в Кракові(1893р.).

Аналіз культурно-естетичних факторів.

Початок ХХ століття незважаючи на те, що польські землі були розділені і входили до складу трьох імперій, відмітився важливими зрушеннями в духовній і матеріальній культурі польського суспільства.

У різних сферах освіти, науки і культури соціально-економічне і політичне становище різних частин польських земель, як важливого фактору розвитку суспільства, проявилось по-різному. Незважаючи на фактор обов'язкової початкової освіти в Галичині, понад 40 % польських дітей не здобували освіти взагалі. У середніх навчальних закладах здобували класичну освіту, професійна школа майже не була розвинута. В університетах Кракова та Львова молодь вчилися з усіх куточків польських земель.

Поширення історичної свідомості серед поляків було обумовлене особливим значенням для них традицій, які пронизували всі сфери культури і тим самим скріплювали її єдність в умовах вимушеної розпорошеності польських земель. У період занепаду позитивізму романтизм відродився, коли при переході сторіч виник новий інтелектуально-художній напрям — модернізм.

В архітектурній сфері на польських землях був популярний стиль "сецесіон" - один із різновидів стилю модерн.

Активне використання в архітектурі можливостей художнього відображення сприяло застосуванню у будівництві бетону та інших нових матеріалів (Горюнов та Тубли, 1994р.).

Значних успіхів у цей період було досягнуто в музичній культурі. Далеко за межами польських земель здобула славу творчість таких польських композиторів як М. Карнович, Л. Ружицький, К. Шимановський.

Поряд із вже відомими польськими театральними центрами Краковом і Львовом виникають нові Лодзь, Варшава, Вільно. Широкого розповсюдження набула діяльність аматорських театрів у прусській частині польських земель.

Польська культура початку ХХ століття залишалася єдиною сферою життя, що забезпечувала розвиток польської нації як єдиного цілого. Саме завдяки своїм культурним досягненням поляки нагадували про своє існування, про своє право зайняти гідне місце у світі.

Сприятливі умови для розвитку національної культури, освіти, науки створило відновлення державності Польщі (1918 р.). На початку ХХ століття в Польщі нараховувалось близько дев'ятсот народних домів, біля тисячі народних театрів, сто сімдесят п'ять музеїв та двадцять шість тисяч бібліотек. (Яровий, 2005).

Польщі в міжвоєнний період були притаманні п'ять моделей культур: інтелігентська, селянська, міщанська, шляхетська та робітничка. Процес національної консолідації зближував ці моделі, сприяв їхньому взаємопроникненню, розширював ті сфери духовного життя, в яких сприйняття цінностей різними станами уніфікувалося. Характерними рисами для більшості польських селян і робітників стали відданість національній ідеї, готовність відстояти незалежність країни. Вони, як і інші прошарки населення, не забували про свої власні інтереси, але заради захисту державності були готові на значні жертви.

Розвиток театрального мистецтва початку ХХ століття був складним і суперечливим. Досягнення польського театру пов'язані з режисерами Ю. Остервою, Л. Шиллером, С. Ярачем, Ю. Висоцьким, А. Зельверовичем, А. Адвентовичем. У 1919 році Ю. Остерва створив театр "Редута". В цей період провідне місце належало варшавському "Театру народовому". Розквіт театру "Редута", з діяльністю якого тісно пов'язані імена таких знаних польських акторів як С. Шаняньського, С. Жеромського, С. Висп'янського, припав на на 30-ті роки ХХ століття. Значне місце в політичному житті займав "Театр польський", на сцені якого грали відомі актори: І. Сокольська, В. Семашкова, М. Пшибилко-Потоцька, М. Дулемба, Ю. Венгжнін, С. Висоцька. Однією із знакових в 1934 році у Варшаві була постановка вистави "Дзяди" за твором А. Міцкевича.

Широкого розповсюдження набуває конструктивізм, в основу якого були покладені якість, утилітарність, простота конструкцій та відсутність декоративних прикрас. Пануючим було експериментаторство, пошук естетичних ефектів, зовнішнє прикрашення тощо.

Вплив культурно-естетичних факторів на формування архітектури професійних театрів базується на внутрішніх національних особливостях і на факторах зовнішнього культурного впливу. У період з ХІХ початок ХХ століття Європою поширюється стиль неоромантизм. Тоді особу розглядали як частинку єдиної нації, яка мала певні обов'язки щодо своєї спільноти.

Саме мистецтво і архітектура відображають настрій і тенденції того чи іншого періоду. Мова архітектури узагальнює соціальні закономірності, ідеї і емоції, які мають вагомє значення для етносу та суспільства в цілому (Проскураков, 2001р.).

Образ сучасного польського театру, створюючи архітектурні форми, відштовхується від внутрішнього об'ємно-просторового вирішення сцени. Важливим є врахування загальних тенденцій в архітектурі польських споруд, що є орієнтирами сучасної архітектури польського театру України.

Естетичні орієнтири польського театру сьогоднішніх часів базуються на сучасних підходах до театрального-просторового вирішення; на сучасних принципах просторово-функціонального та технічного забезпечення організованого театрального процесу та на новітніх архітектурних тенденціях враховуючи місцеві умови та традиції. Як приклад можна навести експериментальні проекти "польських театральних споруд", які були розроблені на кафедрі ДАС ІА Національного університету "Львівська політехніка", дипломантом рівня бакалавр К.Трухіним ("Будівля польського культурно-просвітницького центру з театральним залом"); дипломантом рівня магістр М. Кресою ("Будівництво корпусу з театральним простором для широкого кола національностей"); дипломантом рівня магістр І.Коробкою ("Проект польського театру на вул. Коперника у Львові").

Таким чином, спираючись на історичний досвід, новітні архітектурні тенденції, авторські експериментальні пошуки дають поштовх до створення архітектурної моделі сучасного польського театру в Україні.

Аналіз соціально-економічних і демографічних факторів.

Згідно літописних даних поляки оселилися на території сучасної України, ще у 1030 році, коли київський князь Ярослав Мудрий розселяв полонених поляків вздовж ріки Рось. Під час колонізаторських навал литовських та польських феодалів основна маса польського населення оселяється на українських землях у XIV-XVII столітті.

Із поневоленням у XIV столітті Галицько-Волинського князівства почалася найвизначніша хвиля польської колонізації. З періоду виникнення держави Річ Посполита шляхетська Польща згідно з Люблінською унією (1569 р.) захопила Волинь, Київщину, Брацлавщину і частково Лівобережну Україну. Землі Правобережної України були роздані польським урядом шляхті та великим магнатам. Втрата Польщею державності та незалежності поставила країну у залежність від Російської імперії, Австрії та Пруссії (Макарчук, 2008р.).

Наприкінці XVIII століття в Правобережній Україні налічувалося близько триста п'ятдесятитисяч поляків. У цей період вони становили більшість серед поміщицької верхівки, католицького духовенства, службовців (Калакура, 2007 б).

Після поразки повстання 1830-1831 рр. поляки України з панівної нації перетворилися на соціальну пригнічений етнос, який помітно зменшився по кількості. Чимало поляків втратили свої маєтки в Одесі, Києві, Харкові, Миколаєві та інших містах. Були вжиті репресивні заходи до польської освіти та культури. У 1897 році чисельність польського населення становила 1,6% населення України (це без західних земель).

Інтенсивна міграція поляків на етнічну територію України не зменшувалися і у XIX столітті. В цей період швидко заселялися західноукраїнські землі. За даними перепису 1897 р. в Україні проживало більше двох мільйонів поляків (це 4,5% всього населення Російської імперії).

Найбільший етнічний масив поляків існував на землях Західної та Правобережної України (на Поділлі та Поліссі).

Природно-географічні умови українського Полісся, ізольованість від розвинутих економічних і культурних центрів сприяли консервативності побуту польського населення цього краю, що дало можливість зберегти етнічні особливості різних груп поляків у місцях їх проживання. Ці відмінності відображали соціальну диференціацію польського населення українського Полісся. Найяскравіше це відобразилося у традиційному народному костюмі та особливостях формування житла.

Незважаючи на природні та демографічні процеси та масовий виїзд поляків на історичну батьківщину в 1995-1997 рр. поляки і далі демонструють свою етнічну присутність і займають одне з домінуючих місць серед етнічних груп України. Польська спільнота найбільш інтегрована в українське суспільство серед всіх етноменшин, яка попри асиміляційні та урбанізаційні явища зберегла свою самобутність. Поляки беруть активну участь у національно-культурному відродженні і є містком в українсько-польському партнерстві.

Поляки мешкають у всіх областях України, але більшість з них проживають на Галичині, Волині, Поділлі, Поліссі, Київщині та у Києві. На Львівщині, Тернопільщині, Івано-Франківщині, Волині, Рівненщині в 2001 році проживало 38,4 тисяч поляків, на Хмельниччині та Вінниччині — 26,8 тисяч, на Житомирщині, Київщині та в місті Києві — 58,8% тисяч осіб. Велика кількість поляків є на Півдні України: в Одеській, Херсонській, Миколаївській областях, в Криму, в промислових регіонах — Донбасі, Дніпропетровщині, Запоріжжі, Харківщині, тобто у найбільш русифікованих регіонах, що мають вплив на їх мовно-культурний розвиток.

Кількість національно-культурних об'єднань з кожним роком зростає. Так в 1990 році їх було 8, а у 2006 році їх вже було п'ятдесят (Калакура,

2007 а). Товариства розширюють свій вплив на польські громади, урізноманітнюють форми своєї роботи, захищають національно-культурні цінності свого народу. Успішно працює товариство польської культури імені Адама Міцкевича в Запоріжжі (Є. Розенбаум), у Рівному (В. Буклеревич), відділення Союзу поляків України в Дніпропетровську (Р. Вербіцький), в Одесі (Б. Заячковський) та ін.

З відновленням незалежності України діяльність римо-католицької церкви активізувалася в напрямку як культурного, так і національно-духовного відродження української полонії.

3. 2. Вимоги польських громад до складу приміщень залежно від функціонального призначення, побуту, культури.

Було проведено опитування польських спільнот методом анкетування щодо їх погляду на архітектуру сучасного польського театру та їх бачення перспективи розвитку театру. Метою опитування було вивчення загальної думки стосовно вимог до планування та складу приміщень театру в залежності від функціонального призначення, культури та побуту польського народу.

Розроблені анкети (див. додаток 1) були надіслані поштою у більш ніж 50 польських спільнот та організацій. Проведено опитування керівників польських театральних колективів, польських науковців щодо бачення ними архітектурно-планувального вигляду сучасного польського театру.

Запитання в анкетах були згруповані за такими тематичними блоками:

- мережа польських організацій та спільнот в Україні;
- види театральних дійств;
- театральне середовище;
- театр майбутнього.

За даними перепису 2001 року в Україні налічувалося 144 130 поляків (у 1989 р. — 219 200), які становили 0,3% від загальної кількості населення країни. Із загальної кількості польського населення України проживає в містах 99 646 (69,1%), у селах — 44 484 (30,9%). Переважна їх більшість мешкає у правобережних областях, а саме в Житомирській, Хмельницькій та Львівській областях. (таб. 3.2.1.)

Склад спільнот має різну чисельність: 20-30 осіб у малих населених пунктах з невеликою польською громадою; 300-350 осіб в обласних центрах, чи до 2000 осіб у містах з великими громадами.

Таблиця 3.2.1.

Розселення поляків в Україні

Регіон	Чисельність поляків 2001	Частка у населенні
1	2	3
Житомирська область	49046	3,53%
Хмельницька область	23005	1,61%
Львівська область місто	18948	0,73%
м. Київ	6924	0,27%
Донецька область	4343	0,09%
Республіка Крим	3879	0,19%
Тернопільська область	3856	0,34%
Вінницька область	3794	0,22%
Чернівецька область	3387	0,37%
Дніпропетровська область	3288	0,09%
Одеська область	3247	0,13%
Київська область	2846	0,16%
Луганська область	2107	0,08%
Рівненська область	2031	0,17%
Харківська область	1936	0,07%
Івано-Франківська область	1864	0,13%
Запорізька область	1774	0,09%
Херсонська область	1625	0,14%

Миколаївська область	1317	0,10%
Полтавська область	813	0,05%
Волинська область	788	0,07%
Черкаська область	729	0,05%
м. Севастополь	580	0,15%
Кіровоградська область	556	0,05%
Чернігівська область	528	0,04%
Закарпатська область	518	0,04%
Сумська область	421	0,03%
Україна	144130	0,30%

Незважаючи на мовну асиміляцію (тільки 13% українських поляків назвали рідною польську мову, а 71% — українську), анкетування підтвердило, що більшість поляків підтримують польську театральну культуру, а центри польських спільнотспрямовують своюкультурно-просвітницьку роботу в напрямку збереження культурних традицій та ідентичності (Калакура, 2007р.).

Щодо польських релігійних спільнот, то до 20% із них вважають, що театральні заходи повинні носити традиційно релігійний характер (театралізовані видовища на свята Різдва, Паскита ін.).

Реалізація культурних потреб польського населення в Україні є одним із важливих завдань польських спільнот та їх культурних центрів.

Майже усі з опитаних представників польських спільнот є дотичні до підготовки чи проведення театральних-видовищних та масових заходів. (рис. 3.2.1.)

Бажання взяти участь і потребаполяків у театральних заходах тісно пов'язана зі ступенем їх активності та з можливістю реалізації потреб самої

спільноти. В польських організаціях та спільнотах відбуваються зустрічі, дискусії, перегляд кінофільмів та вистав.. За даними анкетного опитування тип і жанр вистав, які проходять в їх культурних центрах доволі різноманітний. Більшу частину з них, а саме 60% становлять релігійні, фольклорні вистави, 40% — драматичні і музично-драматичні вистави, оперети. В таких містах як Львів, Івано-Франківськ, Київ, Ужгород, Чернівці часто проходять театральні-музичні фестивалі. Переважна більшість опитаних (70%) відвідують музичні та рок концерти (Львів, Івано-Франківськ, Чернівці, Кам'янець-Подільський).

У спільнотах із малою чисельністю осіб у більшості відсутнє відповідне приміщення для показу театральних видовищ чи для організації масових заходів, тому вони є обмежені в задоволенні їх етнічно-культурних потреб (Мостиська, Самбір, Прилуки та ін.)

ТЕАТРАЛЬНО-ВИДОВИЩНІ ТА МАСОВІ ЗАХОДИ								
Театральні вистави організовані власними силами			Театральні вистави запрошених колективів			Перегляд кінофільмів, святкування, зустрічі		
Ніколи	Деколи	Часто	Ніколи	Деколи	Часто	Ніколи	Деколи	Часто
22,5%	15,5%	62%	28%	48%	24%	25%	6,5%	68,5%

Рис. 3.2.1. Дорожня карта театральньо-видовищних та масових заходів у сучасних польських спільнотах України.

Театральне середовище

Театральне середовище в першу чергу залежить від театральної зали. Як правило характеристика залу залежить від конструкції будівлі, в якій вона розміщена, та від її оформлення. Більше 60% опитаних представників польських центрів стверджують про існування у них театральної зали. У переважній більшості центри розміщені в переобладнаних квартирах чи в громадських будівлях. У таких будівлях залом слугує пристосоване приміщення. Щодо анкетних даних, то 60% товариств мають театральні зали. Габарити таких залів в середньому невеликі, приблизно 5,6 (6) на 11 (12) м, із висотою 2,5 (3, 3,3) м. В багатьох залах відсутня сцена, або є невисокий подіум. Місткість таких залів невелика - 50 - 100 чоловік.

Багато польських спільнот розміщені у колишніх сільських клубах, будинках культури, відповідно вони їх приміщення використовують як зали. Часом польські товариства для культурно-масових заходів використовують приміщення костелів чи прибудови до костелів.

Умовно можна здійснити поділ залів польських спільнот за їх місткістю: малі зали (50-100 місць), середні (200-600 місць) і великі (600-1400 місць). Середні і великі зали мають відповідне оснащення і сцену відповідної глибини.

Відносно функціональної організації та характеристик центрів спільнот та польських організацій, то в них, культурно-просвітницькі та виховні функції суміщені в одній будівлі, або в її частині, зазвичай, паралельно функціонують театр і кінозал, бібліотека і лекторій, музей і телевізійний зал. Такі будівлі можна назвати "клубними блоками", які безпосередньо сприяють розвитку національної самосвідомості, художніх, музичних та театральних традицій, вивченню мови, культури, релігії, адже тут відбувається безпосереднє спілкування осіб, які відносять себе до польської спільноти. Такі зали можна віднести до "універсальних", бо їх використовують не тільки як видовищно-театральні, але і як місце виставок, презентацій, музичних концертів, обрядів, лекцій тощо. Все це ставить перед їхньою архітектурно-

просторовою організацією та технічним оснащенням специфічні завдання до їх вирішення та відповідні вимоги до самого залу.

Театр майбутнього

- Проведення соціопитування.
- Загальна думка директорів спільнот.
- Загальна думка архітекторів Львівщини.

Проведені соціопитування показали, що театром майбутнього зацікавлені великі кола польських товариств. На питання: "Ваше бачення архітектури народного польського театру в майбутньому" — більшість опитаних керівників польських спільнот (70%) висловили бажання бачити у своєму місті окрему мультифункціональну споруду для проведення театральних вистав, гуртків, зборів товариства. Інша частина опитаних керівників (30%) вважають за необхідність переобладнати вже існуючий театральний простір-проведення ремонтних робіт у залах, встановлення там сучасної мультимедійної апаратури, створення комфортних умов праці для обслуговуючого персоналу, а в подальшому розвиток їхніх товариств в окремих будівлях.

Отже, архітектура польських театрів потребує як створення окремих нових сучасних мультифункціональних театральних будівель, такі розробки певних заходів для відновлення і реконструкції вже існуючих театральних залів згідно вимог ХХІ століття.

За останні 25 років у Польщі відбулися радикальні реформи в галузі культури, зокрема, в театральній діяльності. Зі зміною адміністративного устрою в обласних та міських центрах, поряд з уже існуючими театрами з'явилися нові незалежні та приватні театральні колективи. Більшість з них мають своє приміщення та постійну трупу і працюють як репертуарний театр. З'явилися театральні інститути, які займаються підготовкою професійних кадрів. для театру. Театр є місцем доступним та відкритим для всіх.

3.3. Розробка форм функціонування та розвитку сучасного польського театру в Україні.

Оптимальні форми функціонування та розвитку сучасного польського театру в Україні визначаються густотою розселення поляків на території України, соціальною структурою польських спільнот, рівнем активності польських згромаджень, ступенем розвитку сучасної мережі польських народних домів та польських товариств на території України.

Найбільш актуальною та оптимальною архітектурно-типологічною формою розвитку сучасного польського театру в Україні є універсальні польські театральні-культурні центри з багатoproфільною розвинутою внутрішньою інфраструктурою. (табл. 3.3.1)

Спираючись на історичний досвід, демографічні дані, типологію будівництва театрів та клубів, а також на окремі дослідження, можна виокремити такі типові форми функціонування польських театрів:

- Польський театр при польських спільнотах. Такий театр є у невеликих населених пунктах, де польське згромадження незначне. Зал таких центрів використовують не лише для театральних виступів, а й для проведення лекцій, зустрічей, загальних святкувань, презентацій тощо. Місткість таких приміщень від 50 до 250 місць.
- Польський театр при польських культурних центрах. Такий театр існує у містах із середнім рівнем розселення поляків, які слугували осередками польського театрального-культурного розвитку (Тернопіль, Чернівці, Івано-Франківськ, Київ, Вінниця, Дніпро та ін.). Згідно анкетування місткість таких театральних-видовищних залів від 150 до 500 місць.
- Польський театр як окрема польська культурно-мистецька споруда. Спираючись на історичний досвід можна стверджувати, що в XIX-XX ст. в Україні проектували і будували польські театри, які могли вмістити від 200 і до 1000 глядачів.

Таблиця 3.3.1.

Оптимальні типологічні форми функціонування та розвитку польського театру в сучасній Україні

№	Назва	Місткість, чол.	Міста функціонування	Примітки
1	2	3	4	5
1	Польські театри-блоки при об'єднаних центрах	50, 100, 150, 200, 300	у містах з малими польськими громадами, а також як додаткові у інших містах	використовуються для театральної видовищної функції, та для інших потреб польської громади (лекції, презентації, святкування)
2	Польський мобільний театр (гастрольний)	300-400	у містах з незначною польською громадою, в яких немає театральних споруд, а також для проведення фестивалів	рекомендована вмістимість вказана для мобільних театральних споруд закритого типу
3	Польські театри в культурно-мистецьких центрах	150-500	у містах, що пов'язані з розвитком культури польської громади (зокрема театральної)	повинні функціонувати у містах України, що були історичними осередками розвитку польської громади
4	Польський театр в окремій споруді	200-1000	в містах з великою польською громадою, що в подальшому може збільшитись	оптимальна вмістимість 500-700 чол., може функціонувати для загальнотеатральних заходів

На сьогоднішній день, такі театри є націоналізовані, але ми маємо право стверджувати, що самі будівлі з національним польським корінням існують і сьогодні, але без польської трупи. Споруди такого типу сприяли розвитку польської культури в Україні. Вони мали сценічну частину, інколи один, а то і декілька глядацьких залів, розширену інфраструктуру додаткових та підсобних приміщень, які забезпечували проведення театральних видовищ. Будівництво таких театрів буде доцільним лише у великих містах України, де є велика питома вага польського населення, а саме: Львів, Київ, Житомир, та ін.

- Польський мандрівний театр. Це театр, який застосовуючи мобільні театральні споруди, має здійснювати показ польських вистав, пропагуючи польську національну культуру у місцях з незначною кількістю населення і де відсутня власна театральна споруда. Це може бути сезонний театр відкритого типу з великою кількістю місць, у залежності, де проходить виступ (вулиця, площа, парк, сквер тощо.), а також збірно-розбірна споруда закритого типу з місткістю орієнтовно до 1000 місць. В умовах сьогодення, коли театральні колективи часто гастролюють по світу, варто приділити увагу питанню проектування та будівництва спеціальних споруд для мандрівних театральних труп.

3.4. Конструктивні та технологічні рішення

Вибір оптимальних конструктивних систем.

Розробка і проектування театральної будівлі сучасного польського театру вимагає комплексного підходу. Особливу увагу слід приділити вибору конструктивних систем, які повинні забезпечити максимальну міцність споруди та технологічне поєднання всіх функціональних комплексів і груп приміщень. Створення оптимального архітектурного простору національного театру вимагає також врахування національної ідентифікації.

Аналіз існуючих будівель польських театрів, які знаходяться на території України, приводить до висновку, що переважна їх більшість побудована за стандартною конструктивною схемою періоду їх створення (Хан-Магомедов, 2003р.). Зазвичай у будівництві використовували муровані стіни, бетонне або дерев'яне перекриття. Внутрішнє наповнення відповідало європейським нормам проектування. Традиційно центром театральної будівлі є театральный зал, навколо якого розміщуються всі інші приміщення театру. В будівлях, які тимчасово використовували для театральних потреб, чи були пристосовані для них, функцію театрального залу виконувало одне з існуючих приміщень будівлі.

При проектуванні театру спрямованого на національну ідентифікацію є потреба у правильному поєднанні архітектурного образу, елементів самовираження архітектора і символічних елементів оздоблення будівлі.

Театральна архітектура Європи ХХ ст. задавала певний тон при проектуванні і будівництві національних театрів і спонукала до використання найсучасніших матеріалів та прийняття нових конструктивних рішень при створенні театральних споруд.

Прикладом може слугувати будівля Львівського драматичного театру імені Лесі Українки у Львові як одна з багатогранних та практичних будівель свого часу. Будівля повинна була виконувати функції клубу, театру, дому молитв і стати центром пропаганди католицизму. Будівництво почалось в 1908 році за проектом архітекторів Адама Опольського та Ігнатія

Кендзерськогов модернізованому середньовічному дусі з використанням елементів готичної і романської архітектури. При будівництві використовували найсучасніші матеріали: залізобетон, штучний камінь. Зала театру може вміщувати до 600 глядачів.

Вибір конструктивної схеми при проектуванні театральної будівлі є одним з головних аспектів архітектурного образу театру.

Сучасні будівельні матеріали надають широкий асортимент при виборі, а також нові технологічні можливості спорудження театрів, не тільки на землі, але і на воді, і в повітрі. З кожним днем технологічний прогрес створює нові можливості при проектуванні. Такі сучасні технології будівництва як створення великопролітних конструкцій, структурні покриття, вантові системи, надувні системи, каркасні, модульні, конструктивні системи з поліпшених матеріалів та багато інших (табл. 3.4.1) не є новиною на сьогодні і широко застосовуються у світі.

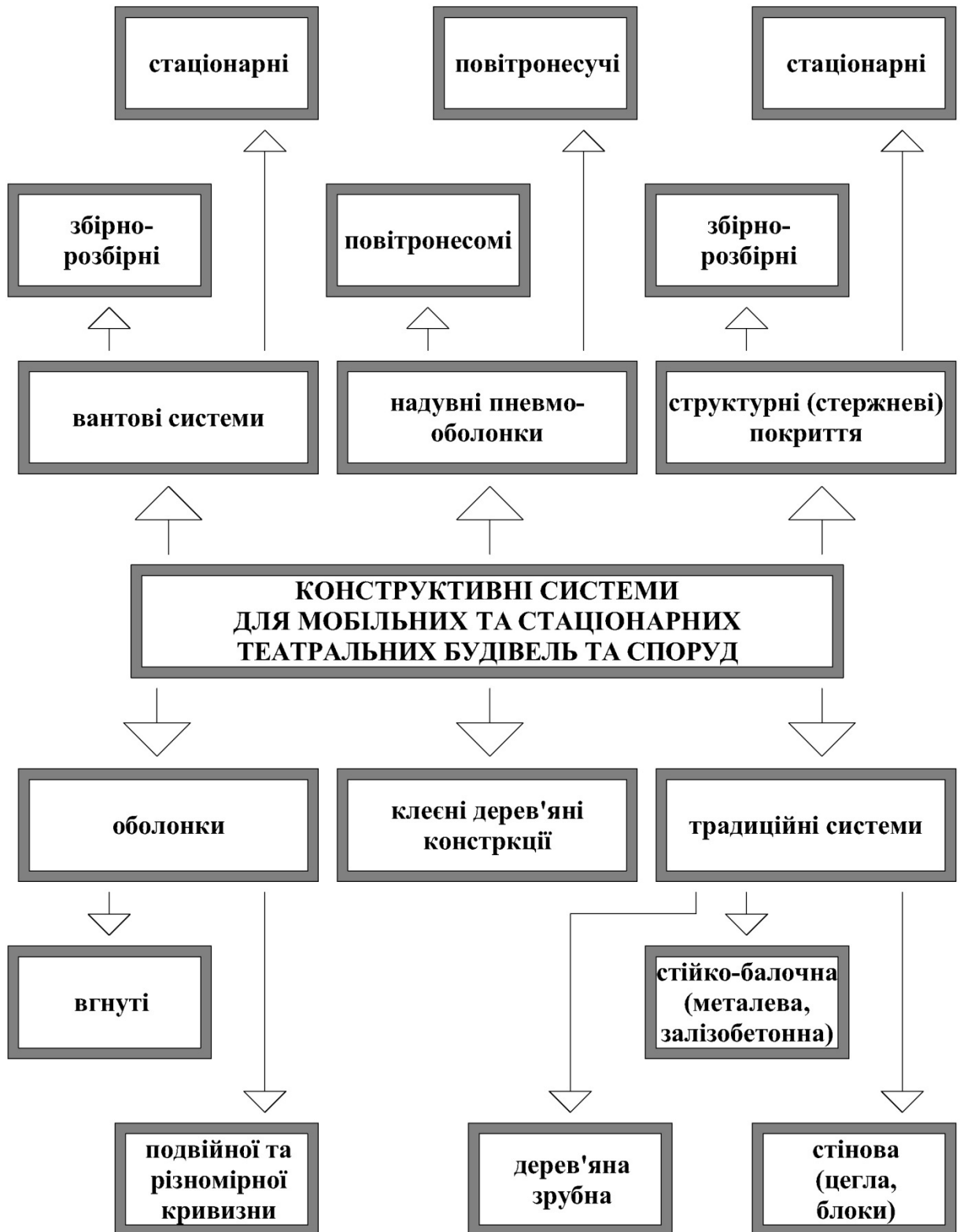
Вибір конструктивної схеми польських театрів України визначається типом сучасної будівлі, яка може будуватися із будь-яких конструктивних матеріалів, які не суперечать містобудівному середовищу та відповідають кошторису замовника.

При розробці схеми гастрольних театрів, першочергово потрібно враховувати компактність транспортуючих елементів, швидкість монтажу, забезпечити наявність усіх потрібних театральних приміщень.

В театрах при польських спільнотах та польських культурних домах основною конструктивною схемою є універсальність і сучасність театрального простору. Важливим є врахування усіх потреб спільноти, залишення можливості для модернізації театрального простору з часом.

Таблиця 3.4.1

Оптимальні конструктивні системи для відповідних форм розвитку сучасних будівель та споруд польського театру України

Також важливо продумати трансформацію залу під театральні дійства різної жанрової палітри. При трансформації залу для досягнення бажаного ефекту можливе використання рухомих перегородок, висувної сцени, рулонних перегородок, розсувних перегородок, підйомно-опускних і поворотних перегородок. Сучасна театральна сцена може складатися з певних модулів, які можна як розібрати, так і добрати, щоб збільшити простір сцени.

Одним з історичних прийомів трансформації сцени є дзеркала сцени. Цей прийом допомагає змінити розміри головного порталу сцени у ширину і висоту, як і порталні башти, які можна пересувати і створювати різні театральні сюжети.

У малих камерних залах використовують конструкції театрів, які додатково обрамляють портал сцени і можуть створювати ілюзію перспективи, а обертовий момент допомагає швидко змінювати театральні декорації.

В процесі оформлення театральних вистав і концертів сьогодні все частіше використовують 3D технології та відеомеппінг, які дають можливість швидко змінювати декорації та створювати складні сценографії за допомогою комп'ютерної моделі без великих витрат коштів на розробку декорацій.

Сучасний світ змушує змінювати заплановане наповнення театру по новому. Такі відомі елементи як мультимедійні цифрові технології не завжди можуть задовольнити сучасні потреби театру — використання рухомих систем освітлення, цифрових проекторів 3d-меппінгу, об'ємного звучання типу "DolbyDigital" та сучасних хвловлювачів шумового ефекту для покращення акустики. (табл. 3.4.1А)

Основні з перелічених конструктивних схем потрібно розглядати не тільки як елементи театру, а як елементи, які відіграють велику роль у передачі емоцій від вистави і створюють кожного разу новий театральний простір для глядача.

**ЗАСОБИ АРХІТЕКТУРИ ПРИ ОРГАНІЗАЦІЇ
ВНУТРІШНЬОГО ПРОСТОРУ ПОЛЬСЬКИХ ТЕАТРІВ В
УКРАЇНІ**

Застосування в проектах
театрів екологічних конструктивних
матеріалів

Ефективні просторові архітектурно будівельні
рішення несучого каркасу споруди

Можливість використання простору для
проведення різних театральних дійств
одночасно

Перспектива трансформації форм глядацького
залу і сценічного простору в залежності від
жанру культурно-видовищного заходу

Використання електронних технічних засобів та
новітніх медійно інформаційних технологій
глядацько- сценічному середовищі театру

Розробка функціональних елементів.

Проектування театрального залу потребує вирішення багатьох комплексних питань з функціонального наповнення і розташування певних приміщень (Адамович та ін., 1984). Розташування додаткових і основних приміщень мають принципове значення щодо правильності та комфорту використання. Для вирішення таких завдань в Україні використовуються державні будівельні норми (ДБН).

Важливим при проектуванні театру є відповідність проекту вимогам експлуатації, створення ідеальних умов для акторів, глядачів, освітлювачів, декораторів, створення професійного театру з використанням сучасного обладнання і передбачення подальшого розвитку театрального простору з використанням новітніх технологій та інновацій.

Питання архітектурної акустики одне з головних питань при створенні театральної зали. При розрахунку акустики залу важливо добитися природного звучання голосів та музики, ідеальності передання голосового звучання зі сцени до залу, зменшення сторонніх шумів, що виникають у театрі під час вистави.

При проектуванні залу для глядачів важливим є світлотехнічний розрахунок, використання спеціалізованих оздоблювальних матеріалів, які мають вплив на візуальний вигляд простору і на акустику залу.

Побудова театрального залу починається зі сцени, яка є серцем всього театру. Важливим є суміщення сцени і допоміжних приміщень між собою. Усі виробничі зв'язки повинні бути синхронізовані між собою.

Створення сцени складний технологічний процес, адже це не просто подіум, а це ще і складні технологічні механізми. Вони дозволяють швидко змінювати декорації, надають завершеності театральній картині, створюють емоцію чуда. Так як на сьогоднішній день технологічний процес розвивається дуже швидко, а від проекту театральної будівлі до реалізації проходить від двох до п'яти років, тому при проектуванні завжди потрібно закладати технічну можливість для розширення і модернізації обладнання.

Основною розрахунковою одиницею проектування театрів є кількість місць у глядацькому залі. Від кількості залежить тип театру, вид залу, розмір сцени, наповнення складом допоміжних приміщень. Площа залу розраховується виходячи з розрахунку 0.7м^2 на одне місце.

В основі побудови театру є дві основні системи організації театральної дії: відкрита і глибинна. Відкрита система театру започаткована ще за античних часів і глядачі розташовуються з трьох сторін сцени. Глибинна побудова театру більш звична для нас і сягає доби ренесансу і бароко. При цьому глядач відокремлений від театрального дійства порталом сцени. Саме глибинний тип сцени дає глядачам відчуття дії в іншому середовищі, що збільшує емоційне сприйняття вистави (Базанов, 2007р.).

Розміри ігрового майданчика (сцени) є важливим параметром при визначенні габаритів залу, форми сцени і форми порталу сцени. Наприклад, для драматичних вистав найбільш відповідний розмір майданчика від 8 до 14 метрів ширини до 5 метрів глибини, для музичних театрів за участю балету розміри майданчику — 12 на 12 метрів.

Глибина сцени обладнується колісниками і підйомними механізмами, що допомагають швидко змінювати декорації для вистав. У більшості театрів колісники займають три висоти порталу сцени. Для прискорення зміни декорацій передбачаються додаткові сцени: бічні кишень, трюм під сценою і задня ар'єрсцена. При побудові глибинної сцени з колісниками використовують основні шість типів сцен.

- сцена з двома кишнями і ар'єрсценою;
- сцена з одною кишнею і ар'єрсценою;
- сцена з двома кишнями без ар'єрсцени;
- сцена з одною кишнею;
- сцена з ар'єрсценою;
- сцена без кишень і ар'єрсцени.

Якщо оглядати існуючий досвід проектування польського театру, то можна зробити висновок, що більшість театрів не підпорядковується

стандартним архітектурно-функціональним схемам. Кожна польська спільнота формує свій культурний центр по-своєму. Особлива увага приділяється вимогам до складу приміщень, їхнім габаритам і просторовій організації через те, що сучасний польський театр перебуває у постійному пошуку максимально мобільного і гнучкого простору, який зможе поєднувати сцену і глядацький зал, а також змінювати простір в залежності від потреб дійства.

Дану проблему можна вирішити зібравши основні функціональні елементи для сучасного польського театру України в окремій номенклатурі (табл. 3.4.2). Для створення даної таблиці був проведений аналіз об'ємно-просторових рішень, історичних прикладів побудови театрів і будівель пристосованих під театральну функцію.

Головними функціональними елементами є глядацький зал і сцена (в таблиці під номером 1 і 2 відповідно), а додатковими до них є фойє, адміністративні приміщення, буфет, приміщення гуртків, санвузли, кімнати для паління, приміщення бібліотеки, приміщення для виставок, кімнати для перегляду кінофільмів та інші додаткові приміщення, які подані в таблиці.

Розроблена номенклатура функціональних елементів дозволяє методом підбору і комбінації отримати різноманітні композиційні і структурні рішення. Підбір форми залу здійснюється згідно конкретних вимог та потреб спільноти. За допомогою даної номенклатури можливе не тільки нове будівництво, але і можливі зміни функціонально-просторової організації вже існуючої будівлі, яку реконструюють чи модернізують під театральну функцію.

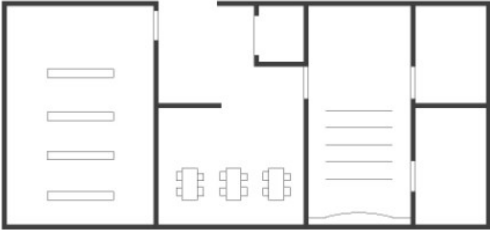
Таблиця 3.4.2 (початок)

Основні фундаментальні елементи сучасних польських театральних-видовищних будівель та споруд України

№	Функціональний елемент	Планувальна схема	Примітки
1	2	3	4
1	глядацький зал з додатковими приміщеннями		оптимально 1-но, 2-во поверховий
2	сцена з мінімальним складом приміщень		умовно відділена від глядацького залу
3	сцена з повним складом приміщень (гримерки, майстерня та репетиційна або хореографічна студія)		сцена з широким просценіумом (оптимально комбінована)
4	фойє як вхідна зона		
5	фойє з додатковою функцією		фойє з виставковим залом

Таблиця 3.4.2 (закінчення)

Основні фундаментальні елементи сучасних польських театральних-видовищних будівель та споруд України

№	Функціональний елемент	Планувальна схема	Примітки
1	2	3	4
6	адміністративні приміщення (гардеробні службові та санвузли)		
7	буфет з підсобними приміщеннями та зоною відпочинку		
8	приміщення гуртків (мовного, музичного, художнього, комп'ютерного напрямку)		к-сть гуртків визначається відповідно до к-сті відвідувачів та їх запитів до театральної дії
9	санвузли, кімнати для паління		кімнати для паління виділені в окремий функціональний елемент
10	приміщення бібліотеки, читального залу, кімнати для перегляду відеофільмів, прослуховування звукозаписів, а також книжковий кіоск		службові приміщення

3.8 Висновки до розділу 3

1. Культурно-естетичні орієнтири сучасних польських театрів та спільнот України після анкетного опитування показали, що вони повинні базуватися на абстрагованому вираженні національної ідентичності просторів та споруд. Обов'язковим є використання в архітектурних проектах театральних просторів національної символіки, складових польської національної культури, традицій. Функціональна організація театрів повинна спиратись на сучасні підходи, новітні знання щодо створення театральних просторів та на технічні можливості їх реалізації.

2. Розглянута оптимальна форма розвитку польського театру в умовах сучасної України. Була розроблена типологія розвитку та функціонування форм польського театру в Україні. А саме були виокремлені такі типи театрів при польських згромадженнях :

- польський театр при польських спільнотах;
- польський театр при польських центрах;
- польський театр як окрема польська культурно-мистецька споруда;
- польський мандрівний театр.

3. Проведений аналіз будівництва існуючих польських театрів на території України приводить до висновку, що більшість театрів збудовані за стандартною конструктивною схемою тих часів. При будівництві використовували найсучасніші будівельні матеріали та конструкції того часу (дерево, камінь), а також бетон, внутрішнє наповнення відповідало європейському досвіду. Осередком театру виступав театральний зал, довкола якого розташовувались допоміжні приміщення. Формування театральної архітектури ХХ століття в Європі завдало певний тон у проектуванні та будівництві. Прикладом може слугувати театр імені Лесі Українки у Львові.

4. Розроблена номенклатура рекомендованих функціональних елементів сучасного польського театру України.

Аналіз об'ємно-просторових рішень, історичних прикладів побудови театрів і будівель пристосованих під театральну функцію дає можливість

визначити оптимальні розміри та просторово-композиційні прийоми організації щодо театрального простору та комплексу приміщень - основних та допоміжних (глядацький зал із групою приміщень, сцена зі складом декорації, репетиційних та артистичних кімнат, технічних приміщень тощо).

IV розділ Рекомендації щодо проектування польських театрів та театральних-видовищних будівель і споруд в умовах сучасної України

4.1 Організація театральних-видовищного обслуговування польськими театрами в Україні

Високий рівень культури і толерантності громадянського суспільства є основою гармонійного існування багатонаціональної держави. Система національних традицій, театральної творчості етнічних громад збагачує національну культуру, сприяє духовному розвитку українського народу.

Аналізуючи етнонаціональні процеси в Україні прослідковуємо чітку тенденцію щодо зростання суспільної активності представників різних національностей. Ознакою демократичного громадянського суспільства, в якому простежується національно-культурне відродження, активізується діяльність національно-культурних товариств, здійснюється інтеграція представників різних етносів в українське суспільство, є створення етнічними спільнотами національно-культурних товариств для збереження і відродження власної етнічної ідентичності та культурної самобутності.

Період кінця ХХ — початку ХХІ ст. характеризується розвитком духовної і матеріальної культури національних меншин в органічній єдності з відродженням національно-культурного життя українського народу. Культурні здобутки кожної з етнічних меншин, закладаючи основу для міжнаціональної єдності та співпраці, збагачують культуру України. Духовна культура національних меншин залежить від забезпечення державою їхніх прав і свобод, від створених умов для розвитку культури.

Головними пріоритетами культурно-мистецької діяльності етнічних спільнот України є збереження і розвиток рідної мови, традиційної народної творчості та фольклору, дружні відносини з представниками різних етносів в Україні.

Сьогодні в Україні профільні державні органи спрямовують свою діяльність для створення оптимальних умов для гармонійного співіснування і розвитку як українського етносу, так і етносу національних меншин. Українська правова база дає можливість національним меншинам формувати їх етнокультурний простір та культуру України.

Польська спільнота України, яка налічує близько 145 тис. осіб, вирізняється високим рівнем самоорганізації. Саме польська спільнота була однією з перших, що почала створювати свої національно-культурні товариства. Найбільші польські осередки розташовані на Поділлі, Волині, Галичині (Калакура, 2007р.).

Сьогодні в Україні нараховується 125 польських товариств. У 1991 році засноване Польське всеукраїнське об'єднання "Федерація польських організацій в Україні" (ФПОУ), яким керує Хмельова Е. П., яка також є заступником голови Ради Полонії Світу. Під керівництвом Федерації на території України працює цілий ряд польських організацій, в тому числі і регіональні товариства польської культури, які діють у 19 областях України. До ФПОУ, основна мета якої є координація і консолідація дій незалежних польських організацій, входять 49 польських організацій із 50 відділеннями. Важливі питання польської спільноти в Україні вирішуються на спеціальних зборах польської діаспори — конгресах. У 1990 році в м.Києві відбувся I Всеукраїнський конгрес поляків, а у 1991 році — II конгрес, де було ухвалено рішення про створення Всеукраїнської громадської організації "Спілка поляків України", яка проводить активну культурно-просвітницьку діяльність з метою національного відродження польської культури серед громадян України польського походження. На сьогоднішній день Спілка налічує понад 100 товариств, членами яких є 25 000 поляків.

В польських товариствах ведеться культурно-мистецька та просвітницька робота, а саме проходять культурні заходи присвячені

польській історії, літературі, музиці, театру, працюють недільні школи, гуртки.

Самовираження польських аматорських і професійних колективів гармонійно відтворюється у народній творчості та фольклорі, у всіх видах та жанрах професійного мистецтва. Саме мистецтво як цілісний та своєрідний моноліт, якому притаманні самобутність і неповторність, допомагає зберігати і розвивати національну культуру. Мистецтво є інструментом високої соціальної мобільності та активності людини. Укріплення національної самосвідомості польського етносу стимулює збереження і примноження культурно-мистецьких традицій польського народу.

Польська театральна культура в Україні сформувалася ще за часів перебування України у складі Князівства Литовського та Речі Посполитої відповідно до європейських зразків початку XVIII ст.

У час модернізації ритуальних форм святкової культури, що увійшли в побут, зміни відношення до загальноєвропейської ментальності людей, поєднання релігійно-етнічних компонентів та святково-розважальної польської культури в Україні театр використовувався як засіб просвіти та виховання членів суспільства.

У масову свідомість вкладалися цінності нормативної системи, які належать до різних цивілізаційних періодів: західноєвропейські цінності та ідей з культурно-історичною пам'яттю слов'янського політеїзму та візантійського християнства.

Сучасна польська театральна культура України збагачується пізнанням глибинних стародавніх звичаєво-традиційних, етико-естетичних, театральномузичних здобутків усього періоду свого існування. Театру притаманна професійність, позитивні процеси централізації на рівні регіонів України створюють позитивне підґрунтя для виникнення і забезпечення ефективної роботи польського театру. Створення єдиного загальноукраїнського

інформаційного-координаційного культурного органу є важливим для забезпечення обміну досвідом між польськими театральними колективами різних міст України та світовими театральними колективами. Вагомим є також формування та розвиток регіональних під центрів, які б координували діяльність і сприяли творчому розвитку театральних колективів. Централізація культурно-просвітницької роботи сприяє зростанню суспільного значення театру та сфери його діяльності і впливу. З цією метою в спільнотах створюються ради з культури, які сприяють розвитку та поширенню театральної діяльності серед членів польської громади віддалених населених пунктів. Важливе місце в системі польських театрів належить малим театрам клубної форми, аматорським театрам. Польські театральні фестивалі сприяють професійному росту українських польських театральних колективів і є найефективнішим засобом популяризації польської культури. Важливим є також функціонування навчальних закладів, які б готували спеціалістів театального профілю — акторів, режисерів, постановників, художніх керівників та ін.

Польська театральна культура тісно пов'язана з Україною, зокрема зі Львовом, Києвом, Харковом, Одесою та ін. У ХІХ ст. польський театр у Львові тривалий час виконував функцію провідної польської сцени. До 1914 року попри незначну кількість потенційної публіки львівський театр відігравав одну з перших ролей у просторі польської опери і оперети. Центром національно-патріотичного виховання 40 тисячної київської польської громади на початку ХХ ст. був перший стаціонарний театр Києва, який очолювала Констанція Лодзинська. Харків також став прикладом добрих польсько-українських контактів у часи бездержавності обох народів, зокрема Польський дім Харкова був не лише місцем збору прочан римо-католицького віросповідання, але й місцем розвитку польської культури, особливо театральної шляхом проведення вистав, реприз та ін.

В Україні на сьогоднішній день не існує спеціальної окремої польської театральної будівлі, проте при польських центрах існують окремі зали, які використовують в театральних цілях. Популяризують польську культуру на теренах нашої держави театральні колективи "Народний польський театр" (м. Львів), "Житомирський польський дитячий театр ляльок "Модерн Пол" (м. Житомир), театральні гуртки при товариствах "Дім польський" (м. Житомир), "Польський дім" (м. Київ), "Польський культурний дім" (м. Одеса), "Польський дім" (м. Чернівці), "Товариство польської культури ім. А. Міцкевича" (м. Запоріжжя), та ін.

Спираючись на історичний огляд і враховуючи сучасну мережу польських театрів, можна спрогнозувати мережу театральньо-видовищного обслуговування польськими театрами населення України. Головним майданчиком і координаційним центром для розвитку польського театру в Україні має стати Київ, адже це не лише місто-столиця країни, але й головний осередок суспільно-політичного і культурного життя держави. Регіональними центрами мають стати обласні центри — Львів, Луцьк, Чернівці, Вінниця, Житомир, Дніпро, Одеса, Харків. У інших містах країни, де є незначні польські громади, при просвітницьких центрах слід виділяти театральні простори для діяльності місцевих аматорських національних колективів, а також для національних театральних труп, що гастролюватимуть Україною.

4.2 Номенклатура типів польських театрів за місткістю, жанром, розміщенням у місті та складом функціональних елементів

Слово "театр" означає місце для проведення видовищ і саме видовище. Перший такий культурний заклад виник в Греції в класичну епоху. Для класичного мистецтва характерні гармонія і баланс у всіх елементах.

Перший храм мистецтв мав три складові частини:

- оркестру — виступали танцюристи, хор;
- зал для глядачів — простір навколо оркестри;
- будівля сцени — кімнати для артистів.

Завіси і звичайної сцени не було. Зовнішність актори міняли за допомогою масок. Саме античний театр заклав основи сучасного театру. Цей театр за жанром можна вважати театром драми. Згодом з'являлося все більше різних жанрів.

Театральні жанри є різноманітні. Це мистецтво поєднує в собі літературу, музику, хореографію, вокал, образотворче мистецтво. А так як людство постійно розвивається, то з'являються все нові жанри. Вони залежать від місцевості, в якій зароджуються, від культурного розвитку населення, від запитів та настрою глядачів.

Жанри театального мистецтва не конкурують між собою. Кожен із них є цікавим по-своєму. Глядачі, які люблять оперу, з не меншим задоволенням дивляться комедії.

Найпопулярніші види театральних жанрів — це драма, комедія, трагікомедія, мюзикл, пародія і водевіль.

Театр як вид мистецтва поділяється на драматичний театр; музичний театр (опера, балет); музично-драматичний (поєднуються ознаки двох перших); театр оперети, або театр музичної комедії, театр пантоміми, тіньовий театр, ляльковий театр, театр одного актора.

У драмі можна побачити і трагічні, і комічні моменти. Комедійні постановки мають за мету — викликати сміх у глядача. Трагедія завжди пов'язана з конфліктною ситуацією. Мюзикл (музична комедія) — це яскраве дійство з танцями, піснями, цікавим сюжетом і гумором.

Саме жанр театру, його місткість, місце розміщення та склад функціональних елементів задають параметри проекту театральної споруди.

Основним елементом функціонально-просторової організації польського театру є глядацький зал. Тому параметри місткості є вирішальними при проектуванні театральних споруд. Основні параметри місткості польських театрів можна показати як місткість:

- на 50-150 місць;
- на 200-600 місць;
- на 600-1400 місць.

Зробивши аналіз тенденцій проектування стаціонарних польських театрів, культурних центрів польських спільнот, можна вважати, що 600 місць є базовою місткістю глядацького залу.

Щодо місткості та жанру, то вони взаємозалежні один від одного. Так до театрів місткістю до 150 місць можна віднести за жанром такі театри як театри-кабаре, драматичні театри, фольклорні театри, театри малих форм, театри спільнот і товариств; до театрів місткістю до 600 місць — драматичні театри, музично-драматичні театри, театр опери та оперети, фольклорні театри; до театрів місткістю до 1400 місць — драматичні театри, театр опери та балету, театр оперети; до театрів місткістю понад 1400 місць — літні театри та відкриті театральні площі.

Більшість польських театрів, які описані в II розділі, мали місткість до 600 місць. У Польських домах місткість театрального залу є до 300 місць. Прикладом залу з місткістю до 600 місць є Львівський драматичний театр ім. Лесі Українки, Перший український театр для дітей та юнацтва (Львів); з місткістю до 1400 місць — Львівський національний академічний театр опери та балету ім. Соломії Крушельницької, Національний академічний український драматичний театр ім. Марії Заньковецької (м.Львів).

При створенні сучасних форм польського театру можна запропонувати наступну типологічну класифікацію за місткістю театральних будівель (Проскураков, 1998р.):

- польський театр з малою місткістю (театри при польських спільнотах).

Можна виділити такі типи споруд — на 50, 100, 150, 200, 230 місць. За жанром — це театри естради, водевілів, кабаре, драми тощо.

- польський театр із середньою місткістю (театр в польському культурно-мистецькому центрі). Загальна місткість — 150, 200, 300, 500 місць. За жанром — це театри оперети, драми, фольклорні театри.

- польський театр з великою місткістю (це театр в великій споруді).

Місткість таких театрів — 200, 300, 500, 700, 1000 місць. Споруда такого типу має сценічну частину великих розмірів. Жанрова частина — це діапазон від малих театральних форм до масових вистав.

За місцем розміщення польських театрів можна визначити типологічні форми функціонування та розвитку польського театру в Україні, а також класифікувати театри за їх розміщенням:

- вбудовані театри (театри при спільнотах);

- прибудовані театри (театри в культурно-мистецьких центрах);

- з поверхневим розподілом (в культурно-мистецьких центрах, окремі театри);

- окремі споруди (польський театр, мобільна гастрольна споруда).

В складі театральних будівель функціональні елементи, тому польські театральні споруди можна класифікувати за обсягом функціональних елементів:

- з мінімальним складом приміщень (театри при спільнотах);

- з середньою кількістю приміщень (театр в культурно-мистецькому центрі, мобільний театр);

- з повним складом приміщень (театр в окремій споруді).

Щодо пропозиції принципів проектування театрів за розміщенням на ділянці, то їх можна проектувати як:

- окрему будівлю із переліком всіх необхідних приміщень та з використанням простору довкола неї;
- у вигляді кварталу;
- у вигляді окремо розташованих будівель з театральними та обслуговуючими функціями, не пов'язаних між собою конструктивно і комунікаційно;
- у вигляді окремо розташованих будівель з театральними та обслуговуючими функціями, пов'язаних між собою конструктивно та комунікаційно;
- як приміщення будівлі пов'язані між собою функціонально у вигляді добудов, прибудов;
- будівлі і споруди пов'язані функціональною, організаційною діяльністю.

За композиційно-стильовим рішенням фасадів можна запропонувати такі типологічні варіанти як: фасад симетричний, фасад асиметричний, фасад-історична стіна, фасад статичний, фасад динамічний, фасад змінний (за допомогою сучасних технологій, 3D-мепінгу) (табл.4.2.1.).

Щодо напрямків розвитку архітектурної типології за урбаністичним розташуванням, то можна запропонувати наступне: формування фасаду вулиць на відкритих площах, на куті вулиці, в ландшафтному середовищі, як частина комплексу (табл. 4.2.2.).

Розглянуті типи польських театрів за місткістю, жанром, за розміщенням та складом функціональних елементів повністю відповідають запитам та культурним потребам польських спільнот для подальшого розвитку в умовах сучасної України.

4. 3. Функціональна організація і склад функціональних елементів польських театрів

Приміщення польського театру поділяється на два взаємозв'язаних комплекси: демонстраційний чи сценічний і глядацький. У сценічному комплексі вистава готується і здійснюється. У глядацькому-відвідувачів приймають, обслуговують, створюють їм найкращі умови для сприйняття вистави. Співвідношення цих двох частин у різних театрах є різним (Гаврилюк, 2013 р.).

Основою демонстраційного комплексу є сцена, а глядацької частини- глядацький зал. Разом ці комплекси складають основу композиції всієї будівлі театру (Абизов, 1990 р.).

У демонстраційний комплекс, крім сцени, входять приміщення для театрального персоналу, які складаються з артистичних вбиралень та приміщень для художніх керівників, із групи адміністративних приміщень, зі службового вестибюлю з окремим входом, із фойє, з буфету, зі санвузлів, групізалів для репетицій, технічних приміщень, групи майстерень, а також з групи підсобних приміщень (Адамович та ін., 1984 р.).

Є дві основні системи організації театральної сцени. Одна йде від античності, що об'єднує глядача і театральне дійство в єдиному просторі. Глядачі розміщуються з трьох сторін відкритої сценічної площадки, а вихід акторів і встановлення декорацій можливі із задньої стіни. Інша йде від періоду ренесансу і бароко, де глибинна сцена відділена від глядацької зали порталом (Бархин, 1947 р.).

За історію театральної культури було здійснено багато спроб створення різних форм сценічного показу. А саме: сцена-арена (подібна до циркової арени, зі всіх сторін оточена глядачами), глибинна театральна сцена (дає широкі можливості заміни декорацій, загострює сприйняття дії).

Глибинна сцена (табл. 4.3.1) оснащена колосниками та підйомними пристроями для зміни декорацій. Сценічна коробка обладнана робочими галереями. Крім основної сцени передбачені бокова, нижня та задня сцени для прискорення зміни оформлення вистави (ДБН В. 2.2-9-2009).

Глядацький зал (табл. 4.3.2) тісно пов'язаний зі сценою, зі сприйняттям сценічного дійства. Вимоги до залу включають в себе максимальний комфорт для глядача. Є два типи глядацького залу — ярусний і амфітеатральний. Багатоярусний дає максимально наблизити глядача до сцени (для театрів місткістю до 600 місць), а для театрів з великою місткістю характерним є глядацький зал балконного чи ярусного типу(ДБН В.2.2-16-2019).

Більшість театральних будівель польських театрів ХІХ-ХХІ ст., незалежно від жанру, мають два основних приміщення: глядацьке і сценічне. Частина театру, де знаходяться глядачі, виглядає більш пишно.

Фойє та зал для глядачів оформлені дзеркалами, позолотою, оксамитом, ліпниною, численними люстрами і бра і т.п.

Звичний для нас вид зал польських театрів придбав тільки в останні 200-300 років. У структуру глядацької зали входять партер, амфітеатр, ложі, яруси, балкони, бельетаж, бенуар.

Партер розташований перед сценою, нижче її рівня. Далі йде амфітеатр — місця рівномірно підняті від рівня підлоги. Потім починаються яруси. Праворуч і ліворуч від партеру розташовуються ложі бенуару у вигляді внутрішніх балкончиків, призначені для декількох глядачів. Над партером розташовується бельетаж — найзручніші і найкрасивіші місця для глядачів. Далі йдуть балкони.

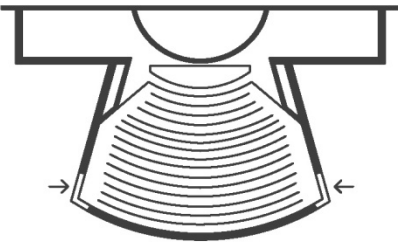
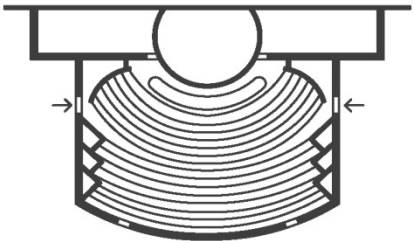
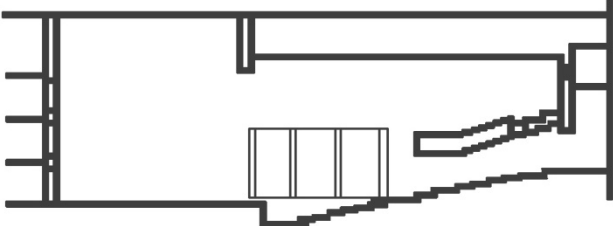
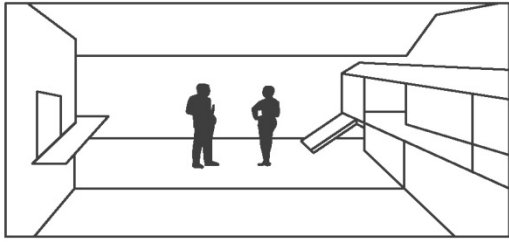
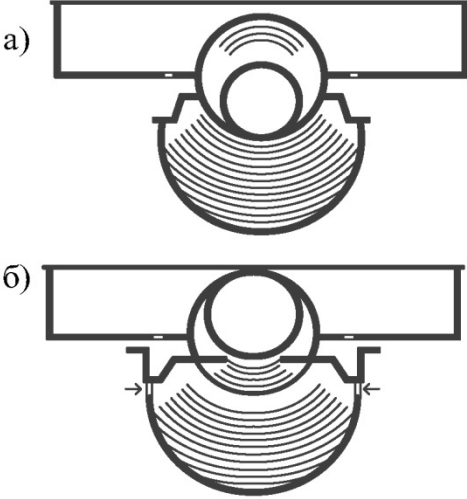
Принципи функціональної організації польських театрів у сучасних умовах варто розглядати в тандемі з національною культурою та традиціями.

Містобудівні та функціонально-технологічні умови визначають об'ємно-планувальний образ сучасного польського театру України та впливають на взаємозв'язок функціональних елементів польського театру. Кожній функціональній організації споруди відповідає певний набір функціональних елементів. При розгляді театральної будівлі в складі багатofункціональних комплексів необхідно передбачати можливість її функціонування як окремої одиниці, а при необхідності створення можливості використання і додаткового об'єму.

Комплекс глядацької зали і сцени є головним елементом функціональної організації польського театру. Інші комплекси, зони, блоки видовищні групи приміщень лише доповнюють об'ємно-просторову систему театру(Виноградов, 1971р.). У випадку коли польський театр є частиною національно-культурного центру, при якому він створений, то важливим є те, що у перелік його функціональних елементів входять допоміжні приміщення такі, як музеї, виставкові зали, кінозали, лекційні приміщення, навчальні блоки, які підкреслюють національну приналежність театру. Ці простори можуть бути як функціональними елементами польського театру, так і складовою частиною культурного центру польської спільноти.

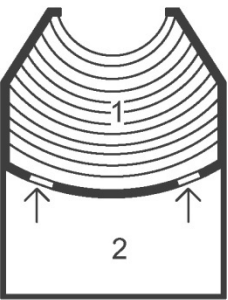
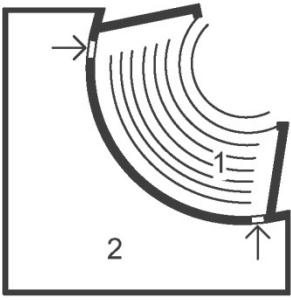
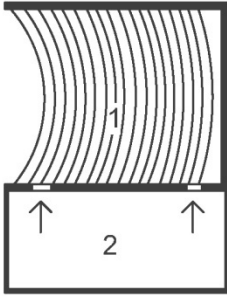
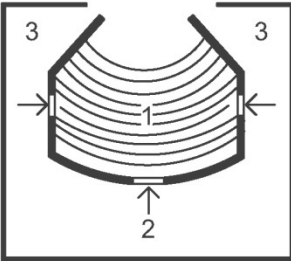
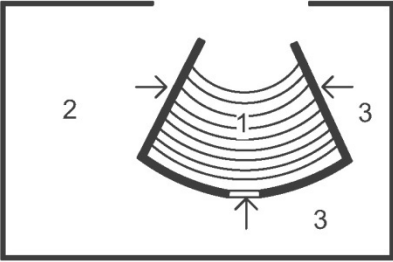
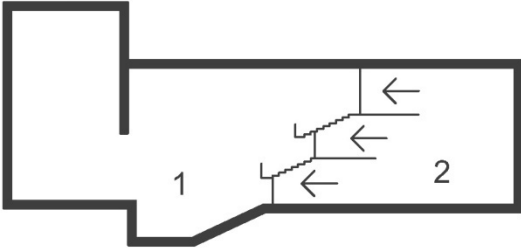
Форма глядацької зали повинна відповідати ідеальним умовам щодо образу сцени та характеризується оптимальною кількістю глядацьких місць і хорошою акустикою. В переважній більшості театральної зали польських культурних центрів, Польських домів є прямокутної форми з малою площею та з мінімальним складом елементів і не завжди з хорошими акустичними даними. Вони є найпростіші і економічні. Важливим чинником для театру при польських спільнотах є можливість трансформації простору за допомогою додаткових мобільних елементів для забезпечення найбільш раціонального використання площі, яку він займає.

Основні схеми побудови глибинної сцени

№	Назва схеми	Схематичне креслення
1	2	3
1	з бічними сценічними майданчиками	
2	зі збільшеною авансценою	
3	з ігровими вікнами в стінах залу для глядачів або сцени	
4	з ігровими балконами або галереями в залі	
5	з з трансформацією в центральну	

Таблиця 4.3.2 (початок)

Приклади схем побудови глядацького комплексу

№	Назва схеми	Схематичне креслення
1	фойє без кулуарів	<p>3</p> <p>а) </p> <p>б) </p> <p>в) </p>
2	фойє з кулуарами і організацією з них входу до залу	<p>а) </p> <p>б) </p> <p>в) </p>

1 - глядацький зал; 2 - фойє; 3 - кулуари; 4 - вестибюль

Таблиця 4.3.2 (закінчення)

Приклади схем побудови глядацького комплексу

№	Назва схеми	Схематичне креслення
1	2	3
3	<p>фойє з кулуарами без входу з них до залу (в кулуарах - зони відпочинку, буфет, музей)</p>	
4	<p>фойє і вестибюль на різних рівнях</p>	<p>а)</p> <p>б)</p>
5	<p>фойє (частина фойє) і вестибюль в одному рівні</p>	<p>а)</p> <p>б)</p>

1 - глядацький зал; 2 - фойє; 3 - кулуари; 4 - вестибюль

Максимальний ефект від використання залу, який має можливість трансформуватися, досягається за допомогою рухомих перегородок та інших елементів. Ними можуть бути піднімальна-спускні, поворотні, розсувні, рухомі перегородки, висувні елементи — блічери.

Сцена сучасного польського театру є простором, де актори ставлять різножанрові вистави. Важливим при проектуванні сучасної польської сцени є її параметри, які повинні бути адресними, тобто відповідати певному театральному колективу. (табл. 4.3.3) Театрально-видовищний простір сучасного польського театру не повинен вкладатися в існуючі архітектурно-просторові схеми, а завдяки використанню трансформованих рухомих комбінованих порталів, зміни форми та розмірів дійти до тих об'ємно-просторових форм, які б відповідали існуючим потребам польської спільноти.

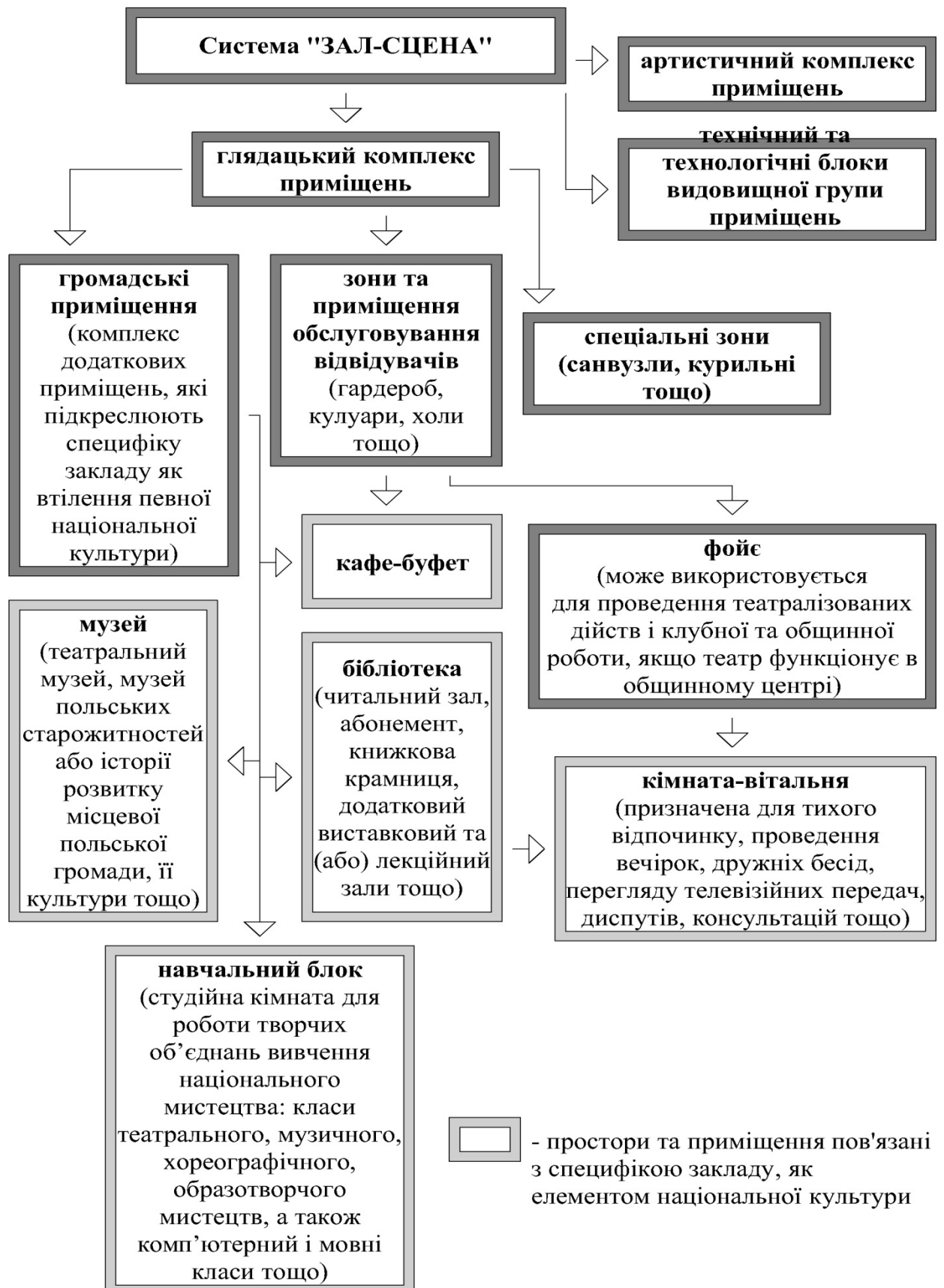
Щодо універсальності сцени, то вона є дороговартісна, тому її застосування доцільне для театрів у окремій театральній будівлі. Найоптимальнішою стаціонарною формою сцени є комбінована сцена сучасного взірця. (табл. 4.3.4)

Більшість польських театральних споруд XX століття мають глибинний тип сцени. Щодо орієнтації сучасних театрів, то вони націлені на відкриту комбіновану сцену, тристоронню сцену чи просценіуму сцену (Биков, 1954р.). Коли глядачі максимально наближені до сцени, то вони не тільки об'ємно сприймають інформацію, але й в тісному контакті з акторами. Просценіумі сцени дають можливість зміни декорації за допомогою обертового кола, чи накатних фурок ззаду сценічного майданчика.

На комбінованих сценах, при зміні глибинного сприйняття на площині наближення і віддалення сцени від глядача, переміщенні мізансцен в різні точки сцени і залу, всі видовища відбуватимуться в залі без переміщення глядачів.

Таблиця 4.3.3

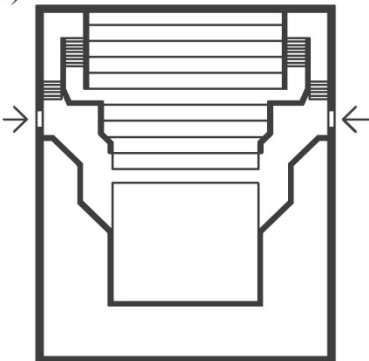
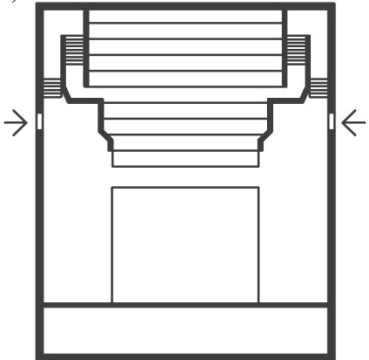
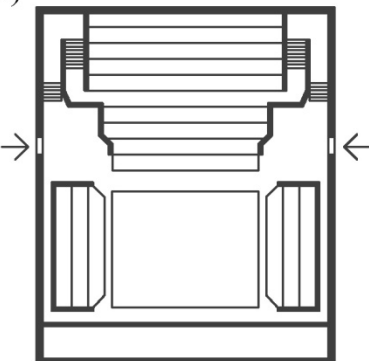
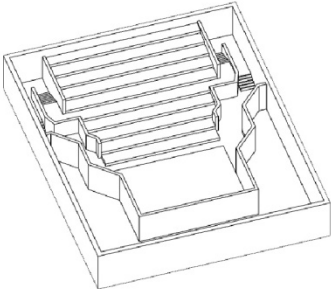
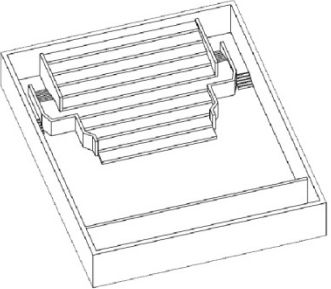
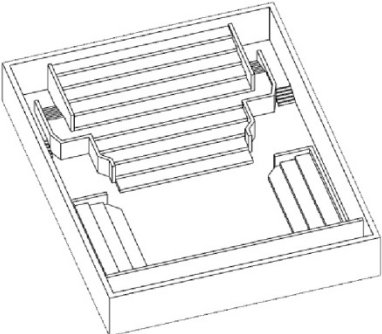
Сучасний польський театр в Україні

 - простори та приміщення пов'язані з специфікою закладу, як елементом національної культури

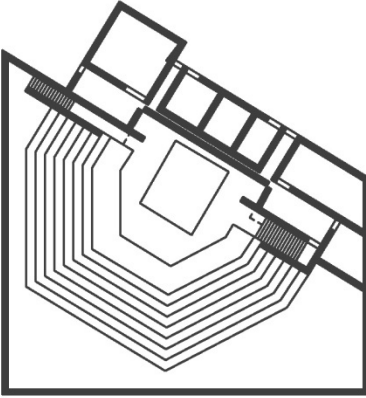
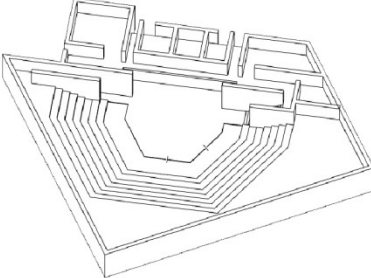
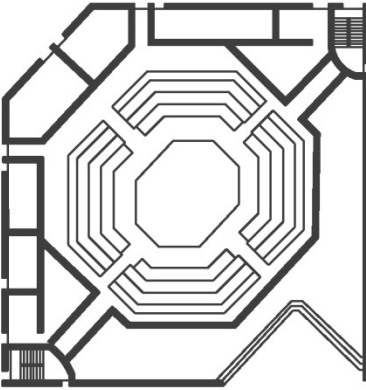
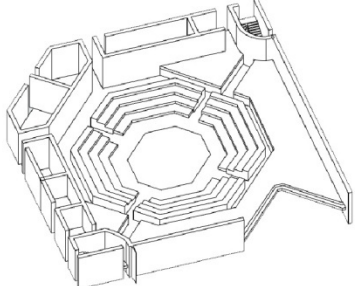
Таблиця 4.3.4 (початок)

Основні приклади схеми малих залів

№	Назва схеми	Схематичне планування залу	Об'ємна модель залу
1	2	3	4
1	Трансформація залу на основі пересувних секцій глядацьких місць	<p>а)</p> <p>б)</p> <p>в)</p> 	<p>а)</p> <p>б)</p> <p>в)</p>

Таблиця 4.3.4 (закінчення)

Основні приклади схеми малих залів

№	Назва схеми	Схематичне планування залу	Об'ємна модель залу
1	2	3	4
2	Зала з нетрансформованою схемою		
3	Зала з обертовими кріслами		

Щодо кращої організації глядацького і сценічного простору, то простішим засобом досягнення цього є комбінована сцена, яку можна використовувати в сучасних польських театрах. Використання сучасних технологій дадуть змогу за допомогою архітектурних засобів створити комфортне середовище у приміщеннях театру, як зі зорового боку, так зі сторони акустики.

Важливим елементом при сценографічному оформленні вистав є просторові конструкції, павільйон, постійний портал, екрани, оформлення в сукні, круглий горизонт, та інше.

Таким чином організація системи "сцена-глядацький зал" повинна базуватися на найновіших підходах до об'ємно-просторового створення театральних будівель із врахуванням вимог сучасного польського театру.

Щодо національної ідентифікації польських театрів, то національне змістовне значення мають допоміжні приміщення. Так фойє може слугувати не тільки для обслуговування відвідувачів театру, але і для роботи спільнот, для масових культурних заходів, як кімната-вітальня для спільного проведення часу відвідувачами центру, для вечірок, дружніх бесід, для перегляду телепередач, диспутів, консультаційтощо. Тому є доцільним проектувати фойє як відкритий простір за допомогою розсувних перегородок.

Серед громадських приміщень не мале місце відводиться блоку навчальних кімнат, де будуть класи театрального, хореографічного, музичного, образотворчого мистецтва, мовний та комп'ютерний класи та інші.

Культурний польський центр може включати музейні приміщення: театральний музей, музей історії розвитку польської спільноти, розвитку польської культури тощо. Також важливим є розміщення в ньому бібліотек, виставкових, лекційних залів тощо.

Пропозиції щодо складу приміщень та зв'язків між ними в театральновидовищних спорудах були апробовані з урахуванням принципів архітектурної типології на прикладі проектної пропозиції "Культурно-громадського центру с. Миклашів Пустомитівського району Львівської області". Приміщення культурно — громадського центру були згруповані наступним чином: вхідна група (вахтер, адміністраторська, гардеробна), культурно-просвітницька група (фойє, виставкова, відеотека та інше), театральний зал, сцена, приміщення для обслуговування сцени, універсальний театральновидовищний простір, приміщення для обслуговування працівників центру (артистичні, освітлювальна, кінопроекційна), приміщення бібліотеки з читальною залогою та навчальними класами (гурток технічної творчості, кабінет), інженерно-технічні приміщення.

Автором були здійснені апробаційні пропозиції в 6-и різних проектах, навчальних, пошукових, конкурсних та реальних.

Запропоновані автором дисертаційного дослідження принципи архітектурної типології театральних просторів знайшли застосування в проекті "Реконструкція з розширенням будівлі на вул. Т. Шевченка, За за рахунок надбудови та прибудови під центр польської культури і Європейського діалогу у Львові". Проект гармонійно вписується в історичне середовище вулиці Шевченка. Фасад надбудови, якому притаманна легкість та естетичність, максимально відкритий. Будівля складається з трьох багатофункціональних театральних залів. Всі театральні зали мають можливість об'єднуватись з пасажами відповідних поверхів для збільшення місткості залу. В проекті передбачено: готель, ресторан, класи для навчання та офіси. Головним завданням будівлі є створення майданчику для спілкування, обміну досвідом, культурним надбанням та традиціями.

Сучасний польський театр, сформований як об'ємно-просторова будівля в залежності від вимог та потреб польської спільноти, повинен бути відображенням польської національності і народних традицій.

4.4 Засоби архітектурно-художньої виразності польських театрів

Витвір польської театральної будівлі за допомогою архітектурно-дизайнерського інструменту, як і будь-якого архітектурного образу, є можливим завдяки поєднанню об'ємних форм у їх гармонійному співвідношенні (Проскураков, 2001р.). Саме виразність форм викликає в людини відчуття краси та художньо-образні асоціації. За природою вони є конструктивними. Таким чином виразність форм є головним мистецьким засобом в архітектурі.

При проектуванні та будівництві польських театрів важливим є створення гармонійного просторового середовища для людини. Польські театри в Україні постають перед нами як відбиток соціальних та історичних подій. Вже давно немає тих людей, що зводили ці театральні споруди, майже стерлися в пам'яті події та ідеї, якими жило тогочасне суспільство, але архітектура зберігає та відображає час, вона формує уяву про минуле.

Основними засобами архітектурно-художньої виразності польських театрів є пластика об'ємів, масштабність, ритм, пропорційність, фактура і колір поверхні.

Пластичність полягає в гармонійному переході від однієї частини споруди до іншої, від одного об'єму до іншого задля створення цілісного, єдиного образу споруди або архітектурного ансамблю.

Архітектурний масштаб — співвідношення між розмірами споруди і людиною, а також між всією спорудою та її частинами і деталями.

Ритм — закономірне чергування однакових або подібних архітектурних форм чи їхніх елементів (елементи орнаменту, колони в театрах, обрамлення вікон тощо).

Пропорції — співвідношення архітектурних форм за висотою, шириною і довжиною (розміри приміщень, віконних і дверних прорізів; форма і загальні розміри будівлі перебувають у пропорційній залежності).

Фактура матеріалу — це властивість архітектурної форми, що відображає об'ємний характер поверхні, тоді як текстура (малюнок) показує лінійну структуру матеріалу на поверхні (наприклад, текстура деревини).

Колір в архітектурі забезпечує виділення об'ємів, площин та деталей споруд і створює певний емоційний настрій.

В архітектурі польських театрів взаємопов'язані функціональні, технічні та естетичні засади (доцільність, міцність, краса).

Всі особливі засоби виразності театрів допомагають досягти архітектурної гармонії, врівноваженості, єдності різних архітектурних мас, а також візуальної досконалості.

Архітектура польських театрів має свою історію. Польський театр як релігійний театр бере свій початок ще в Середньовіччі. Будівлям, які проектували і будували для польських театрів притаманні декоративна і знакова приналежність до польської культури, до національних традицій. Важливим є абстрактно-символічний підхід до архітектури польських театрів, який розкривається в організації гри театральної трупи і в сценографії театру.

Основними напрямками, що визначають архітектурно-художню виразність польського театру України є:

- прагнення до абстрактно-символічного розкриття архітектурної теми;
- прагнення до створення найсучасніших архітектурних форм шляхом пошуків та експериментів;
- врахування впливу традиційних форм польського мистецтва (народна архітектура, пісні, танці, одяг, народні ремесла, традиції, символи);

- врахування тенденцій польського образотворчого мистецтва та архітектури XIX- XX ст. - періоду розквіту польського національного мистецтва.

Образ польського театру формують національні традиції — пісні, танці, одяг, пам'ятки зодчества, народні ремесла, символіка (Черкес, 2003р.).

Сучасне художньо-естетичне вираження польського театру вирішується шляхом пошуку відповідних форм вираження національної ідентичності в архітектурі. Саме пошук архітектурної форми сучасного польського театру повинен базуватися на пошуку модернізаційної форми на базі сучасних світових архітектурних витворів із інтерпретацією форм національної ідентичності, національних традицій, з використанням національних символів колористики, синтезу національних мистецтв.

Саме аналіз архітектурних досягнень у сфері польського театрального мистецтва через призму сучасності дає можливість підійти до створення цікавих творчих витворів у майбутньому.

4.5 Пристосування та розбудова історичних будівель під простори сучасних польських театрів

Споруди стаціонарних театрів будується вже більше двох із половиною тисяч років. Одним з найяскравіших є досвід формування польського театру.

Архітектура польського театру повстала з обрядових просторів, через використання княжих садків, подвір'їв, а потім церков, конструкцій і оздоблення театрів вертепів, в приміщеннях для театралізованих видовищ-залах польських установ: клубах, казино, товариствах, спілках, народних домах, в пристосованих і перебудованих історичних будівлях.

Театри, що є сьогодні на Україні — це театри збудовані за часів Австро-Угорщини та за часів Радянської України. Зовнішній вигляд історичних пам'яток театральної культури, обладнання та технологічні

елементи театрів вже застаріли, тому їх будівлі потребують реконструкції, перепланування, пристосування та оновлення обладнання.

Найперспективнішими методами відродження та розвитку сучасного театрального мистецтва в Україні є модернізація, реконструкція, створення багатофункціональних національно-культурних комплексів. Дана концепція спрямована на прийняття оригінальних рішень модернізації та реконструкції об'єктів культури зі складною архітектурою і технологією, на створення оптимальних умов для реставрації та збереження історичних будівель. (табл. 4.4.1)

При модернізації зберігаються габарити будівлі, її первинні об'єми, але підвищується комфортність, покращується конструктивність і розпланування просторів будівель. Здійснюється внутрішнє перепланування, покращення техніко-експлуатаційних якостей будівлі, встановлення сучасного обладнання, ремонт та впорядкування фасаду.

Прикладом може слугувати приміщення Будинку вчителя у Львові, колишній палац Бельських, де на сьогоднішній день розташовується Польський народний театр. Різні джерела говорять про різні дати спорудження даної будівлі, але є точні дати, коли архітектор Іван Багенський переробляв її для потреб магнатів Бельських у 1921-1923 роках. А вже з 1958 року в будівлі починає ставити вистави Польський народний театр, який розташовується на другому поверсі і займає два приміщення, які переобладналися з незначними змінами для створення повноцінної театральної зали зі сценою і закуліссям (Проскураков, 2004 р.).

Таблиця 4.4.1

Види пристосування та розбудови історичних будівель під простори сучасних польських театрів

№	Вид	Мета	Заходи
1	2	3	4
1	Модернізація	Спрямована на підвищення комфортності, покращення конструктивних рішень і розпланування просторів споруди зі збереження габаритів існуючої будівлі та її первинних об'ємів	Внутрішнє перепланування будівлі, покращення її техніко-експлуатаційних якостей, встановлення сучасного обладнання, ремонт та опорядження фасаду
2	Реконструкція	Збільшення місткості таких закладів, розширення складу їх приміщень	Прибудова нових груп приміщень та перепланування, що забезпечує нові функціональні зв'язки між приміщеннями і не руйнує історичного образу будівлі
3	Формування багатофункційних комплексів	Приєднання до існуючої споруди нових блоків приміщень різного призначення: адміністративного, культурно-просвітнього, чи навчально-виховного	Поєднання споруд блоками чи критими переходами або включення окремостоячої історичної будівлі в об'єм багатофункціонального комплексу за рахунок нового будівництва

Також прикладом модернізації театрального простору є театр ім. Лесі Українки у Львові, у будівлі якого знаходився "Католицький дім", будівництво якого розпочалося у 1909 році архітекторами Зигмундом Кендзерським та Адамом Опольським. Будівля виконана у модернізованих неоготичних та неороманських стилях. З 2011 р. будівля носить назву Львівський драматичний театр ім. Лесі Українки. З 2017 року тут триває масштабна реконструкція, у планах якої капітальний ремонт малої сцени театру. Планується демонтувати прибудову, яка є біля малої сцени, яку колись добудували не дотримуючись норм, тамодернізувати малу сцену театру ім. Лесі Українки. Будівля будувалася як "Католицький дім" для Спілки католицьких товариств міста і добродійних закладів із заздалегідь запланованим театральним залом. Пізніше з неодноразовою модернізацією будівлі під різні функції, але основною функцією цієї будівлі лишився театр.

При реконструкції проходить збільшення місткості закладу, розширення складу його приміщень. При цьому збільшується прибудова нових груп приміщень, перепланування та нове естетичне вирішення споруд, що забезпечує нові функціональні зв'язки між приміщеннями і не руйнує історичного образу будівлі.

Прикладом реконструкції польської театральної будівлі є Польський будинок в Чернівцях. Будинок був придбаний польською спільнотою в 1886 році по вул. Крайовий уряд (сьогодні О.Кобилянської, 36). Даний будинок був замалий для спільноти і для проведення різних заходів. При спілці почав зароджуватись народний театральний колектив. Тому представники польської спільноти в 1904 році звернулися до Чернівецького магістрату з клопотанням про надання їм дозволу на перебудову споруди Польського Дому та побудови в ній великого залу. Зал планувався на 600 осіб та 240 посадкових місць. У документі йшлося про те, що збудована зала буде використовуватися для проведення

театральних вечорів, концертів і вистав (Селезінка, 2002р.). Перебудова приміщення завершилася в 1905 році. Проектом перебудови Польського Дому, який є пам'яткою архітектури місцевого значення, керував відомий архітектор ФранцСковрон, а оздобленням зали займався Конрад Гурецький. На сьогоднішній день Польський народний дім відіграє важливу роль у театральному житті польської спільноти Буковини.

Прикладом реконструкції також є будинок дворянина Г. Мізко у Дніпрі, в якому довгий час розміщувався польський театр. Будинок, зведений в 1900 році за проектом Г. І. Панафутіна, займає у місті цілий квартал на перетині вул. Шевченка (давня назва Поліцейська) і вул. Грушевського (раніше К. Лібкнехта, а на час побудови — Казанської). В будівлі часто проводили реконструкцію під різні види діяльності. Одну з частин будинку займало польське товариство "Огніско". Та при товаристві розміщувався і польський театр, для якого було створено театральну залу зі сценою. Польський театр вів активну культурно-просвітницьку діяльність та популяризував польську історію, культуру на сході України.

При формуванні багатофункціональних національно-культурних комплексів здійснюється приєднання до споруди нових блоків приміщень різного призначення: адміністративного, просвітницького, навчально-виховного. Здійснюється приєднання споруд блоками чи критими переходами або включеннями окремої історичної будівлі в об'ємбагатофункціонального комплексу за рахунок нового будівництва.

Прикладом формування багатофункціонального комплексу є театр ім. О. Фредро (Воєводський театр подільсько-покутський) у Івано-Франківську. Будівля стаціонарного театру О. Фредри почав своє існування з 1928 року як театр ім. С. Монюшка, а з 1935 року — Воєводський театр подільсько-покутський. Зі збільшенням попиту в

театральній сфері у Станіславі (Івано-Франківськ) театр потребував розширення і модернізації. Через такий попит будівля була розширена групою додаткових приміщень. У 1929 році була завершена прибудова до театру, яка значно збільшила його площу і кількість глядацьких місць.

Без польського театру О. Фредри не обходилося жодне офіційне святкування. Він відігравав провідну роль у польському культурному житті міста. Театр проводив насичену гастрольну діяльність, а модернізація і створення цілого комплексу для обслуговування театральної будівлі дала можливість збільшити кількість вистав за рік.

Прикладом формування багатофункціонального комплексу може слугувати пост-францисканська церква (церква Св. Хреста). Будівництво відбувалось з 1363 до 1460 рр. У різний час монастирський комплекс зазнавав перебудов. Відомо про три глобальні перебудови. Сам костел перетворено на перший в історії Львова стаціонарний театр. Переобладнання костелу на театр здійснив у 1795 році архітектор Карл Мерц. (Проскураков, Ямаш, 1997р.). Після реконструкції відбулися зміни в самому будинку театру — бічні галереї пристосували під гардероб, розширили куліси, виділили окреме приміщення під декорації, створили художню майстерню. Глядацька зала вміщувала 600 глядачів.

4. 6. Висновки до розділу 4.

1. Створення єдиного загальноукраїнського інформаційно-координаційного культурного органу забезпечить розвиток та поширення театрально-мистецької діяльності серед членів польської громади України.

2. Розглянуті типи польських театрів за місткістю, жанром, за розміщення та складом функціональних елементів повністю відповідають запитам та культурним потребам польських спільнот України і задають параметри проекту польської театральної споруди.

3. Взаємозв'язок функціональних, технічних та естетичних засад (доцільність, міцність, краса) в архітектурі польських театрів допомагають досягти архітектурної гармонії та візуальної досконалості. Сучасне художньо-естетичне вираження польського театру вирішується шляхом пошуку відповідних форм вираження національної ідентичності в архітектурі.

4. Найперспективнішими методами відродження та розвитку сучасного польського театрального мистецтва є модернізація, реконструкція та створення багатофункціональних національно-культурних комплексів.

5. Театрально-видовищний простір сучасного польського театру не повинен вкладатися в існуючі архітектурно-просторові схеми, а завдяки використанню трансформованих рухомих комбінованих порталів, зміни форми та розмірів, має дійти до тих об'ємно-просторових форм, які б відповідали існуючим потребам польської спільноти в Україні.

Загальні висновки

1. "Польський театр" — це напрямок театральної діяльності спрямований на розкриття етнічно-мистецького надбання мультикультурного діалогу та пошуку нових напрямків його розвитку.

2. Дослідження польських театральних осередків в Україні та за її межами дало можливість окреслити класифікацію театральних будівель за місткістю, жанром, за функціональним складом елементів. Здійснено класифікацію польських театрів за типом сцени, за типом сприйняття в середовищі, за архітектурними рішеннями фасаду.

3. Культурно-естетичні орієнтири сучасних польських театрів України повинні базуватися на абстрагованому вираженні національної ідентичності просторів та споруд. Функціональна організація створення нових театральних просторів повинна використовувати сучасні підходи, новітні знання, нові технологічні можливості.

4. На підставі існуючих форм розвитку польського театру в умовах сучасної України були виокремлені типи польських театрів, розроблена номенклатура рекомендованих функціональних елементів театру, визначені оптимальні розміри та просторово-композиційні прийоми організації театального простору.

5. Створення єдиного загальноукраїнського інформаційно — координаційного культурного центру забезпечить розвиток та поширення театально — мистецької діяльності серед польських спільнот України. Взаємозв'язок функціональних, технічних та естетичних засад в архітектурі польських театрів допоможуть досягти архітектурної гармонії та візуальної досконалості.

6. Виокремлено найперспективніші методи відродження та розвитку сучасного польського театального мистецтва. Завдяки модернізації,

реконструкції та створенню багатофункціональних комплексів, використанню нових форм та пропорцій, новітнього технічного забезпечення театральньо-видовищний простір має дійти до таких об'ємно-просторових форм, які б відповідали потребам польських спільнот України.

7. Дослідження основних аспектів польських громадських споруд дало можливість визначити особливості формування польської театральної архітектури в залежності від економічних, соціально-політичних, демографічних змін.

8. Розробка пропозицій щодо проектування польських театральньо-видовищних споруд може посприяти внесенню доповнень до діючих нормативних документів.

9. Практичні результати наукової роботи можна використати як нормативну базу при проектуванні театральньо-видовищних об'єктів, при складанні проектних завдань в процесі проектування театральних споруд з національним підтекстом, при формуванні оновлених навчальних програм і курсів у вищих навчальних закладах, в науково-дослідних закладах архітектурно-мистецького спрямування.

10. Результати дослідження впроваджено у пошукових, експериментальних, навчальних, конкурсних та реальних проектах театральних просторів і будівель, що здійснювались кафедрою дизайну архітектурного середовища Інституту архітектури та дизайну Національного університету "Львівська політехніка". Це роботи дипломантів: Т. Трухіна — "Будівля польського культурно-просвітницького центру з театральним залом", М. Криси — "Будівництво корпусу з театральним простором для широкого кола національностей", М.Книш — "Шляхи розвитку архітектури національних театральних просторів (із розробкою плейхаузу в парку ім. Б. Хмельницького)", К. Дудік — "Генеза і розвиток архітектури будівель з театральньо-видовищною функцією національного польського театру".

11. Результати дослідження побудови театрального простору були використані в двох реальних проектах: перший проект — "Реконструкція з розширенням будівлі на вул. Т. Шевченка, за рахунок надбудови та прибудови під центр польської культури і Європейського діалогу у Львові". другий проект — проектування культурно-громадського центру села Миклашів Пустомитівського району Львівської області.

12. Проведені історико-документальні дослідження та висновки можуть бути використані в концепціях реставрації, реконструкції пам'яток архітектури та видовищних споруд.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

НОРМАТИВНО-ПРАВОВА ДОКУМЕНТАЦІЯ

1. Мінрегіон України, 2012. ДБН Б.2.2-5:2011 *Планування та забудова міст, селищ і функціональних територій. Благоустрій територій*. Київ: Мінрегіон України.
2. Міністерство регіонального розвитку та будівництва України, 2008. ДБН В.1.2-10-2008 *Система забезпечення надійності та безпеки будівельних об'єктів. Основні вимоги до будівель і споруд. Захист від шуму*. Київ: Міністерство регіонального розвитку та будівництва України.
3. Мінбуд України, 2007. ДБН В.2.2-17:2006 *Будинки і споруди. Доступність будинків і споруд для маломобільних груп населення*. Київ: Мінбуд України.
4. Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України, 2019. ДБН В.2.2-16-2019 *Культурно-видовищні та дозвіллеві заклади*. Київ: Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України
5. Мінбуд України, 2006. ДБН В.2.5-28-2006 *Інженерне обладнання будинків і споруд. Природне і штучне освітлення*. Київ: Мінбуд України.
6. Мінрегіонбуд України, 2010. ДБН В.2.2-25:2009 *Будинки і споруди. Підприємства харчування (зклади ресторанного господарства)*. Київ: Мінрегіонбуд України.
7. Міністерство регіонального розвитку та будівництва України, 2011. ДСТУ-Н Б В.1.1-27:2010 *Будівельна кліматологія*. Київ: Міністерство регіонального розвитку та будівництва України.
8. Міністерство внутрішніх справ України, 2015. НАПБ А.01.001.-2014. *Правила пожежної безпеки в Україні*. Київ: Міністерство внутрішніх справ України.
9. Мінрегіонбуд України, 2010. ДБН В.2.2-9-2009 *Будинки і споруди. Громадські будинки та споруди. Основні положення*. Київ: Мінрегіонбуд України, 2010.

НАУКОВІ ДЖЕРЕЛА

10. Абызов, В. А., 1990. *Архитектура общественных зданий с гибкой планировкой*. Киев: Будивэльник.
11. Александров, Р., 1993. *Прогулки по литературной Одессе*. Одесса: Весть.
12. Адамович, В. В., Бархан, Б. Г., Варежкин, В. А. и др., 1984. - *Архитектурное проектирование общественных зданий и сооружений: учебник для вузов*. 2-е изд., перераб. и доп. Москва: Стройиздат.
13. Антонович, Д., 1925. *Триста років українського театру*. Прага: Український Громадський Видавничий Фонд.
14. Антошко, О. М., 2018. Театральне життя Подільського краю кінця ХІХ – початку ХХ століття. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*, 3, с. 236-241.
15. Базанов, В. В., 2007. *Театральные здания и сооружения: структура и технология: учебник*. Санкт-Петербург: Издательство Санкт-Петербургской государственной академии театрального искусства.
16. Бархин, Г. Б., 1947. *Архитектура театра*. Москва: Академия архитектуры СССР.
17. Башинджагян, Н. З., 1975. *Польский революционный пролетарский театр межвоенного двадцатилетия: эстетика, драматургия, сценическая практика: автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата искусствоведения*. Москва: [б. в.].
18. Бірюльов, Ю. О. упоряд. і наук. ред., 2008. *Архітектура Львова: час і стилі ХІІІ-ХХІ ст.* Львів: Центр Європи.
19. Божко, Н. М. та Цубов, Л. В., 2016. Культурно-мистецькі заклади Львова наприкінці ХVІІІ–ХІХ століть та їхній вплив на розвиток міста. *Historical and cultural studies = Історико-культурні студії*, 3 (1), с. 13-19.
20. Бойцун, Л., 2010. Театральне життя Тернополя. *І: незалежний культурологічний часопис*, 63, с. 128-131.

21. Босак, О. та Серкіз, Я., 2014. *Нариси історії культури Львова (XIII – початок XXI століття): навч. посіб.* Львів: Українська академія друкарства.
22. Буравський, О. А., 2004. *Поляки Волині у другій половині XIX – на початку XX ст.* Житомир: Видавництво ЖДУ.
23. Бусел, В. Т. уклад. і голов. ред., 2004. *Великий тлумачний словник сучасної української мови: [170 000 слів].* Київ; Ірпінь: Перун.
24. Виноградов, В. М., 1971. *Театральные здания. Вчера, сегодня, завтра.* Москва: Стройиздат.
25. Виткалов, В. Г., 2006. До питання зародження театрального мистецтва в Рівному (кінець XVIII – перша пол. XX ст.). *Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку*, 11, с. 112-119.
26. Волосатих, О. Ю., 2009. *Музично-драматичний театр Правобережної України першої половини XIX століття в контексті міжнаціональних культурних зв'язків і художніх тенденцій епохи: автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата мистецтвознавства: 17.00.03.* Київ: [б. в.].
27. Волосатих, О. Ю., 2012. Музична й театральна культура маєтків Правобережної України (перша половина XIX ст.). *Часопис національної музичної академії України імені П. І. Чайковського*, 4 (17), с. 62-76.
28. Вуйцик, В., 2000. До історії театрального будівництва у Львові. *Народознавчі зошити*, 2 (32), с. 374-375.
29. Гаврилюк, Р., 2013. Особливості організації інтер'єрів театральних споруд. *Народознавчі зошити*, 1 (109), с. 174-178.
30. Гой, Б. В., 2006. Україна і єврейський театр. Архітектурна складова *Перспективні напрямки проектування житлових та громадських будівель*, [2006], с. 81-84.
31. Годований, Є., 2010. *Український світ у польському дзеркалі: українська історія і культура у сприйнятті польськомовної преси (поч. XIX-60-ті рр. XIX ст.).* Одеса: Астропринт.

32. Горбачевський, Т., 2012. Польський театр у Львові в міжвоєнний період ХХ століття. *Краєзнавство*, 4, с. 169-174.
33. Горюнов, В. С. та Губли, М. П., 1994. *Архитектура эпохи модерна: концепции, направления, мастера*. 2-е изд. Санкт-Петербург: Стройиздат.
34. Гуменюк, В. І., 2002. Сторінки театрального минулого східної Волині. *Культура народів Причорномор'я*, 36, с. 127-130.
35. Дильонгова, Г., 2007. *Історія Польщі: 1795-1990*. Переклад з польської М. Кірсенка. Київ: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія».
36. Дудка, О., 2013. Еволюційний аналіз розвитку композиційної структури театральних будівель і споруд. *Традиції та інновації у вищій архітектурно-художній освіті*, 2, с. 103-108.
37. Жилінський, І., 1990. І золотої нитки не згубить. З історії театального мистецтва на Рівненщині. *Волинські дзвони*, 3, с. 46-57.
38. Зашкільняк, Л. та Крикун, М., 2002. *Історія Польщі: від найдавніших часів до наших днів*. Львів: [Львівський національний університет ім. І. Франка].
39. Калакура, О., 2007а. Мовно-культурний розвиток сучасної польської меншини в Україні. *Наукові записки [Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України]*, 34, с. 27-32.
40. Калакура, О., 2007б. *Поляки в етнополітичних процесах на землях України у ХХ столітті*. Київ: Знання України.
41. Карліна, О. М., 2013. Театральне життя у повітових містах Волинської губернії в першій половині ХІХ ст. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету ім. Л. Українки. Історичні науки*, 21, с. 27-32.
42. Клименко, Т. М., Проскураков, В. І. та Ковальчук, Х. І., 2010. *Ілюстрований словник архітектурних термінів*. Львів: Видавництво Львівської політехніки.
43. Когут, З., 2004. *Коріння ідентичності = Roots of Identity: студії з ранньомодерної та модерної історії України = Studies on Early Modern and*

Modern Ukraine: збірник статей. Переклад з англійської С. Грачова. Київ: Критика.

44. Коморовський, Я., 2008. В умовах російської окупації. Польський театр на Волині, Поділлі та Київщині в XIX і на початку XX ст. *Студії мистецтвознавчі*, 3, с. 78-86.
45. Костриця, М. Ю., 2003. Житомирський театр: міфи і реальність. *Духовні витоки Житомищини*, 22, с. 96-103.
46. Кулик, О. О., 1989. *Львівський театр імені М. К. Заньковецької*. Київ: Мистецтво.
47. Кучерепа, С. М., 2005. *Польський театр на Волині*. Луцьк: Терен.
48. Лужницький, Г., 2004а. *Український театр: у 2 т. Т. 1: Наукові праці, статті, рецензії*. Львів: [б. в.].
49. Лужницький, Г., 2004б. *Український театр: у 2 т. Т. 2: Статті, рецензії*. Львів: [б. в.].
50. Макарчук, С., 2008. *Етнічна історія України*. Київ: Знання.
51. Мокляк, Я. та Сінкевич, Є., 2016. Культурне життя польської громади Одеси на сторінках польсько-мовної періодики на початку XX ст. *Історичний архів. Наукові студії*, 17, с. 10-13
52. Новиков, А., 2015. *Український театр і драматургія: від найдавніших часів до початку XX ст.* Харків: Харківське історично-філологічне товариство.
53. Нога, О., 2006. *Хроніки міста театрів від «Шекспіра»: театральне життя Львова 1920-1944 років*. Львів: Українські технології.
54. Огієнко, І., 2002. *Українська культура*. Київ: Наша культура і наука.
55. Паламарчук, О., 2006. *Світ моїх зацікавлень*. Львів: Сполом.
56. Пилипчук, Р., 2007. Перший професіональний театр в Одесі – польсько-російська трупа Яна-Непомуцена Камінського (1805 –1809 рр.). В: Цисельського, Т. ред. *Поляки на Півдні України та в Криму*. Одеса; Ополе; Вроцлав: [б. в.], с. 187-205.

57. Пилипчук, Р. Я., 2015. *Український професіональний театр в Галичині (60-ті роки XIX ст.)*. Київ: Криниця.
58. Полякова, Ю. Ю., 2004. Архитекторы Харькова польского происхождения. В: І. Я. Лосієвський, наук. ред., *Польська діаспора у Харкові: історія та сучасність: Наукова конференція*. Харків, Україна, 24 квітня 2004. Харків: Майдан.
59. Проскуряков, В., 1998. Місткості театральних-видовищних споруд у Львові, збудованих і пристосованих для діяльності українських труп. *Вісник Державного університету «Львівська політехніка». Архітектура*, 358, с. 239-244.
60. Проскуряков, В., 2001 а. Основи гармонії в архітектурі Львова. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Архітектура*, 439, с. 40-45.
61. Проскуряков, В. І., 2001 б. Принципи типології театральних-видовищних будинків і споруд Львова та їх розміщення в структурі міста. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Мистецтвознавство*, 1, с. 144-158.
62. Проскуряков, В., 2004. *Архітектура українського театру. Простір і дія*. 2-е вид., виправ. і допов. Львів: Видавництво Національного університету «Львівська політехніка»: Видавництво «Срібне слово».
63. Проскуряков, В. та Гой, Б., 2007. *Культурологія єврейського театру України в контексті часу, дії і архітектури*. Львів: Видавництво Національного університету «Львівська політехніка».
64. Проскуряков, В. та Ямаш, Ю., 1997. *Львівські театри. Час і архітектура*. Львів: Центр Європи.
65. Римар, Р. С., 2010. Історія театру в Кам'янці-Подільському до 30-х рр. ХХ століття. *Педагогічний дискурс*, 8, с. 198-200.
66. Рукавіцин, І. А., 2012. *Кривой Рогъ в документах, открытках, фотографиях*. Київ: Книга-плюс.

67. Савчак, Р. Н., 2019. Напрями розвитку архітектурного середовища національних театрів на території України на прикладі польського театру. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Архітектура*, 1 (2s), с. 66-71.
68. Савчак, Р. Н., 2021. Зародження польських театральних видовищ в Україні. *Вісник Львівського національного аграрного університету: архітектура і сільськогосподарське будівництво*, 22, с. 112-114.
69. Савчак, Р. Н. та Гой, Б. В., 2018. Стан дослідженості архітектури польського театру в Україні та у світі у літературних джерелах. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Архітектура*, 893, с. 107-115.
70. Селезінка, В. М., 2006. *Місто моєї любові. Ч. 2*. Чернівці: Крайова освіта.
71. Семенко, Л. та Логінов, О., 2019. *Вінницький театр у свічаді історії (1910-1944)*. Київ: Центр ДЗК.
72. Сінкевич, О. В., 2014. Аспекти інтеграції в історично сформовану міську структуру м. Рівного сучасних театральних-видовищних будівель та споруд. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Архітектура*, 793, с. 110-115.
73. Скавронський, П. С. та Толочко, В. І., 2003. Сторінки театального життя Бердичева в 20-х – 50-х роках ХХ століття. *Духовні витоки Житомирщини*, 29, с. 148-157.
74. Сливка, Ю. Ю., Стеблій, Ф. І., Баран, В. К., Брик, М. В., Возницький, М. М. та ін. *Історія Львова*. Київ: Наукова думка.
75. Старостин, В., 2008. Дом Мизко на Полицейской. *Недвижимость в движении*, 16 январа, с. 9.
76. Стронський, Г., 1992. Польський театр у Києві. *Український театр*, 5, с. 28-29.

77. Тимофієнко, В., 2002. *Архітектура і монументальне мистецтво: терміни та поняття*. Київ: Видавництво Інституту проблем сучасного мистецтва: Головкивархітектура.
78. Томазова, Н., 2012. Федір Нірод та польський театр у Києві. *Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії та методики*, 20: Генеалогія та геральдика, с. 71-80.
79. Томазова, Н., 2017. «Репресований театр»: до історії польського театру в Києві (1920-ті – 1930-ті рр.). *VIII Міжнародний конгрес україністів. Мистецтвознавство. Культурологія*, 2, с. 132-139.
80. Томазова, Н., 2014. Франц Марковський: до історії Польського театру в Києві. *Студії мистецтвознавчі*, 3, с. 66-73.
81. Хан-Магомедов, С. О., 2003. *Конструктивизм – концепція формообрання*. Москва: Стройиздат.
82. Хома І. Я., Сова, А. О. та Мина, Ж. В., 2013. *Історія української культури: навч. посіб.* 2-ге вид., доп. Львів: Видавництво Львівської політехніки.
83. Черкес, Б. С., 2003. Традиція та ідентичність в новій українській архітектурі. *Вісник національного університету «Львівська політехніка»*. *Архітектура*, 486, с. 71-91.
84. Чубіна, Т. Д., 2016. Театр Потоцьких у Тульчині: формування театрального світогляд у володарів, передумови створення та етапи творчого розвитку приватної магнатської сцени. *Вісник Черкаського університету. Історичні науки*, 3/4, с. 84-98.
85. Шейко, В. М. та Тишевська, Л. Г., 2006. *Історія української культури: навч. посіб.* Київ: Кондор.
86. Ямаш, Ю., 2003. *Архітектура театрів Львова (кінець XVIII ст. перша половина XIX ст.): навч. посіб.* Львів: [б. в.].
87. Ямаш, Ю., 2020. *Архітектура Львівської опери*. Львів: Простір-М.
88. Яровий, В., 2005. *Новітня історія центральноєвропейських та Балканських країн XX століття: підруч. для вищ. навч. закл.* Київ: Генеза.

89. Bar, A., 1939. *Teatr szlachty wołyńskiej*. Łuck: Nakładem Wołyńskiego towarzystwa przyjaciół nauk.
90. Biedrzycki, E., 1973. *Historia Polaków na Bukowinie*. Kraków: Wyd. Uniwersytetu Jagiellońskiego.
91. Biegański, P., 1974. *Teatr Wielki*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
92. Cepnik, H. and Kozicki, W., 1929. *Scena Lwowska (1780-1828)*. Lwów: nakładem Gminy m. Lwowa.
93. Drucka, N., 1976. *Stanisław Moniuszko: życie i twórczość*. Warszawa: Nasza Księgarnia.
94. Filler, W., 2002. Kijowski teatr Witolda Wandurskiego. В кн.: *Pamiętnik Kijowski*, 6, s. 263-271.
95. Got, J., 1971. *Na wyspie Guaxary: Wojcech Bogusławski I teatr lwowski 1789-1799*. Kraków: Wydawnictwo Literackie.
96. Horbatowski, P., 1999. *W szponach polityki: polskie życie teatralne w Kijowie 1919-1938*. Warszawa: Oficyna Naykowa.
97. Horbatowski, P., 2009. *Polskie życie teatralne w Kijowie w latach 1905-1918*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
98. Komorowski, J., 1985. *Polskie życie teatralne na Podolu I Wołyniu do 1863 roku*. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
99. Komorowski, J., 2014. «Teatr szlachty wołyńskiej – teatr Kraszewskiego. Żytomierz 1857-1859». *Волинь-Житомирщина*, 25, s. 71-79.
100. Król-Kaczorowska, B., 1986. *Teatry Warszawy: budynki i sale w latach 1784-1975*. Warszawa: Państwowy Instytut Wydawniczy.
101. Kruk, S., 1982. *Życie teatralne w Lublinie (1782-1918)*. Lublin: Wydawnictwo Lubelskie.
102. Kuchtowna, L., ed., 1997. *Teatr Polski we Lwowie. Studia i materiały do dziejów teatru polskiego*. Warszawa: Instytut Sztuki Polskiej Akademii Nauk.
103. Litak, A. red., 2000. *Architektura Starego Teatru w Krakowie (1799-1999)*. Kraków: Narodowy Teatr Stary im. Heleny Modrzejewskiej.

- 104.** Magocsi, P. R., 1997. *A History of Ukraine*. Seattle: University of Washington Press.
- 105.** Marszalek, A., 1993. Repertuar teatru polskiego we Lwowie w latach 1881-1886. Kraków: Towarzystwo Naukowe Societas Vistulana.
- 106.** Osińska, K., 2017. Polskie teatry w Moskwie (1915-1918) i ich odbiór w prasie w Rosji. *Pamiętnik Teatralny*, 1/2, s. 67-121.
- 107.** Pape, S., 1936. *Drogi odrodzenia teatru*. Katowice: [б. в.].
- 108.** Raszewski, Z., 1990. *Krótką historia teatru polskiego*. Warszawa: Państwowy Instytut Wydawniczy.
- 109.** Proskuryakov, V., Bogdan, G. & Savchak, R., 2018. State of polish theatre architecture research in Ukraine. *Środowisko Mieszkaniowe – House Environment*, 23, s. 167-171.
- 110.** Stukus-Hanik, K., 2020. Polskie teatry amatorskie w Wilnie w drugiej połowie XX wieku – powstanie i działalność. *Studia Polonijne*, 41, s. 267-286.
- 111.** Wypych-Gawronska, A., 1999. *Lwowski teatr operowy I operetkowy w latach 1872-1918*. Kraków: Towarzystwo Autorów I Wydawców Prac Naukowych Universitas.

ІНТЕРНЕТ ДЖЕРЕЛА

- 112.** Калько, С., 2018. *Романтика і трагедія Рівненського палацу* [online] «Рівне Ретро Ритм». Режим доступу: <<http://retrorivne.com.ua/romantika-i-tregedija-rivnenskogo-palacu/>> [Дата звернення 10 серпня 2021].
- 113.** Краснодембський, Я., 2017. *Храм мистецтва у Станиславові*. Переклад з польської Н. Ткачик [online] Галицький кореспондент. Режим доступу: <<https://gk-press.if.ua/hram-mystetstva-u-stanyslavovi/>> [Дата звернення 10 серпня 2021].
- 114.** Мухина, Е., 2019. *Эдвард Войнилович: трагедия, подарившая Минску Красный костел* [online] Planeta Belarus. Режим доступу: <<https://planetabelarus.by/publications/edvard-voynilovich-tragediya-podarivshaya-minsku-krasnyu-kostel/>> [Дата звернення 10 серпня 2021].

115. Снігур І., 2006 *«Мандруючи Панською вулицею»*[online] Час. Режим доступу:

<https://web.archive.org/web/20150505003450/http://www.chas.cv.ua/38_06/14.html> [Дата звернення 10 серпня 2021].

116. Braun, K., 2011. *Polski teatr na emigracji* [online] Czasopisma humanistyczne. Режим доступу:

<[https://bazhum.muzhp.pl/media/files/Tematy_i_Konteksty/Tematy_i_Konteksty-r2011-t-n1_\(6\)/Tematy_i_Konteksty-r2011-t-n1_\(6\)-s288-309/Tematy_i_Konteksty-r2011-t-n1_\(6\)-s288-309.pdf](https://bazhum.muzhp.pl/media/files/Tematy_i_Konteksty/Tematy_i_Konteksty-r2011-t-n1_(6)/Tematy_i_Konteksty-r2011-t-n1_(6)-s288-309/Tematy_i_Konteksty-r2011-t-n1_(6)-s288-309.pdf)> [Дата звернення 10 серпня 2021].

117. Czesław Czapliński, 2021. *Portret z historii Nina Polan.* [online] (Останнє оновлення 11 квітня 2021). Режим доступу:<<https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:5qxr0Tzmb2QJ:https://www.czczaplinski.com/post/portret-z-histori%25C4%2585-nina-polan+%&cd=4&hl=uk&ct=clnk&gl=ua>> [Дата звернення 10 серпня 2021].

ДОДАТКИ

Додаток А

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАЦІЇ ДО РИСУНКІВ

А.1. ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАЦІЇ ДО РИСУНКУ 2.1.1

118. Biegański, P., 1974. *TeatrWielki*. Warszawa: PaństwoweWydawnictwoNaukowe.
119. European Theatre Architecture. *TeatrWielki – Opera Narodowa*. [online]. Режим доступу: <<https://www.theatre-architecture.eu/pl/db/?theatreId=228&detail=attachement&mId=297&page=2#att>> [Дата звернення 10 серпня 2021].

А.2. ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАЦІЇ ДО РИСУНКУ 2.1.2

120. Gethome, 2019. *ŻoliborzWarszawa*. [online]. Режим доступу: <<https://gethome.pl/blog/dzielnica-zoliborz/>> [Дата звернення 10 серпня 2021].
121. Myvimu, 2017. *Warszawa – TeatrnaŻoliborzu – 1963*. [online]. Режим доступу: <<https://myvimu.com/exhibit/54780221-warszawa-teatr-na-zoliborzu-1963>> [Дата звернення 10 серпня 2021].
122. Król-Kaczorowska, B., 1986. *TeatryWarszawy: budynkiisalew latach 1784-1975*. Warszawa: PaństwowyInstytutWydawniczy.

А.3. ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАЦІЇ ДО РИСУНКУ 2.1.3

123. Olanko, 2018. *м. Краків. Старий театр*. [online]. Режим доступу: <<https://www.shukach.com/uk/node/64231>> [Дата звернення 10 серпня 2021].
124. Nowacki, K., 1982. *DziejeteatruwKraKowie. Architekturakrakovskichteatrów*. Kraków: WydawnictwoLiterackie.

A.4. ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАЦІЇ ДО РИСУНКУ 2.1.4

125. Teatrim. Juliusza Słowackiego w Krakowie. *Początki*. [online]. Режим доступу: <<https://teatrwkrakowie.pl/poczatki>> [Дата звернення 10 серпня 2021].
126. Nowacki, K., 1982. *DziejeteatruwKrakowie. Architekturakrakovskichteatrów*. Kraków: Wydawnictwo Literackie.
127. Purchla, J., 1993. *Teatr i jego architect*. Kraków: Międzynarodowe Centrum Kultury.

A.5. ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАЦІЇ ДО РИСУНКУ 2.1.5

128. Sobiech, A. *Teatrim. Juliusza Osterwy w Lublinie – historiabudynku*. [online]. Режим доступу: <<https://teatrn.pl/leksykon/artykuly/teatr-im-juliusza-osterwy-w-lublina>> [Дата звернення 10 серпня 2021].
129. Góra-Stępień, A. & Kondrasiuk, G. *Teatrim. Juliusza Osterwy w Lublinie – historia instytucji*. [online]. Режим доступу: <<https://teatrn.pl/leksykon/artykuly/teatr-im-juliusza-osterwy-w-lublinie-historia-instytucji/>> [Дата звернення 10 серпня 2021].
130. Lameński, L. *Teatrim. Juliusza Osterwy*. [online]. Режим доступу: <https://www.theatre-architecture.eu/pl/db.htm?filter%5Blabel%5D=Juliusza%20Osterwy%20&filter%5Bcity%5D=&filter%5Bstate_id%5D=0&filter%5Bon_db%5D=1&filter%5Bon_map%5D=1&searchMode=&searchResult=&theatreId=123> [Дата звернення 10 серпня 2021].

A.6. ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАЦІЇ ДО РИСУНКУ 2.1.6

131. Łódź.pl. *Teatr Wielki*. [online]. Режим доступу: <<https://lodz.travel/turystyka/co-zobaczyc/kultura-i-sztuka/teatry/teatr-wielki/>> [Дата звернення 10 серпня 2021].

132. Dyzbardis, S., red., 1966. *Teatr Wielki w Łodzi*. Łódź: Teatr Wielki.
133. Gryglewski, P., Wróbel, R. & Ucińska, A., 2009. *Łódzkie budynki 1945 – 1970*. Łódź: Księży Młyn Dom Wydawniczy.

А.7. ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАЦІЇ ДО РИСУНКУ 2.1.7

134. Topvoyager. *Визначні місця Мінська: що подивитись у столиці Білорусі*. [online]. Режим доступу: <<https://ua.topvoyager.com/vyznachni-mistsya-minska/>> [Дата звернення 10 серпня 2021].
135. Wikipedia. *Касцёл Святога Сымона і Святой Алёны*. [online] (останнє оновлення 14 липня (липня) 2021). Режим доступу: <https://be.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%B0%D1%81%D1%86%D1%91%D0%BB_%D0%A1%D0%B2%D1%8F%D1%82%D0%BE%D0%B3%D0%B0_%D0%A1%D1%8B%D0%BC%D0%BE%D0%BD%D0%B0_%D1%96_%D0%A1%D0%B2%D1%8F%D1%82%D0%BE%D0%B9_%D0%90%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D1%8B> [Дата звернення 10 серпня 2021].

А.8. ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАЦІЇ ДО РИСУНКУ 2.1.8

136. Wikipedia. *Храм Святых Апостолов Петра и Павла (Москва)*. [online] (останнє оновлення 3 июля (липня) 2021). Режим доступу: <[https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A5%D1%80%D0%B0%D0%BC_%D0%A1%D0%B2%D1%8F%D1%82%D1%8B%D1%85_%D0%90%D0%BF%D0%BE%D1%81%D1%82%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B2_%D0%9F%D0%B5%D1%82%D1%80%D0%B0_%D0%B8_%D0%9F%D0%B0%D0%B2%D0%BB%D0%B0_\(%D0%9C%D0%BE%D1%81%D0%BA%D0%B2%D0%B0\)](https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A5%D1%80%D0%B0%D0%BC_%D0%A1%D0%B2%D1%8F%D1%82%D1%8B%D1%85_%D0%90%D0%BF%D0%BE%D1%81%D1%82%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B2_%D0%9F%D0%B5%D1%82%D1%80%D0%B0_%D0%B8_%D0%9F%D0%B0%D0%B2%D0%BB%D0%B0_(%D0%9C%D0%BE%D1%81%D0%BA%D0%B2%D0%B0))> [Дата звернення 10 серпня 2021].
137. Wikipedia. *Камерный театр Таурова*. [online] (останнє оновлення 31 июля (липня) 2021). Режим доступу: <https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%B0%D0%BC%D0%B5%D1%80%D0%BD%D1%8B%D0%B9_%D1%82%D0%B5%D0%B0%D1%82%D1

[%80_%D0%A2%D0%B0%D0%B8%D1%80%D0%BE%D0%B2%D0%B0>](#)

[Дата звернення 10 серпня 2021].

138. Wikipedia. *Славянский базар (Москва)*. [online] (останнє оновлення 31 июля (липня) 2021). Режим доступу: [https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%BB%D0%B0%D0%B2%D1%8F%D0%BD%D1%81%D0%BA%D0%B8%D0%B9_%D0%B1%D0%B0%D0%B7%D0%B0%D1%80_\(%D0%9C%D0%BE%D1%81%D0%BA%D0%B2%D0%B0\)>](https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%BB%D0%B0%D0%B2%D1%8F%D0%BD%D1%81%D0%BA%D0%B8%D0%B9_%D0%B1%D0%B0%D0%B7%D0%B0%D1%80_(%D0%9C%D0%BE%D1%81%D0%BA%D0%B2%D0%B0)>) [Дата звернення 10 серпня 2021].

А.9. ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАЦІЇ ДО РИСУНКУ 2.1.9

139. Croghan, L., 2016. *Ten spots you should see in Greenpoint*. [online]. Режим доступу: <https://brooklyneagle.com/articles/2016/08/03/ten-spots-you-should-see-in-greenpoint/> [Дата звернення 10 серпня 2021].

А.10. ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАЦІЇ ДО РИСУНКУ 2.1.10

140. American Polish Cultural Center. *Saving American Polish Cultural Center*. [online]. Режим доступу: <https://www.americanpolishcenter.com/blog/> [Дата звернення 10 серпня 2021].

А.11. ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАЦІЇ ДО РИСУНКУ 2.1.11

141. Wikipedia. *Театр Острова*. [online] (останнє оновлення 17марта (березня) 2013). Режим доступу: https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A2%D0%B5%D0%B0%D1%82%D1%80_%D0%9E%D1%81%D1%82%D1%80%D0%BE%D0%B2%D0%B0#/media/%D0%A4%D0%B0%D0%B9%D0%BB:Theatre_de_l'Île.JPG [Дата звернення 10 серпня 2021].
142. Provost, G., 2021. *Le Théâtre de l'Île: une vocation unique*. [online]. Режим доступу: <https://www.ledroit.com/2021/10/27/le-theatre-de-lile--une-vocation->

[unique-9b74163599015d4c64fef244ebdac683](https://www.wikiwand.com/fr/wiki/Th%C3%A9%C3%A2tre_Saint-Denis)>[Дата звернення 10 серпня 2021].

143. Wikipedia.*Théâtre Saint-Denis*. [online] (останнє оновлення 15 juillet (липня) 2021). Режим доступу: <https://fr.wikipedia.org/wiki/Th%C3%A9%C3%A2tre_Saint-Denis>[Дата звернення 10 серпня 2021].

А.12. ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАЦІЇ ДО РИСУНКУ 2.2.1

144. Wikipedia.*Перший Міський театр (Київ)*. [online] (останнє оновлення 23 жовтня 2020). Режим доступу: <[https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D0%B5%D1%80%D1%88%D0%B8%D0%B9_%D0%9C%D1%96%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9_%D1%82%D0%B5%D0%B0%D1%82%D1%80_\(%D0%9A%D0%B8%D1%97%D0%B2\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D0%B5%D1%80%D1%88%D0%B8%D0%B9_%D0%9C%D1%96%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9_%D1%82%D0%B5%D0%B0%D1%82%D1%80_(%D0%9A%D0%B8%D1%97%D0%B2))>[Дата звернення 10 серпня 2021].
145. Серєда, О., 2018. *Між мистецтвом і політикою: початки російської опери в Києві*. [online]. Режим доступу: <<https://uamoderna.com/md/sereda-between-art-and-politics>>[Дата звернення 10 серпня 2021].

А.13. ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАЦІЇ ДО РИСУНКУ 2.2.2

146. Wikipedia.*Київський національний академічний Молодий театр*. [online] (останнє оновлення 19 травня 2021). Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%B8%D1%97%D0%B2%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9_%D0%BD%D0%B0%D1%86%D1%96%D0%BE%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B8%D0%B9_%D0%B0%D0%BA%D0%B0%D0%B4%D0%B5%D0%BC%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%B9_%D0%9C%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D0%B9_%D1%82%D0%B5%D0%B0%D1%82%D1%80>[Дата звернення 10 серпня 2021].

147. *Ua.news. Київський академічний Молодий театр став національним.* [online]. Режим доступу: <<https://ua.news/ua/kyuivskyj-akademichnyj-molodyj-teatr-stav-natsionalnym/>> [Дата звернення 10 серпня 2021].

А.14. ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАЦІЇ ДО РИСУНКУ 2.2.3

148. *Житомирський академічний український музично-драматичний театр ім. Івана Кочерги. Про театр.* [online]. Режим доступу: <<http://zt-teatr.com.ua/history.php>> [Дата звернення 10 серпня 2021].
149. *Кам'янець-Подільський державний історичний музей-заповідник. Шлях пам'ятки довжиною 228 років.* [online]. Режим доступу: <<http://muzeum.in.ua/nash%D1%96-zaxodi/novini/shlyax-pamyatki-dovzhinoyu-228-rok%D1%96v.html>> [Дата звернення 10 серпня 2021].
150. *Кам'янець-Подільський. Перший портал міста. Фото картинної галереї.* [online]. Режим доступу: https://k-p.net.ua/fotoalbum_kamenets/foto_stare-misto/4407-foto-kartinnoii-galereii.html [Дата звернення 10 серпня 2021].

А.15. ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАЦІЇ ДО РИСУНКУ 2.2.4

151. Мельник, І., 2017. *Найвідоміший директор львівського театру.* [online]. Режим доступу: <<https://zbruc.eu/node/72384>> [Дата звернення 10 серпня 2021].

152.

А.16. ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАЦІЇ ДО РИСУНКУ 2.2.5

153. *Wikipedia. Національний академічний український драматичний театр імені Марії Заньковецької.* [online] (останнє оновлення 22 липня 2021).
Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9D%D0%B0%D1%86%D1%96%D0%BE%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B8%D0%B9_%D0%B0%D0%BA%D0%B0%D0%B4%D0%B5%D0%BC%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%B9_%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0>

%D1%97%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9_%D0%B4%D1%80%D0%B0%D0%BC%D0%B0%D1%82%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%B9_%D1%82%D0%B5%D0%B0%D1%82%D1%80_%D1%96%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%96_%D0%9C%D0%B0%D1%80%D1%96%D1%97_%D0%97%D0%B0%D0%BD%D1%8C%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B5%D1%86%D1%8C%D0%BA%D0%BE%D1%97>
[Дата звернення 10 серпня 2021].

А.17. ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАЦІЇ ДО РИСУНКУ 2.2.6

- 154.** Фотографії старого Львова. *Фоторепортаж з будівництва Львівської Опери.* [online]. Режим доступу: <<https://photo-lviv.in.ua/fotoreportazh-z-budivnytstva-lvivskoj-i-opery/>> [Дата звернення 10 серпня 2021].

А.18. ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАЦІЇ ДО РИСУНКУ 2.2.7

- 155.** Фотографії старого Львова. *Католицький дім у Львові, або як поєднати театр, торгівлю і благодійність.* [online]. Режим доступу: <<https://photo-lviv.in.ua/katolytskyj-dim-u-lvovi-abo-yak-pojednaty-teatr-torhivlyu-blahodijnist/>> [Дата звернення 10 серпня 2021].

А.19. ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАЦІЇ ДО РИСУНКУ 2.2.8

- 156.** Wikipedia. *Будівля театру імені Станіслава Монюшка.* [online] (останнє оновлення 2 липня 2021). Режим доступу: <[https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%91%D1%83%D0%B4%D1%96%D0%B2%D0%BB%D1%8F_%D1%82%D0%B5%D0%B0%D1%82%D1%80%D1%83_%D1%96%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%96_%D0%A1%D1%82%D0%B0%D0%BD%D1%96%D1%81%D0%BB%D0%B0%D0%B2%D0%B0_%D0%9C%D0%BE%D0%BD%D1%8E%D1%88%D0%BA%D0%B0#/media/%D0%A4%D0%B0%D0%B9%D0%BB:Teatr_im._Stanis%C5%82awa_Moniuszki_\(Iwano-Frankiowsk_;_budynek\)_05.png](https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%91%D1%83%D0%B4%D1%96%D0%B2%D0%BB%D1%8F_%D1%82%D0%B5%D0%B0%D1%82%D1%80%D1%83_%D1%96%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%96_%D0%A1%D1%82%D0%B0%D0%BD%D1%96%D1%81%D0%BB%D0%B0%D0%B2%D0%B0_%D0%9C%D0%BE%D0%BD%D1%8E%D1%88%D0%BA%D0%B0#/media/%D0%A4%D0%B0%D0%B9%D0%BB:Teatr_im._Stanis%C5%82awa_Moniuszki_(Iwano-Frankiowsk_;_budynek)_05.png)> [Дата звернення 10 серпня 2021].

157. Проскуряков, В., 2004. *Архітектура українського театру. Простір і дія.* 2-е вид., виправ. і допов. Львів: Видавництво Національного університету «Львівська політехніка»; Видавництво «Срібне слово».

А.20. ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАЦІЇ ДО РИСУНКУ 2.2.9

158. Wikipedia. *Польський Народний Дім у Чернівцях.* [online] (останнє оновлення 18 лютого 2021). Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D0%BE%D0%BB%D1%8C%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9_%D0%9D%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%BD%D0%B8%D0%B9_%D0%94%D1%96%D0%BC_%D1%83_%D0%A7%D0%B5%D1%80%D0%BD%D1%96%D0%B2%D1%86%D1%8F%D1%85#/media/%D0%A4%D0%B0%D0%B9%D0%B%D0%94%D1%96%D0%BC_%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D1%8C%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9_-_1.jpg> [Дата звернення 10 серпня 2021].
159. Mistaua. *Польський дім.* [online]. Режим доступу: <https://mistaua.com/%D0%9F%D0%B0%D0%BC%D1%8F%D1%82%D0%BA%D0%B8/%D0%9F%D0%B0%D0%BC%D1%8F%D1%82%D0%BD%D0%B8%D0%BA%D0%B8_%D0%B0%D1%80%D1%85%D1%96%D1%82%D0%B5%D0%BA%D1%82%D1%83%D1%80%D0%B8/%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D1%8C%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9-%D0%B4%D1%96%D0%BC/2655/?setcity=1030> [Дата звернення 10 серпня 2021].

А.21. ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАЦІЇ ДО РИСУНКУ 2.2.10

160. Геркалюк, М., 2018. *«Його сміливо можна перенести до будь-якої столиці»: історія міського театру Вінниці.* [online]. Режим доступу: <<https://vezha.ua/jogo-smilyvo-mozhna-perenesty-do-bud-yakoyi-stolytsi-istoriya-miskogo-teatru-vinnyci/>> [Дата звернення 10 серпня 2021].

А.22. ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАЦІЇ ДО РИСУНКУ 2.2.11

161. МійБердичів. *Музично-драматичний театр на Європейській: фотогалерея.* [online]. Режим доступу: <http://berdychiv.in.ua/%D0%BC%D1%83%D0%B7%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%BE-%D0%B4%D1%80%D0%B0%D0%BC%D0%B0%D1%82%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%B9-%D1%82%D0%B5%D0%B0%D1%82%D1%80-%D0%BD%D0%B0-%D1%94%D0%B2%D1%80%D0%BE%D0%BF%D0%B5%D0%B9/> [Дата звернення 10 серпня 2021].

А.23. ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАЦІЇ ДО РИСУНКУ 2.2.12

162. PingvininVin. *Театр Потоцьких в Тульчині.* [online]. Режим доступу: <<https://in-vin.livejournal.com/42281.html>> [Дата звернення 10 серпня 2021].
163. Wikipedia. Палац Потоцьких (Тульчин). [online] (останнєоновлення 3 березня 2021). Режим доступу: <[https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D0%B0%D0%BB%D0%B0%D1%86_%D0%9F%D0%BE%D1%82%D0%BE%D1%86%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D1%85_\(%D0%A2%D1%83%D0%BB%D1%8C%D1%87%D0%B8%D0%BD\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D0%B0%D0%BB%D0%B0%D1%86_%D0%9F%D0%BE%D1%82%D0%BE%D1%86%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D1%85_(%D0%A2%D1%83%D0%BB%D1%8C%D1%87%D0%B8%D0%BD))> [Дата звернення 10 серпня 2021].

А.24. ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАЦІЇ ДО РИСУНКУ 2.2.13

164. ЖиттяДніпра. *В центре Днепра сохранились старые доходные дома (ФОТО).* [online]. Режим доступу: <<https://gittyadnipra.com/v-tsentre-dnepra-sokhranilis-staryue-dokhodnyue-doma-foto/>> [Дата звернення 10 серпня 2021].

А.25. ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАЦІЇ ДО РИСУНКУ 2.2.14

165. Histor!ans. *Любов Жванко. Полонія Харкова (1805 - 1918): штрихи до портрету.* [online]. Режим доступу: <<https://www.historians.in.ua/index.php/en/doslidzhennya/2481-lyubov-zhvanko-poloniya-kharkova-1805-1918-shtrikhi-do-portretu>> [Дата звернення 10 серпня 2021].
166. Харьков новое о знакомых местах. *О харьковской филармонии.* [online]. Режим доступу: <<http://the-past.inf.ua/list-2-1-123.html>> [Дата звернення 10 серпня 2021].

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НУ «ЛВІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»

ДИЗАЙН АРХІТЕКТУРНОГО СЕРЕДОВИЩА

вул. С. Бандери, 12, м. Львів, 79646
тел. (032) 224 83 70;
e-mail: das.dept@lpnu.ua

MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE
LVIV POLYTECHNIC NATIONAL UNIVERSITY

ARCHITECTURAL ENVIRONMENT DESIGN

Bandera Str. 12, Lviv, 79646, Ukraine
tel. +38 032 224 83 70
e-mail: das.dept@lpnu.ua

СЕРТИФІКАТ УЧАСНИКА

**МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ ПРИСВЯЧЕНОЇ
15 РІЧНИЦІ З ДНЯ ЗАХИСТУ ПЕРШОЇ НАУКОВОЇ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ
РОБОТИ НА КАФЕДРІ ДИЗАЙНУ АРХІТЕКТУРНОГО СЕРЕДОВИЩА:**

**«ГЕНЕЗА ТА НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ АРХІТЕКТУРИ
МАЙБУТНЬОГО В СХІДНІЙ ЄВРОПІ»**

РОМАН САВЧАК

голова організаційного
комітету конференції

проф. Віктор Проскураков

Зарена Клімко Олет Красильников Микола Гаврушко Роман Савчак Тарас Гарашак Роман Кубай Галина Лопа Юрій Філічук Михайло Ягольник
Юрій Процюк Ірина Тимочак Ольга Дмитраш Катерина Янчук Інна Гуменик Юлія Богданова Іванна Воронкова Ігор Копиляк
Сергій Іванов-Костецький Мирослав Яців Віктор Проскураков Юрій Джигіль Богадан Гой Ярослав Стоцько

А. Обрубанська. «Катедр», пастель 30x40 см

Виставкові роботи студентів кафедри ДАС ІАРХ НУ «Львівська політехніка» за результатами архітектурно-рисунокового семінару у м. Кельце.

А. Обрубанська. «Вулиця історичного центру», пастель 30x40 см

Ю. Богданова. «Площа Ринок», туш 30x20 см

В. Цапук. «Палац Біскупів», акварель 40x60 см

О. Бойко. «Вулиця історичного центру», туш 30x40 см

Міжнародний архітектурно-рисуноковий семінар у м. Кельце.

Програма архітектурно-планувального пленеру у м. Кельце 28.06.2014 р. - 08.07.2014 р.

- 28 червня: Від'їзд з Львова.
- 29 червня: Прибуття учасників семінару у м. Кельце.
- 30 червня: Відкриття пленеру та ознайомлення учасників з його метою та поставленими завданнями.
- 1 липня: Аналіз перших результатів графічних та акварельних замальовок.
- 2 липня: Експерсія у передмістя Кельць - Карчувка. Замальовки костелу та монастиря Бернардинів.
- 3 липня: Робота на обраних студентами об'єктах. Виставка творчих робіт З. Климко в ректораті Політехніки Свентошиської.
- 4 липня: Виставки графічних робіт і акварелей та підведення підсумків пленеру.
- 5 липня: Відбуття учасників з м. Кельце.

Учасники: Ю. Богданова, О. Бойко, А. Пестрій, А. Мавдрик, професор В. Проскурняков, М. Козут, Р. Савчак, Я. Кміть, Х. Максимчук, А. Обрубанська, В. Цапук.

Звіт архітектурно-планувального пленеру.

Групою викладачів та студентів НУ "Львівська політехніка" кафедри дизайну архітектурного середовища була здійснена поїздка до Політехніки Свентошиської. Метою заходу було проведення міжнародного архітектурно-планувального пленеру, під час якого викладачі та студенти кафедри ДАС провели фотофіксацію, обміри, замальовки, рисунки та акварелі архітектурних об'єктів м. Кельце. За час пленеру студенти в м. Кельце відобразили: півніроманський портал костелу св. Якуба, види катедр з дзвіницею, пл. Ринок з ренесансною ратушею, готичну браму Олатовську, будинок Длугоша, панорами міста, кам'яницю Олесницьких на Ринковій площі. Головним результатом міжнародного пленеру стала виставка, на якій були представлені роботи студентів кафедри Дизайну архітектурного середовища НУ "Львівська політехніка" та студентів кафедри Архітектури та Урбаністики Політехніки Свентошиської (від кафедри ДАС на виставці було представлено 30 робіт).

1. Політехніка.

2. Площа Ринок.

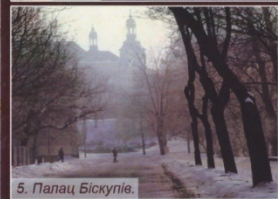
3. Вулиця історичного центру міста.

Об'єкти архітектурно-рисунокового семінару.

4. Катедр.

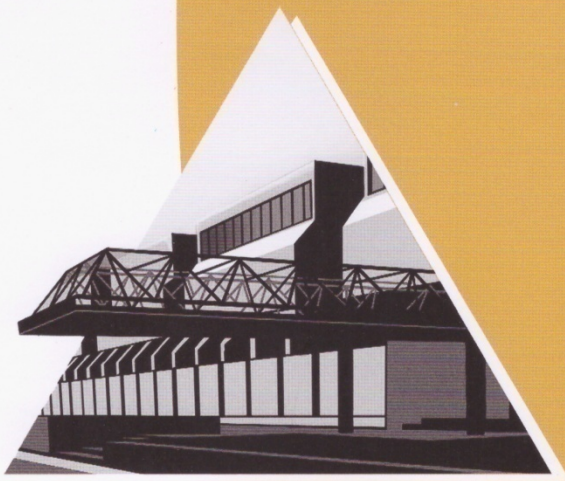

5. Палац Біскупів.

6. Палац Зелінського.

УКРАЇНА ПОНАД УСЕ
 КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БУДІВНИЦТВА І АРХІТЕКТУРИ
 НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА І АРХІТЕКТУРИ
 НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

XXIII-XXIV ОГЛЯД - КОНКУРС
 ДИПЛОМНИХ РОБІТ

ДИПЛОМ ПЕРШОГО СТУПЕНЯ

НАГОРОДЖУЄТЬСЯ:

Савчак Р. Н.

ЗА ПРОЕКТ: Дизайн просторів і середовищ театру «Театральних сценографій Є. М. Лисенко» на Празькому квадраналі 2015

КЕРІВНИКИ: Док. арх., проф. Проскуряков В. І.

ГОЛОВА ЖУРІ: проф. Тімохін В.О.

СЕРТИФІКАТ

Савчак Н., Савчак Р.

є авторами статті

«ЕСТЕТИЧНЕ СПРИЙНЯТТЯ АРХІТЕКТУРНИХ ФОРМ ІНТЕР'ЄРУ БУДІВЕЛЬ»

яка опублікована у «Віснику Львівського національного аграрного університету: Архітектура і сільськогосподарське будівництво», виданому у 2018 році за результатами Міжнародної науково-технічної конференції «Ефективні технології і конструкції у будівництві та архітектура села», присвяченої пам'яті

А.Т.Н., професора Клименка Ф.Є.

(28 - 28 квітня 2018 року м. Дубляни)

Голова
організації конференції
А.Б.Н., професор, ректор АНАУ

Снітинський В.В.

НАЦІОНАЛЬНА
СПІЛКА АРХІТЕКТОРІВ
УКРАЇНИ

ЛЬВІВСЬКОЮ ОБЛАСНОЮ ОРГАНІЗАЦІЄЮ НСАУ
НАГОРОДЖУЄТЬСЯ

САВЧАК РОМАН

ЗА КРАЩУ БАКАЛАВРСЬКУ ДИПЛОМНУ РОБОТУ
АРХІТЕКТОРА
ВИПУСКУ 2015 РОКУ

**З НАГОДИ ДНЯ АРХІТЕКТОРА
1 ЛИПНЯ 2015 Р.**

ГОЛОВА ПРАВЛІННЯ ЛОО НСАУ
Олесь Ярема

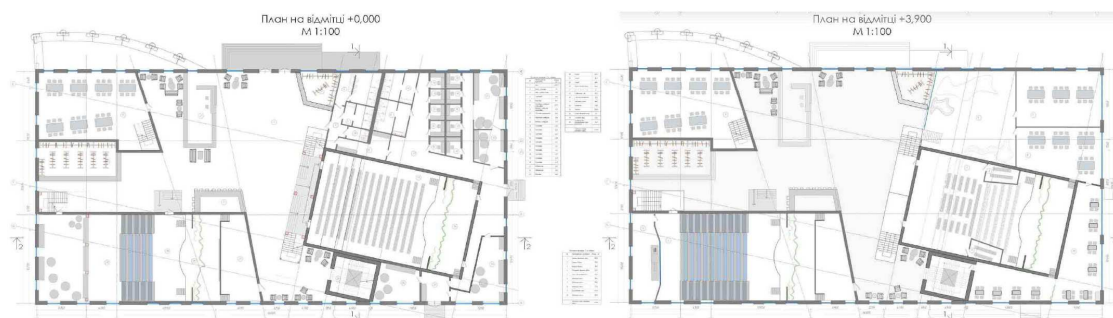
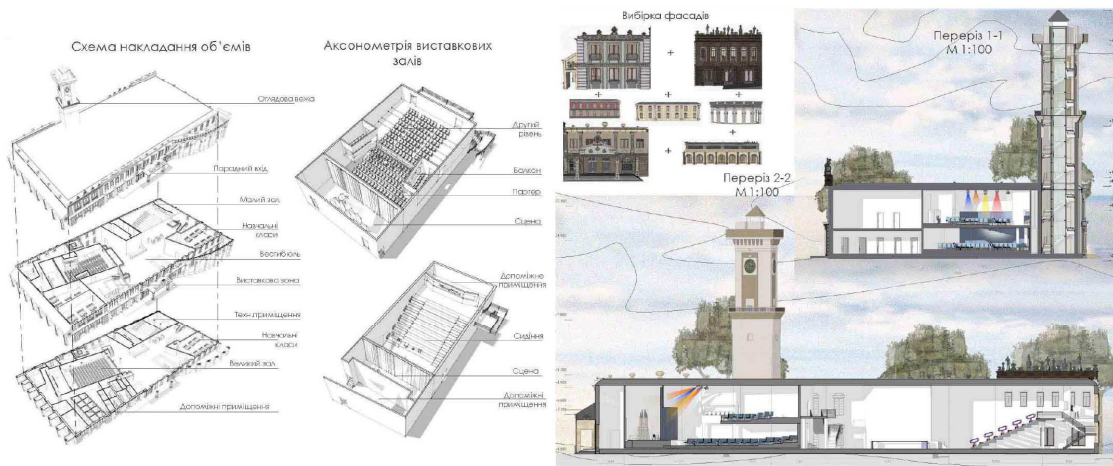
ЗАСТУПНИК ГОЛОВИ ЛОО НСАУ
Богдан Гой

ЗАСТУПНИК ГОЛОВИ ЛОО НСАУ
Микола Шеремета

Додаток В

Проекти, пов'язані з темою дослідження, виконані творчим колективом викладачів, аспірантів, студентів кафедри дизайну архітектурного середовища

ШЛЯХИ РОЗВИТКУ АРХІТЕКТУРИ НАЦІОНАЛЬНИХ ТЕАТРАЛЬНИХ ПРОСТОРІВ. (З РОЗРОБКОЮ ПЛЕЙХАУЗУ В ПАРКУ ІМ.Б.ХМЕЛЬНИЦЬКОГО)

ШЛЯХИ РОЗВИТКУ АРХІТЕКТУРИ НАЦІОНАЛЬНИХ ТЕАТРАЛЬНИХ ПРОСТОРІВ. (З РОЗРОБКОЮ ПЛЕЙХАУЗУ В ПАРКУ ІМ.Б.ХМЕЛЬНИЦЬКОГО)

Театральне мистецтво в Києві

I Перший Мисий театр (1806-1851), Малюнок М. В. Заверського
 II Другий Мисий театр (1856-1896), Малюнок 1856 року
 III Театр Бергове, фото 1910-х років. Тепер театр російської драми імені Аноса Українки
 IV Театр Соловцова у 1910-х роках. Тепер Драматичний театр імені Івана Франка
 V Трагічний народний будинок 1902 р., Київ.

Перші українські театральні школи

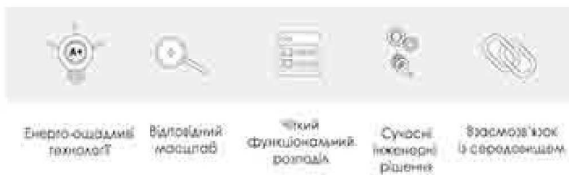

Вибірка архітектурних рішень театрів України

Особливості функціонального проектування території об'єкту плейхаузу

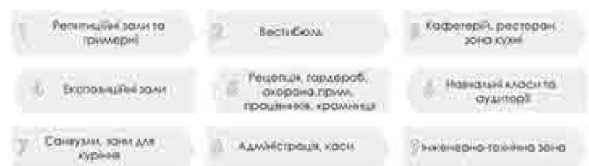
Вимоги до проектування будівель театрів

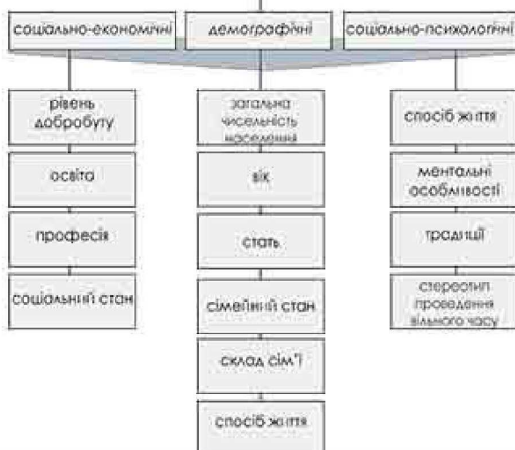
Основні набори приміщень закладів театру

Допоміжні функціональні зони приміщення театрів

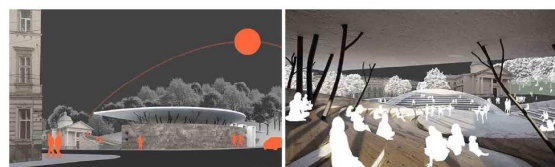
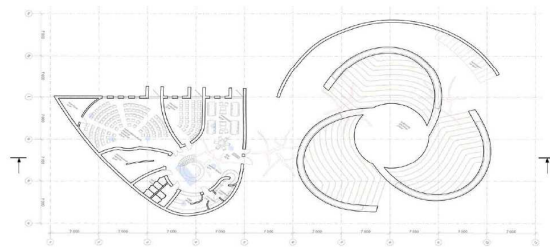
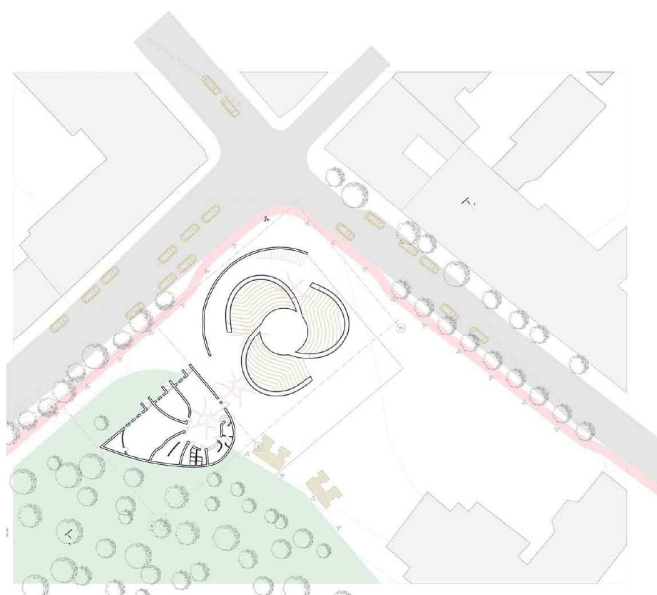
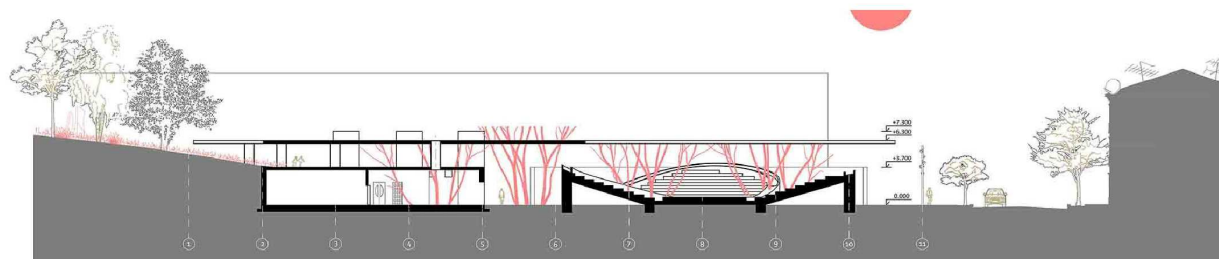
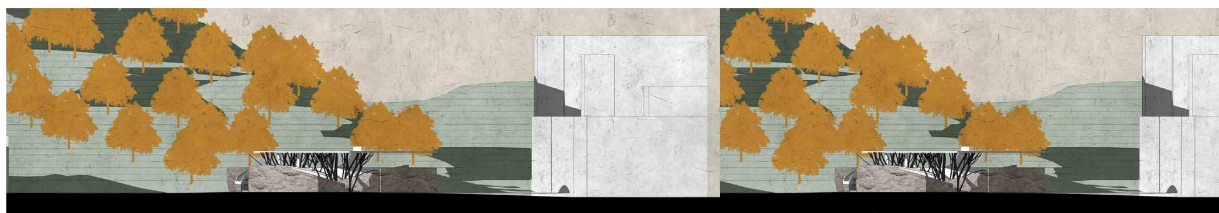
Система чинників, що визначають потреби в театрах та вибір його виду

Функціональна схема приміщень туристично-рекреаційного комплексу

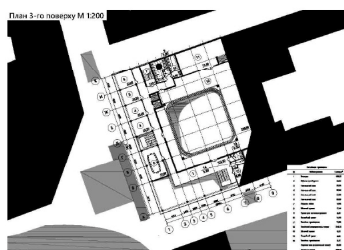
ПРОЕКТ УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКОГО КУЛЬТУРНО-ВИДОВИЩНОГО ЦЕНТРУ З
РОЗРОБКОЮ ПОЛЬСЬКОХ ТЕАТРАЛЬНОЇ СТУДІЇ ПО ВУЛКОПЕРНИКА У
М.ЛЬВОВІ

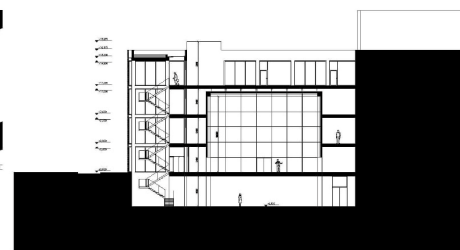
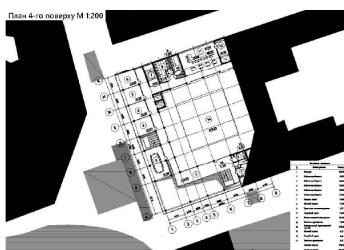
ГЕНЕЗА І РОЗВИТОК АРХІТЕКТУРИ БУДІВЕЛЬ З ТЕАТРАЛЬНО-ВИДОВИЩНОЮ ФУНКЦІЄЮ НАЦІОНАЛЬНИХ ГРОМАД В МІСТАХ ЗАХІДНОЇ УКРАЇНИ (З РОЗРОБКОЮ БУДІВЛІ "ПОЛЬСЬКОГО ТЕАТРУ" У М.ЛЬВОВІ)

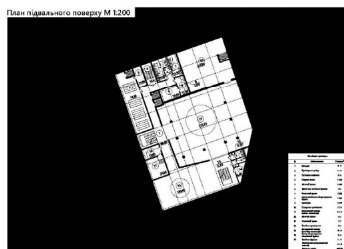
План 3-го поверху М 1:200

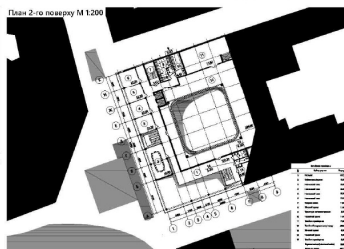
План 4-го поверху М 1:200

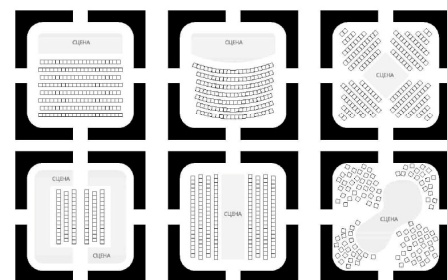
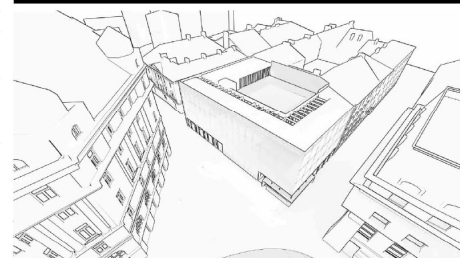
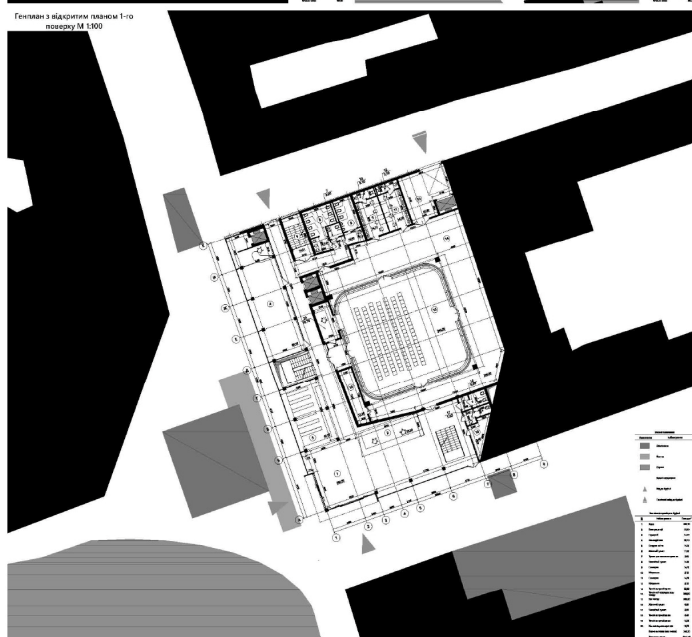
План підвального поверху М 1:200

План 2-го поверху М 1:200

Генплан з місцевими планами 1-го поверху М 1:100

ГЕНЕЗА І РОЗВИТОК АРХІТЕКТУРИ БУДІВЕЛЬ З ТЕАТРАЛЬНО-ВИДОВИЩНОЮ ФУНКЦІЄЮ НАЦІОНАЛЬНИХ ГРОМАД В МІСТАХ ЗАХІДНОЇ УКРАЇНИ (З РОЗРОБКОЮ БУДІВЛІ "ПОЛЬСЬКОГО ТЕАТРУ" У М.ЛЬВОВІ)

Сучасне вирішення культурно-видовищних будівель у Польщі

Будівля театру музею сучасного мистецтва в Варшаві

Архітектура театру відображає різноманітну діяльність TR Warszawa, побудовану в ексцентричному місцевості і спеціально для широкої аудиторії. У будівлі є два приміщення для виступів, музичні з'юбки та шоу, великий зал на 175-525 чоловік і невеликий зал, розташований на першому поверсі на 150 місць. В об'єкті забезпечено можливість буд-вної конфігурації простору сцени і глядачів, в залежності від формату і характеру виступів.

Гданський театр Шекспіра

Будівля з вентрилатого чорної цегли, міксованою піштані, має кілька отворів, темними виражає себе як Чорний ашкі. Товста стіна з того ж матеріалу об'їмає будівлю, створюючи півоб'єкт раннього розміру, за винятком заходу, де будівля виступає поза нобо. Є доступ громадськості до вугоріанно дошки в середній стіні та до зорянських виступів в вершу. Головний вхід, з'являючись лише з лівої сторони, веде у виступальну та театральну простір. Архітектор: Ренеж Яцкі

Музичний театр Капітоль у Вроцлаві

До Другої світової війни Капітоль був ризництвом європейським кіно театром. Побудований у 1929 році за проєктом архітектора Бернхарда Кіршера Ділла, він сьогодні є важливою найкращими інтер'єром модерну в Польщі. Залітнували в середньому збіжшнього і стильно оздобленого Капітоль, він пофарбований в золото, срібло і синіх фарбах. Головна сцена не звичайна з двох відділів. Якість підвішеної стіни, веде у виступальну та театральний простір. Ремонізатор: архітектурна фірма Моравські

Сучасне вирішення будівель які представляють Польщу за межами держави

Генеральне Консульство Республіки Польща у Львові

Будівля польського консульства у Львові завершує квартал і виступає домінуючою в невеличкому просторі. Будівля акцентована у дошк кильоріах: пісочному, який гармонізує з навколишньою забудовою і нейтрально сірим. Консульство має негравітальну форму в плані і на фасадах і пошушту ритмічну вікон. Конструкція даху підкреслена вертикальними заштрибуваннями і темними кольорами використаного матеріалу.

Посольство Польщі в Варшаві

Будівля складається з чотирьох функціональних зон - посольства, консульства, житлового приміщення та приймального. Архітектори запропонували зовнішній простір асфальту з боку вуличного під'їзду та внутрішній сад, огорожений приймачами і виставковими призначеннями на першому поверсі та баліабрун кіншальний банкетний зал з фойє, який виступає альт селявся разом одні простір.

Посольство Республіки Польща в Токіо

Проект має бути організований на критичній ділянці, організованій на самі пагорби в устаткованому районі Мейуро. З'являючись з японським законодавством, висота нової будови не могла перевищувати 12 метрів, а 20 відсотків її поверхні довелося залікати під зламаних тон.

Сучасне вирішення будівель які представляють Польщу за межами держави

Польський павільйон Мілан Експо 2015

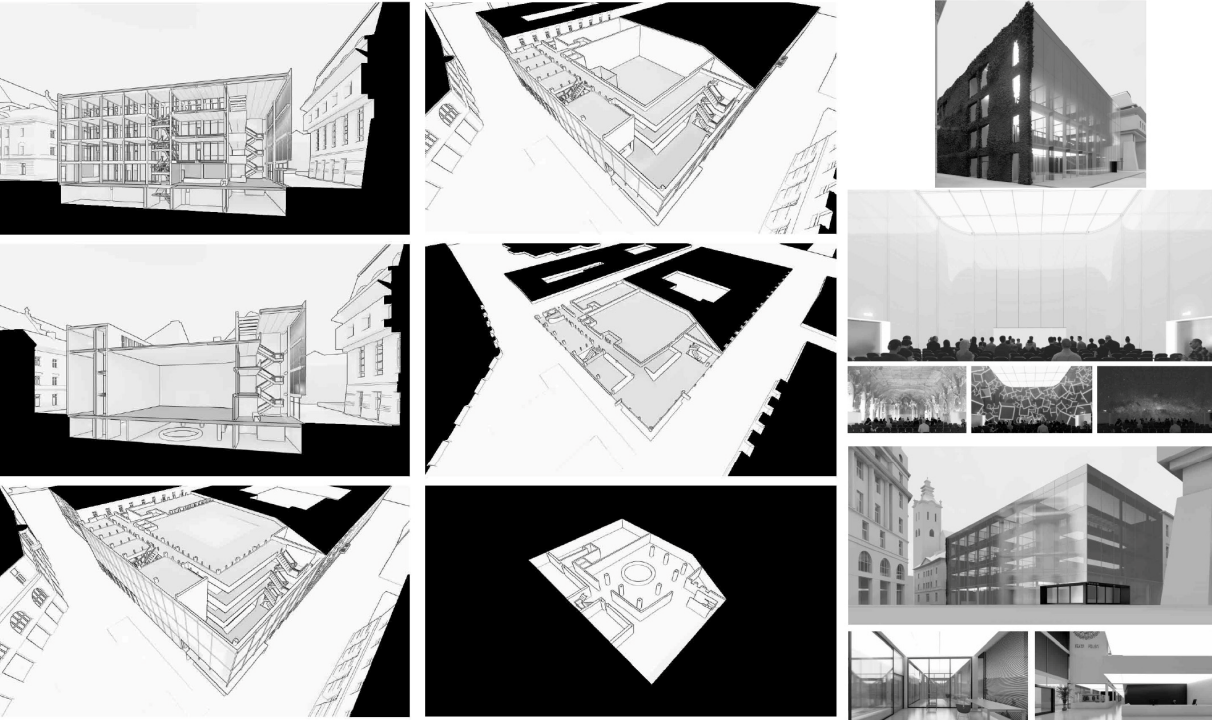
Ідея проєкту польського павільйону на Експо 2015 у Мілані створює польський садів та садівництва, дуже важливий для польського ландшафту та економіки. Це реалізується за допомогою використаною мовою в дерев'яного ашкіа для абулк, які зазвичай використовувалися при перевезенні на уполову для будівництва окремих конфігурації простору сцени і глядачів, в залежності від формату і характеру виступів.

Польський павільйон у Шангаї 2010

Будівля WMA створює свій стилізований шпале, зроблений з металу і в червоніму мотиле палючу, щоб привертати увагу культурну діяльність. З'являючись у тому, щоб в структурі дотору з'являється і посилається на традицію, але також, з сучасним переосмисленням цієї традиції, творчим продовженням до складованого дня шанхайським нахиленим, а не "гірчаваним".

Польський павільйон на Всесвітній виставці Експо 2005 м. Аїті, Японія

Польський павільйон був побудований як неперіфферний простір, який привертати увагу, польської презентації: Польської країни. Він лежить в межах широкої відкритої приміщення під'їзду Експо 2005 року в Аїті: Матриця природи - Мікстично-інтегра - Розвиток європейської. Сама презентація зосереджена на дошк провідних тематиках: особа Фредеріка Шопеня та Солена шахта у Вольнці, в особливо вшарпаних декорації, що містять підземні скляні сканери.

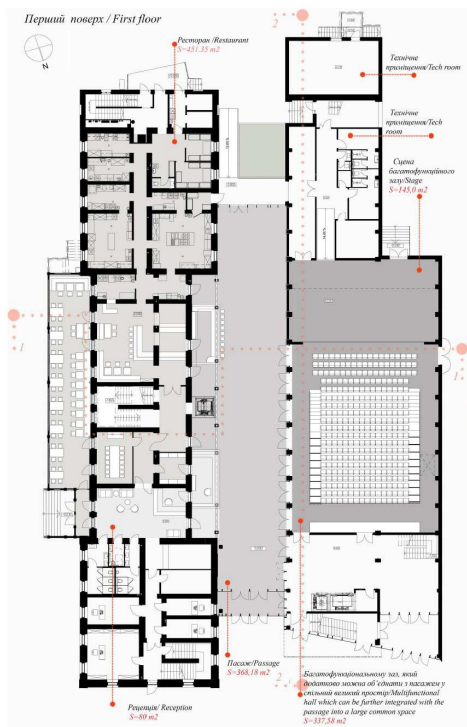
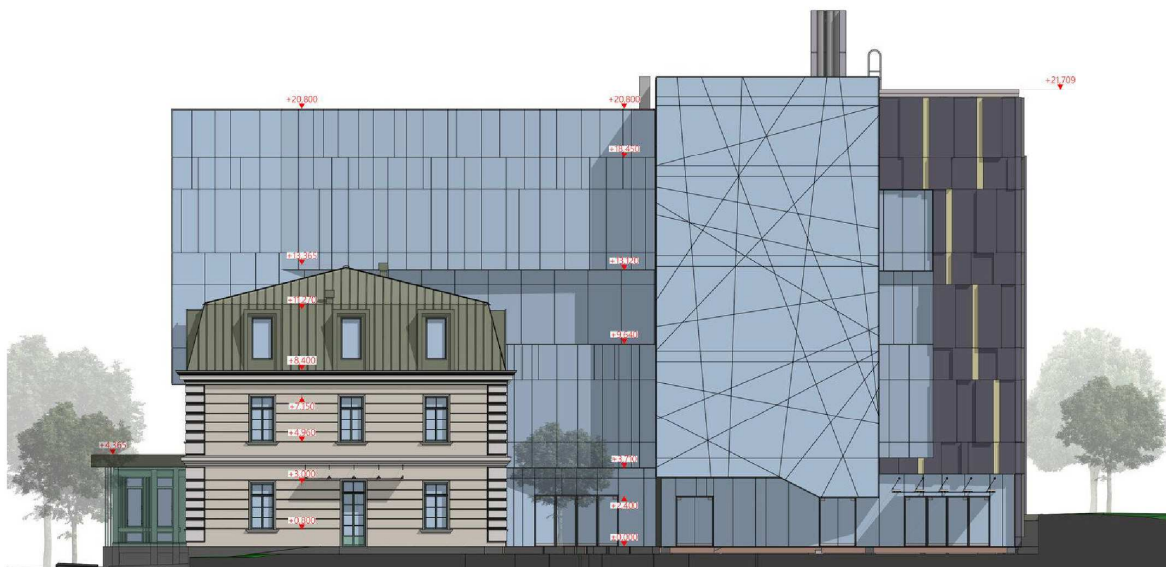
Додаток Г

Центр Польської культури та Європейського діалогу у м. Львові, Україна

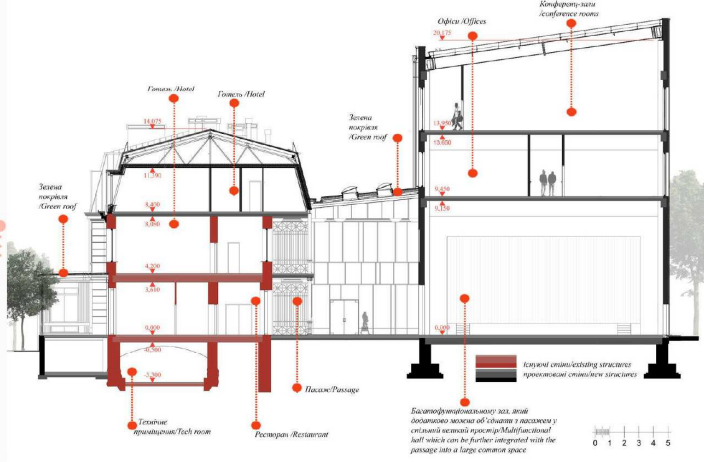
Етапи будівництва

Центр Польської культури та Європейського діалогу у м. Львові, Україна
 Будівля після реконструкції

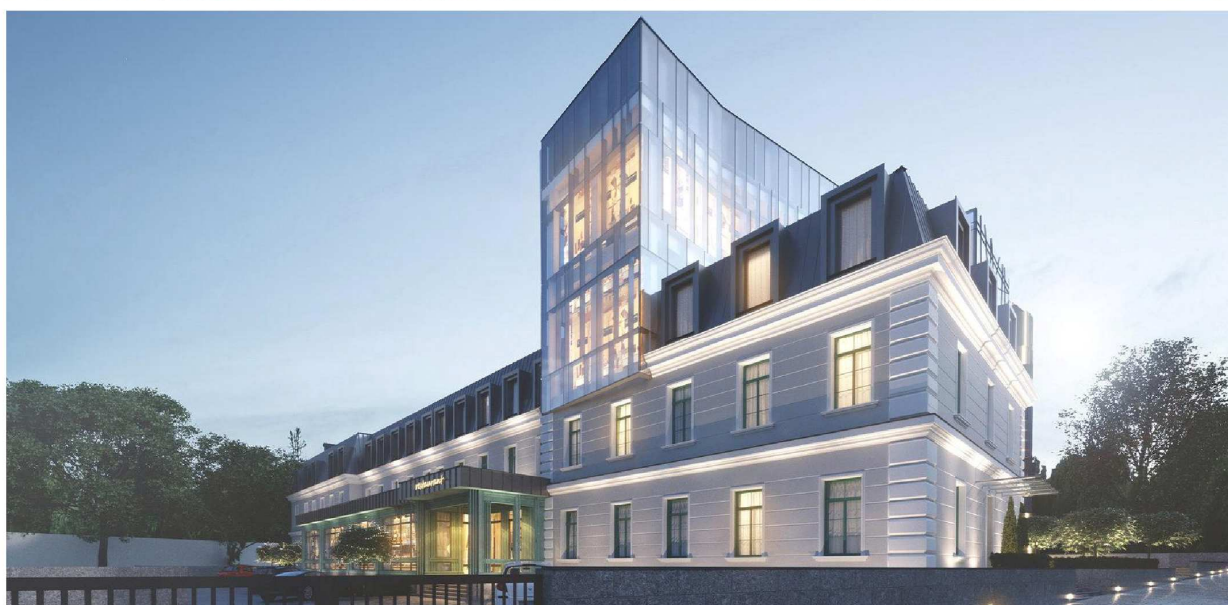

зріз 1-1/ Section 1-1

Центр Польської культури та Європейського діалогу у м.Львові, Україна

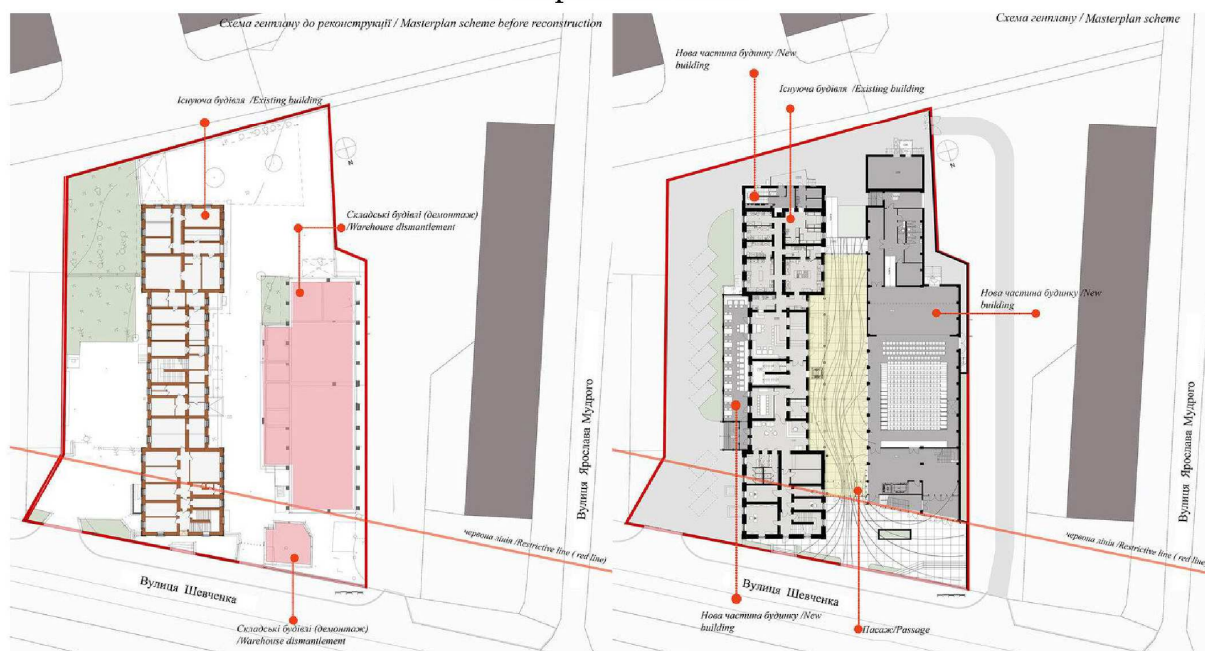
Візуалізація будівлі

Впровадження дисертаційного дослідження
Центр Польської культури та Європейського діалогу у м.Львові, Україна
Існуюча будівля до реконструкції

Генеральний план

Публікації в наукових фахових виданнях України:

1. Савчак Р. Н., Гой Б. В., 2018. Стан дослідженості архітектури польського театру в Україні та у світі у літературних джерелах. Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Серія: Архітектура, 893, с.107-115..

2. Савчак Р.Н., 2019. Напрями розвитку архітектурного середовища національних театрів на території України на прикладі польського театру. Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Серія: Архітектура, 1 (2s), с.66-71.

3. Савчак Р.Н. Зародження польських театральних видовищ в Україні Вісник Львівського національного аграрного університету: архітектура і сільськогосподарське будівництво. Львів, 2021. №22, С. 112-114.

Публікації у науковому періодичному виданні іншої держави, що включена до наукометричних баз даних:

4. Proskuryakov, V., Bogdan G., Savchak R., 2018. State of polish theatre architecture research in Ukraine. Środowisko Mieszkaniowe - Housing Environment; Krakow 23(2018), 167-171. DOI:10.4467/25438700SM.18.047.9212

ТЗОВ ПІДПРИЄМСТВО "ПМС"

80300, Львівська обл., Жовківський район, місто Жовква, вулиця Войнів УПА, будинок 24, офіс 37.

№ _____

У спеціалізовану Вчену Раду ДФ 35.052.099

при Національному університеті

"Львівська політехніка"

Довідка про впровадження

В дисертаційній роботі Савчака Романа Несторовича "Архітектура польських театрів України. Принципи типології та проектування" дослідженні фактори, що впливають на формування архітектури нового типу польського театру в сучасній Україні. Розроблені рекомендації щодо проектування сучасних польських театрів і театральних просторів сприяють аналітичній обробці інформації при створенні конструктивних форм видовищних залів.

Результати досліджень можуть бути використані при проектуванні та реконструкції видовищних залів, залів виставок, а також для проектування національних театрів, культурно-громадських центрів. Зокрема, результати досліджень були використані при проектуванні культурно-громадського центру села Миклашів Пустомитівського району Львівської області.

Директор

ТЗОВ підприємства "ПМС"

З. В. Макух

ТОВ «БУДІВЕЛЬНО-ІНВЕСТИЦІЙНА КОМПАНІЯ БУДУС»

81100, Львівська обл., м. Пустомити, вул.Глинська,14.

№ _____

У спеціалізовану Вчену Раду ДФ 35.052.099
при Національному університеті
«Львівська політехніка»

ДОВІДКА ПРО ВПРОВАДЖЕННЯ

Тов «БУДІВЕЛЬНО-ІНВЕСТИЦІЙНА КОМПАНІЯ БУДУС» підтверджує, що при розробці проекту «Реконструкція з розширенням будівлі на вул. Т.Шевченка,3а за рахунок надбудови та прибудови під центр польської культури і Європейського діалогу з котельнею зі знесенням існуючих на ділянці нежитлових будівель у Львові» були враховані результати дослідження побудови театрального простору та його оформлення і функціонування в історичних будівлях України, які висвітлені у дисертаційному дослідженні аспіранта кафедри дизайну архітектурного середовища Інституту архітектури та дизайну НУ «Львівська політехніка» Савчака Романа Несторовича на тему: «Архітектура польських театрів України. Принципи типології та проектування» У проекті була реалізована ідея організації сучасного культурного центру з театральним простором, який здатний змінювати свої параметри та пропорції поміж сценічною та глядацькою частинами.

ГАП

Мільченко О.Б.